

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSReSS)

www.josress.com

ISSN: 2459-0029

Year: 2018

Volume: 4

Issue: 3

ABOUT THE JOURNAL

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSReSS) is a peer-reviewed, quarterly and publicly available online journal. JoSReSS aims to provide a research source for all practitioners, policy makers, professionals and researchers working in the area of social science. The editor in chief of JoSReSS invites all manuscripts that cover theoretical and/or applied researches on topics related to the interest area of the Journal. The publication languages of the Journal are English and Turkish.

Editor-in-Chief

JoSReSS is currently indexed by

Index Copernicus, CrossRef, ResearchBib, Google Scholar, OpenAIRE, Open J-Gate, International Scientific Indexing (ISI), Directory of Research Journals Indexing (DRJI), International Society for Research Activity (ISRA), InfoBaseIndex, Scientific Indexing Services (SIS), TUBITAKDergiPark, International Institute of Organized Research (I2OR), Science Library Index, SOBIAD, ASOS Index, Acarindex,

CALL FOR PAPERS

The next issue of JoSReSS will be published in three months.

JoSReSS welcomes manuscripts via e-mail.

E-mail: editor@josress.com

Web: www.josress.com

EDITORIAL BOARD

- Dr. Aicher Thomas, University of Cincinnati
Dr. Alexandre Kalache, Oxford University
Dr. Alparslan Murad Kasalak, Akdeniz University
Dr. Apostolopoulou Artemisia, Robert Morris University
Dr. Bülent Cercis Tanrıtanır, Yüzüncü Yıl University
Dr. Choi Han-Woo, Korea University of International Studies
Dr. E. Annamalai, University of Chicago
Dr. Emrah Atay, Mehmet Akif Ersoy University
Dr. Erdal Zorba, Gazi University
Dr. Erkan Çetinkaya, Aydın Adnan Menderes University
Dr. Ersin Teres, İstanbul University
Dr. Esias Meyer, University of Pretoria
Dr. Gloria Gutman, Simon Fraser University
Dr. Gürer Gülsevin, Ege University
Dr. Helen Harton, University of Northern Iowa Cedar Falls
Dr. Horst Unbehaun, Robert Gordon University
Dr. İlhan Genç, Düzce University
Dr. Jürgen Nowak, Uygulamalı Bilimler Alice Salomon University
Dr. Kaplanidou Kyriaki, University of Florida
Dr. Kartakoulis Nicos, University of Nicosia
Dr. Kemal Göral, Muğla Sıtkı Koçman University
Dr. Marcus V. A. Goncalves, Nichols College
Dr. Mehmet Demirbağ, Sheffield University
Dr. Michael H. Eaves, Valdosta State University
Dr. Monika Dohnanská, Teknoloji, Slovackya Dubnica Enstitüt
Dr. Muammer Çetingök Tennessee Knoxville University
Dr. Murat Özbay, Gazi University
Dr. Nadir İlhan, Ahi Evran University
Dr. Nurşen Adak, Akdeniz University
Dr. Özden Tezel, Eskişehir Osmangazi University
Dr. Ronald A. Feldman, Columbia University

Article Type/Makale Türü

Makale Başlığı/Article Title

Author(s)/Yazar(lar)

**Pages/
Sayfalar**

Research Article/Araştırma Makalesi

Evaluation of Policy Analysis of University Hospitals' Financial Problems in Turkey: Using "Multiple Stream Approach" Model/Türkiye'de Üniversite Hastanelerinin Finansal Sorunlarına Yönelik Politika Analizinin "Çoklu Akış Modeli" Yöntemiyle Değerlendirilmesi

İzzet AYDEMİR

1-20

Research Article/Araştırma Makalesi

Analyzing Family and Social Policy Ministry's Activities about Elderly People/Türkiye'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Yaşlılara Yönelik Yaptığı Faaliyetlerin İncelenmesi

Yeliz YEŞİL & Mevsim Çağla CENGİZ

21-34

Research Article/Araştırma Makalesi

A Research on the Reflections of the TV Series being Watched on the Paintings of Secondary Scholl Students/İzlenmekte Olan Dizilerin Ortaokul Öğrencilerinin Resimlerine Yansımaları Üzerine Bir Araştırma

Mehmet ÖNAL & Orhan TAŞKESEN

35-54

Research Article/Araştırma Makalesi

Balance of Conservation-Use with Historic Urbans: City Museum-Prague/Tarihi Kentlerin Koruma-Kullanma Dengesi: Şehir Müzesi Prag

Aziz Cumhur KOCALAR

55-78

Research Article/Araştırma Makalesi

Evaluation of Motivation and Expectations of Postgraduate Students in Business Administration: An Application in İnönü University/*İşletme Ana Bilim Dalı Lisansüstü Öğrencilerinin Motivasyon Ve Beklentilerinin Değerlendirilmesi: İnönü Üniversitesi'nde Bir Uygulama*
Mehtap BULUT DENİZ & şerife ANGUN

79-88

Research Article/Araştırma Makalesi

Social Valuation for Urban Green Spaces/*Kentsel Yeşil Alanlar için Sosyal Değerleme*
Filiz ÇELİK & Burak KURT

89-104

Research Article/Araştırma Makalesi

Termination of Employment Agreement for Misuse of Social Media
Tuğcem şAHIN

105-114

 JoSReSS

Year: 2018

Volume: 4

Issue: 3

**Journal of
Strategic
Research in
Social Science**

ISSN: 2549-0029

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSReSS)

www.josress.com

ISSN: 2459-0029

Year: 2018

Volume: 4

Issue: 3

ABOUT THE JOURNAL

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSReSS) is a peer-reviewed, quarterly and publicly available online journal. JoSReSS aims to provide a research source for all practitioners, policy makers, professionals and researchers working in the area of social science. The editor in chief of JoSReSS invites all manuscripts that cover theoretical and/or applied researches on topics related to the interest area of the Journal. The publication languages of the Journal are English and Turkish.

Editor-in-Chief

JoSReSS is currently indexed by

Index Copernicus, CrossRef, ResearchBib, Google Scholar, OpenAIRE, Open J-Gate, International Scientific Indexing (ISI), Directory of Research Journals Indexing (DRJI), International Society for Research Activity (ISRA), InfoBaseIndex, Scientific Indexing Services (SIS), TUBITAKDergiPark, International Institute of Organized Research (I2OR), Science Library Index, SOBIAD, ASOS Index, Acarindex,

CALL FOR PAPERS

The next issue of JoSReSS will be published in three months.

JoSReSS welcomes manuscripts via e-mail.

E-mail: editor@josress.com

Web: www.josress.com

EDITORIAL BOARD

- Dr. Aicher Thomas, University of Cincinnati
Dr. Alexandre Kalache, Oxford University
Dr. Alparslan Murad Kasalak, Akdeniz University
Dr. Apostolopoulou Artemisia, Robert Morris University
Dr. Bülent Cercis Tanrıtanır, Yüzüncü Yıl University
Dr. Choi Han-Woo, Korea University of International Studies
Dr. E. Annamalai, University of Chicago
Dr. Emrah Atay, Mehmet Akif Ersoy University
Dr. Erdal Zorba, Gazi University
Dr. Erkan Çetinkaya, Aydın Adnan Menderes University
Dr. Ersin Teres, İstanbul University
Dr. Esias Meyer, University of Pretoria
Dr. Gloria Gutman, Simon Fraser University
Dr. Gürer Gülsevin, Ege University
Dr. Helen Harton, University of Northern Iowa Cedar Falls
Dr. Horst Unbehaun, Robert Gordon University
Dr. İlhan Genç, Düzce University
Dr. Jürgen Nowak, Uygulamalı Bilimler Alice Salomon University
Dr. Kaplanidou Kyriaki, University of Florida
Dr. Kartakoulis Nicos, University of Nicosia
Dr. Kemal Göral, Muğla Sıtkı Koçman University
Dr. Marcus V. A. Goncalves, Nichols College
Dr. Mehmet Demirbağ, Sheffield University
Dr. Michael H. Eaves, Valdosta State University
Dr. Monika Dohnanská, Teknoloji, Slovakeya Dubnica Enstitüt
Dr. Muammer Çetingök Tennessee Knoxville University
Dr. Murat Özbay, Gazi University
Dr. Nadir İlhan, Ahi Evran University
Dr. Nurşen Adak, Akdeniz University
Dr. Özden Tezel, Eskişehir Osmangazi University
Dr. Ronald A. Feldman, Columbia University

Article Type/Makale Türü

Makale Başlığı/Article Title

Author(s)/Yazar(lar)

**Pages/
Sayfalar**

Research Article/Araştırma Makalesi

Evaluation of Policy Analysis of University Hospitals' Financial Problems in Turkey: Using "Multiple Stream Approach" Model/Türkiye'de Üniversite Hastanelerinin Finansal Sorunlarına Yönelik Politika Analizinin "Çoklu Akış Modeli" Yöntemiyle Değerlendirilmesi

İzzet AYDEMİR

1-20

Research Article/Araştırma Makalesi

Analyzing Family and Social Policy Ministry's Activities about Elderly People/Türkiye'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Yaşlılara Yönelik Yaptığı Faaliyetlerin İncelenmesi

Yeliz YEŞİL & Mevsim Çağla CENGİZ

21-34

Research Article/Araştırma Makalesi

A Research on the Reflections of the TV Series being Watched on the Paintings of Secondary Scholl Students/İzlenmekte Olan Dizilerin Ortaokul Öğrencilerinin Resimlerine Yansımaları Üzerine Bir Araştırma

Mehmet ÖNAL & Orhan TAŞKESEN

35-54

Research Article/Araştırma Makalesi

Balance of Conservation-Use with Historic Urbans: City Museum-Prague/Tarihi Kentlerin Koruma-Kullanma Dengesi: Şehir Müzesi Prag

Aziz Cumhur KOCALAR

55-78

Research Article/Araştırma Makalesi

Evaluation of Motivation and Expectations of Postgraduate Students in Business Administration: An Application in İnönü University/*İşletme Ana Bilim Dalı Lisansüstü Öğrencilerinin Motivasyon Ve Beklentilerinin Değerlendirilmesi: İnönü Üniversitesi'nde Bir Uygulama*
Mehtap BULUT DENİZ & şerife ANGUN

79-88

Research Article/Araştırma Makalesi

Social Valuation for Urban Green Spaces/*Kentsel Yeşil Alanlar için Sosyal Değerleme*
Filiz ÇELİK & Burak KURT

89-104

Research Article/Araştırma Makalesi

Termination of Employment Agreement for Misuse of Social Media
Tuğcem şAHIN

105-114

Evaluation of Policy Analysis of University Hospitals' Financial Problems in Turkey: Using "Multiple Stream Approach" Model

İzzet AYDEMİR¹

Keywords

Multi-stream approach, financial problems, university hospitals, policy analysis.

Article History

Received
30 May, 2017
Accepted
15 Apr, 2018

Abstract

In Turkey, university hospitals have a substantial role within health care system and health services. However, after health transformation, university hospitals have been generally transformed into businesses that provide their own revenues for training, research and development and presentation of health services. Therefore, this situation has brought the hospitals to a point where they are financially unsustainable. The evaluation of the public health policy with a particular approach, presents a better understanding and analysis of the existing problem. Moving from here the study aims to evaluate the financial problems of university hospitals on the basis of a public policy analysis method named multi-stream approach. Hereby, the study has presented a general overview in policymakers' decision-making processes for the financial problems of the university hospitals.

Türkiye'de Üniversite Hastanelerinin Finansal Sorunlarına Yönelik Politika Analizinin "Çoklu Akış Modeli" Yöntemiyle Değerlendirilmesi

Anahtar Kelimeler

Çoklu akış yaklaşımı, finansal problemler, üniversite hastaneleri, politika analizi.

Makale Geçmişi

Alınan Tarih
30 Mayıs 2017
Kabul Tarihi
15 Nisan 2018

Özet

Türkiye'de üniversite hastanelerinin sağlık sistemi ve sunulan sağlık hizmeti içinde önemli bir yeri vardır. Ancak sağlıkta dönüşüm sonrası eğitim faaliyetleri, araştırma-geliştirme ve sağlık hizmetlerini sunumu noktasında genelde kendi gelirlerini sağlayan işletmelere dönüştürülmeleri bu hastaneleri finansal olarak sürdürülemez noktaya getirmiştir. Kamu sağlık politikasının belli bir yaklaşımla değerlendirilmesi var olan problemin daha iyi anlaşılması ve analiz edilmesi olanağını sunmaktadır. Buradan hareketle çalışma, Türkiye'de üniversite hastanelerinin son zamanlarda yaşadıkları finansal problemlerini bir kamu politika analizi yöntemi olan çoklu akış yaklaşımı temelinde değerlendirilerek üniversite hastanelerinin finansal problemlerine yönelik politika üreticilerine karar alma süreçlerinde probleme ilişkin genel bir görünüm ortaya koymak amaçlamıştır.

1. Giriş

Politika, hükümetlerin eylemleri ve bu eylemleri belirleyen niyettir. Hedeflerin başarılmasında yasal kararlar ve eylem planlarının aktörlerce benimsenip uygulanması süreçlerini içermektedir (Leeuw, 2014: 2). Karar alıcıların herhangi

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0003-4222-265. Arş. Gör. Uzm., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, iaydemir@ankara.edu.tr

bir alana ilişkin yapmak ya da yapmak istemedikleri uygulamaları içermektedir (Buse vd., 2005: 6). Mackenbach (2014), herhangi bir politikanın belirlenmesinde politikayı etkileyen yapı, süreç ve çıktı değişkenlerinin iyi anlaşılması ve analiz edilmesi gerekliliğini belirtmiştir. Bu anlamda politika, faaliyet çerçevesinin yaratılmasında amaçların, hedeflerin ve araçların geniş bir şekilde tanımlanmasına ihtiyaç duymaktadır (Buse vd., 2005: 4).

Sağlık politikası, politikanın bir bileşeni olup kamu sağlığı üzerinde olumlu etki yaratmayı amaçlayan eylemlerdir. Belirli bir sağlık alanına ilişkin kararların alınması ve uygulanması süreçlerini kapsamaktadır. Kişisel ve toplumsal sağlığın korunması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesinde sürdürülebilir bir etki yaratmayı amaçlamaktadır. Sağlık alanında nasıl bir politikanın benimseneceği, hangi aktörlerin süreçte etkin rol alacağı ve belirlenen sağlık hedefleri üzerinde potansiyel etkiler için önemlidir (Leeuw, 2014: 2). Kronik hastalıkların önlenmesi, ilaç kullanımı ile ilgili düzenlemeler, bulaşıcı hastalıklarla mücadele, iş sağlığı ve güvenliği gibi pek çok konuda sağlık politikası analizi yapılabilmektedir (Loer, 2015: 5).

Sağlık hizmetleri ile ilgili birçok araştırma analizi, geniş ölçüde politika çıktılarının ölçülmesi ve değerlendirmesi ile ilgilidir. Fakat herhangi bir sorun alanına ilişkin problemin tanımlanması, gündemin belirlenmesi, karar alınması, uygulama ve değerlendirme aşamalarında süreç değişkeninin önemi yadsınamayacak kadar önemlidir. Kamu politikası süreci; problem sınırlarının yetersiz tanımlanması, süreci etkileyen çoklu paydaşların (itici güçler) görüş farklılığı ile başlangıç ve sona ilişkin belirsizliklerin varlığı gibi durumlar söylem, karar ve eylem arasında farklılık yaratarak uygulamada güçlülere neden olabilmektedir. Bu nedenle politika analizi sürecinde kuramsal bir çerçevenin oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Söderberg ve Wikström, 2015: 607).

Kamu politikası, bilimsel, mesleki ve siyasi amaçlı yapılmaktadır. Karar vericilerin ne yaptıkları, niçin yaptıkları ve yapılanların vatandaşların yaşamında herhangi bir değişiklik yaratıp yaratmadığını anlamak ve öğrenmek amacıyla yapılmaktadır (Çevik, 1998, 105). Bu bakımdan bir kamu politikasının ihtiyaç üzerine gündeme geldiğini belirtmek pek de yanlış olmayacaktır. Herhangi bir kamu alanına yönelik sorunların tespit edilmesinde, bu sorunların giderilmesine ilişkin politikaların üretilmesinde ve sistemin daha iyi bir seviyeye taşınmasında kamu politikası analizi zorunludur.

Daha önce bir kamu politikasının herhangi bir gereksinim ya da var olan sistemin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi üzerinde gündem olduğu belirtilmiştir (Tüfekci vd., 2017: 148). Bu açıdan bakıldığında Türkiye’de üniversite hastanelerinin işleyişindeki finansal problemlerin giderilmesi, rehabilite edilmesi ve sorun olmaktan çıkarılmasına ilişkin tartışmaların uzun süredir Türk sağlık sisteminde gündem oluşturduğu ifade edilebilir. Özellikle Sağlıkta Dönüşüm Programı’nın (SDP), üniversite hastanelerini finansal ve işletimsel olarak sürdürülebilirlik alanında etkilediği görülmektedir. Dönüşümle birlikte üniversite hastaneleri “işletmeleşme” sürecine evirilerek kendi gelirlerini yaratan kurumlar haline getirilmiştir (Azap ve Ağırbaş, 2014: 439). Fakat üniversite hastanelerinin çeşitli nedenlerle gider kalemlerinin yüksek olması SDP sonrası işletmeleşme sürecini

azaltmış, bu hastanelerin kendi ayakları üzerinde durmasını güçleştirerek Sağlık Bakanlığı'na (SB) bağımlı hale getirme sürecini hızlandırmıştır.

Günümüz şartlarında üniversite hastanelerinin rolleri; bilgi, beceri, deneyim ve uygulamalar gerektiren, alt basamaklarda tedavi edilemeyen sağlık hizmeti taleplerinin ileri düzeyde karşılanması olarak görülmektedir. Oysaki 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nda üniversite hastaneleri birer "araştırma ve uygulama merkezleri" olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla tıp ve sağlık alanında bilimsel çalışmaların odağını oluşturmaktadırlar. Üniversite hastanelerinin SDP'deki yeri ise, "sistemi destekleyen eğitim ve bilim kurumları" olarak tanımlanmıştır. Ancak, üniversite hastanelerinin hedeflenen amaca uygun koşullara sahip olmadığı ortadadır (Sağlık-Sen, 2014: 16).

Üniversite hastaneleri, yaşadıkları finansal problemler nedeniyle sağlık hizmetleri, eğitim, araştırma-geliştirme ve bilimsel faaliyetler arasında sıkışmışlardır. Özellikle Sağlık Uygulama Tebliği'nin (SUT) hasta profiline uygun ödeme yapmaması, bu hastanelerin ağır vakaların tedavi talep merkezleri olmaları, bütçe yetersizliği ve geri ödeme yönteminde yaşanan sıkıntılar finansal problemi derinleştirmiştir (Göktaş, 2015). Üniversite hastanelerinin sağlık harcamalarının büyük bir oranının döner sermaye kaynaklarından gerçekleşmesi, üniversite hastanelerini döner sermaye gelirlerine mahkûm etmiştir (TTB, 2014: 46). Dolayısıyla üniversitelerin sahip olduğu ağır borç yükü, gelir kaynaklarının yetersizliği, düşük SUT fiyatı, yetersiz kamu bütçesi transferi ve gider kalemlerinin yüksekliği gibi değişik faktörler Türk sağlık sistemi içinde etkin rol oynayan üniversite hastanelerini, finansal sürdürülebilirlik bağlamında kamu sağlık politikası analizini gerekli kılmıştır.

Kamu politikası analizinde farklı modeller uygulanmaktadır. Rasyonel yaklaşım, kurumsal yaklaşım, siyasi grup teorisi, sistem yaklaşımı modeli, fonksiyonel süreç yaklaşımı ve *çoklu akış yaklaşımı* bu modellerden sadece birkaçıdır. Kamu politikası analizinde önemli olan uygun bir politika analizi yönteminin seçilmiş olmasıdır. Söz konusu çalışmada, üniversite hastanelerinde yaşanan finansal problemlerle ilgili durum analizi mercek altına alınmıştır. Durum analizi ışığında çalışmada, Türkiye'de üniversite hastanelerinin yaşadığı finansal sorunlara yönelik politikalar, Kingdon (1984) tarafından geliştirilen ve önerilen *çoklu akış yaklaşımı* (multiple streams approach) modeliyle değerlendirilmiştir. Değerlendirme, çoklu akış yaklaşımının bileşenleri olan problem akışı, politika akışı ve siyaset akışı temelinde yapılmıştır. Araştırma kapsamında yazılı basında üniversite hastaneleri ile ilgili gazetelerde yer alan haberler, internet siteleri, yazılmış raporlar, basına yansıyan paydaş görüşleri ve çeşitli bilimsel çalışmalardan veriler elde edilmiştir. Yapılan bu değerlendirmenin kamu sağlığı politika yapımcılarına (üniversite hastanelerinin finansal problemlerinin giderilmesinde) bir rehber olabileceği ve karar alma süreçlerinde bir girdi unsuru olarak kullanılabilmesi düşünülmektedir.

2. Çoklu Akış Yaklaşımı

Çoklu akış yaklaşımı, sistem çapında bir politika analizi sürecini kapsayabileceği gibi, belirli bir alana özgü "odak sorun" analizi kararlarını da içermektedir (Loer, 2015: 10). Politika süreci dinamikleri; ajandaların oluşturulması, karar alma ve uygulama eylemlerinden oluşmaktadır. Politika sürecinin her aşamasında var olan

karmaşık etkileşimler (problem, politika ve siyaset) politika sürecini etkilemektedir (Zahariadis 2007: 65). Çoklu akış yaklaşımı, Kingdon'un (1984) ifadesiyle neden bazı konular politika gündeminde öne çıkarken diğerlerinde aksi durum yaşanır ve neden problemin çözümünde bazı alternatifler seçilirken diğerleri ihmal edilir gibi sorulara yanıt aramaya çalışır. Bu sorulara verilecek yanıtlarla aslında sağlığın geliştirilmesi, risklerin önlenmesi ve olumsuz gelişmelere müdahale gibi zorluklarla mücadele konusunda uygun bir görüşün olabileceği savunulmaktadır (Loer, 2015: 7).

Çoklu akış yaklaşımı, aynı koşullar ve olgular hakkında farklı düşünme seçenekleri üzerinde durur. Politika belirlemenin dinamik, irrasyonel ve tahmin edilemez olması çoklu akış yaklaşımının temel felsefesidir (Chow, 2014: 52). Çoklu akış yaklaşımı, belirsizlik (ambiguity) varsayımı altında gündeme gelmiştir. Burada belirsizlikle ifade edilmeye çalışılan herhangi bir probleme ilişkin politika çerçevesinin belirlenmesinde birden fazla yolun/yöntemin varlığıdır (Cairney ve Jones, 2016: 39).

Kingdon (1984) çoklu akış yaklaşımını problem akışı, politika akışı ve siyaset akışı metaforu üzerinde tanımlamıştır (Şekil 1). Bu üç akış; faktörlerin değişimi, politik ve örgütsel döngüler ya da politika girişimcilerinin eylemleri yoluyla eşgüdümlenebilmektedir. Mevcut hükümetler, hekimler, bürokratlar ve akademisyenler gibi politika girişimcileri ya da politika savunucuları kendi kişisel kaynakları (statü, rol vb.) yardımıyla bu üç bileşeni uyumlaştırma (birlikte akış) eylemini kolaylaştırabilirler. Problem tanımlandığında çözümün bulunabilir olması ve politika hareketinin ya da iradenin elverişli olması bu uyumlaştırmayı ifade etmektedir. Uygun zaman ve koşulların oluşması Kingdon tarafından "politika penceresi" olarak adlandırılmakta ve bu üç akışın bu kritik zamanlarda birleştiklerini iddia edilmektedir (Exworthy, 2008: 322).

Şekil 1: Politika Analizi Sürecinde Çoklu Akış Yaklaşımı ve Alt Bileşenleri

Politik akışta yer alan ve sistemin diğer bileşenleri, faaliyetler için siyasi fırsatlar yaratırlar. "Politika girişimcileri" olarak da adlandırılan bu aktörler, politika sürecinde önemli derecede rol oynarlar. Medyanın mevcut probleme dikkat çekmesi ve çözüm önerilerini geliştirmesi politika akışının, siyasi akışı etkilemesi bakımından önem taşımaktadır (Buse vd., 2005: 70). Politikaya ilişkin fırsatlar belirli olayların ve yönetim yapısında yaşanan değişimlerin eşzamanlı olarak yaşanması sırasında meydana gelebilmektedir (Moloughney, 2012: 8). Çoklu akış

yaklaşımı alt bileşenleri ve bu alt bileşenler ekseninde değerlendirilecek üniversite hastanelerinin finansal problemleri, çözüm önerileri ile siyaset olgusu aşağıda belirtilmiştir.

2.1. Problem Akışı

Problem akış modelinde olayların ve durumların politika ajandasına nasıl girdiği ve mevcut önerilerin politikaya nasıl dönüştürüldüğü üzerinde durulur. Önemli problemlerin belirlenmesinde ve gündeme getirilip politika yapıcılarının dikkatine sunulmasında paydaşların ve çıkar gruplarının önemli etkisi problem akışında dikkate alınmaktadır. Mevcut olguların dikkate sunulması aşağıda belirtilen durumlar ışığında gündeme gelir (Exworthy, 2008: 322);

- Temel olaylar (krizler, kritik olaylar vb.),
- Mevcut probleme ilişkin kanıt niteliğinde yapılmış yayınlar,
- Medya ve kamuoyu üzerinden var olan politikaya yönelik geribildirimler.

Probleme ilişkin indikatörler ve rutin olarak ele alınan sağlık istatistikleri de problem akışına ilişkin veriler sağlamaktadır (Buse vd., 2005: 68).

Türkiye’de problem akışı kapsamında üniversite hastanelerinin finansal sorunları üzerinde birden çok faktör belirleyici olmuştur. Sağlık sistemi içinde yetişmiş sağlık çalışanı, yoğun ve ileri düzeyli teknolojik kullanımı ve eğitim hizmetleri gibi çoklu faaliyetler üniversite hastanelerinin fon ihtiyacını artırmıştır. Bu durum üniversite hastanelerinin hizmet sunum kapasitelerinin geliştirilebilmesi için yeterli ve düzenli finansal kaynak gereksinimini artırmıştır (Yiğit vd., 2012). Oysaki bütçeden sağlık sektörü her sene % 6 ve 7'si arasında değişen bir pay alır. Üniversite hastaneleri ise bu payın sadece % 10-12'sini alır (TBMM, 2015). Çeşitli kaynaklardan sağlanan üniversite hastanelerinin finansman kaynakları arasında (Tablo 1) Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) %76,0 ile en yüksek finansör kuruluş olmuştur (Atasever, 2014: 141).

Tablo 1: Üniversite Hastanelerinin Finansman Kaynakları

Finansman Kaynakları	Tutar (%)
SGK	76,0
Merkezi Yönetim Bütçesi	14,8
Özel Sağlık Harcamaları	6,1
Yerel Yönetimler	3,1

Kaynak: Atasever, M. (2014). Türkiye Sağlık Hizmetlerinin Finansmanı ve Sağlık Harcamalarının Analizi 2002-2013 Dönemi, Bakanlık Yayın No: 983, Ankara.

Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın (SDP) başladığı 2003 yılından bu yana özel hastanelerin SGK'dan aldığı pay % 12,3'ten % 31,4'e yükselirken, üniversitelerin payı % 19'da % 16,1'e gerilemiştir (TTB, 2010). 2002-2009 yılları arasında, kamu sağlık harcamaları içinde üniversitelere tahsis edilen harcama; yaklaşık 3 kat artarken, Sağlık Bakanlığı Hastanelerinde bu artış yaklaşık 5 kat, özel sağlık kuruluşlarında da yaklaşık 12 kat olarak gerçekleşmiştir (TBMM, 2013). Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) yaptığı çalışmada üniversite hastanelerinin sağlık harcamalarından aldığı pay, son 8 yılda sadece 3 kat artış gösterdiği saptanmıştır. Bu pay özel hastanelerde 8 kat, Sağlık Bakanlığına bağlı hastanelerde ise 5 kat olmuştur. Sağlık harcamalarından alınan payın üniversite hastanelerinin

aleyhine olması üniversite hastanelerinin finansal sorunlarını derinleştirmiştir (CHP, 2016).

Üniversite hastanelerinin Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) yoluyla SGK ücretlerine bağlı olmaları finansal problemler yaşamalarının en önemli unsurlardan biridir. Üniversite hastanelerine başvuran hastaların yaklaşık %95'i SGK sigortalısı hastalardır (Azap ve Ağırbaş, 2014: 440). Süreç içerisinde tıbbi malzeme fiyatları artarken SUT fiyatlarının artmaması finansal dengeleri bozmuştur. Ayrıca Sağlık Bakanlığı'nca üniversite hastanelerinin özellikli işlemlerden farklı fiyat alma yetkileri kaldırılmıştır (Göktaş, 2015). Bu durum üniversite hastanelerinin gelir-gider dengesini gelir aleyhine bozulmalarına neden olmuştur. Diğer taraftan SUT'ta hiç yer almayan, bu nedenle de SGK'ya fatura edilemeyen işlemler nedeniyle üniversite hastaneleri belirgin bir düzeyde gelir kaybına uğramaktadırlar. Üniversite Hastaneler Birliği Derneği (ÜHBD) verilerine göre üniversite hastaneleri, fatura edilemeyen işlemler nedeniyle en az %25 gelir kaybına uğramaktadırlar (Azap ve Ağırbaş, 2014: 440).

Üniversite hastanelerinde üretilen hizmetlerin ileri uzmanlık ve teknoloji gerektirdiğinin göz ardı edilerek gerçek fiyatlandırma yapılamaması, bu hastaneleri finansal sıkıntılara sokan bir diğer bakış açısidir (Kısa, 2011). Üniversite hastaneleri işlem maliyetleri yüksek, hizmet bedelleri düşük olan sağlık hizmetlerini vermektedirler. Doğası gereği bu kurumlar daha zor ve komplike, tedavisi ve takibi özellikli olan, daha fazla harcama gerektiren hastalara bakım verirler. Bunun sonucu olarak diğer hastanelere oranla üniversite hastanelerinde görece olarak %30 daha pahalı hizmet üretimi gerçekleşmektedir (Azap ve Ağırbaş, 2014: 441). Bu uygulamanın devam ettirilmesi hastaneleri borçlanmaya itmiştir ve hizmet gelirleri dramatik bir şekilde maliyetlerinin gerisinde kalmıştır. Hal böyle olunca üniversite hastaneleri daha basit ve kısa süren işlemlere ağırlık vermeye yönelmişlerdir. Sonuç olarak üniversite hastaneleri gelinen noktada yönetim, hizmet sunumu, insan kaynakları, eğitim ve en önemlisi finansal yönden birçok problemle karşı karşıya kalmıştır (ÜHBD, 2014). Borç yüklerinin endişe verici bir şekilde artması, üniversite hastanelerini sahip oldukları arazilerini bile satabileceği olasılığını gündeme getirmiştir.

Kronik hastaların uzun süreli yatışları ve daha karmaşık ameliyatların çoğu üniversite hastanelerinde yapılmaktadır. Uzun süre tedavi gerektiren hastaların hastanede yatan hasta ortalama kalış gününü ve yatak doluluk oranını doğrudan etkilemektedir. Üniversite hastaneleri, genellikle yatan hastalardan kaynaklanan ve son yıllarda giderek artan biçimde zarar edilmektedir (Özsarı, 2013: 6). Tablo 2'de görülebileceği gibi ameliyat sayılarının müracaat sayısına oranı %2,4 ile üniversite hastanelerinde en yüksektir. Diğer taraftan yatak doluluk oranı ve hastanın hastanede ortalama kalış günü (sırasıyla 76,7 ve 5,9) üniversite hastanelerinde, Sağlık Bakanlığı ve özel hastanelerden göreceli olarak daha yüksek olması bu hastaneleri borç sarmalına iten diğer nedenlerdir.

Tablo 2: Sağlık Kuruluşlarının Hizmet Değerlendirmesi (Milli Savunma Bakanlığı Hastaneleri Dâhil Değildir), 2014

Kurum	Yatak Sayısı	Müracaat Sayısı (1000)	Yatan Hasta Sayısı (1000)	Ameliyat Sayısı (1000)	Ameliyat Sayısı/ Müracaat Sayısı (%)	Ameliyat Sayısı/ Yatak Sayısı (%)	Yatak Doluluk Oranı (%)	Hastanın Ortalama Kalış Günü	Yatak Devir Hızı (Hasta)
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	123.690	292.100	7.396	2.445	0,8	19,8	71,1	4,3	59,8
Üniversite Hastaneleri	36.670	32.144	1.738	766	2,4	20,9	76,7	5,9	47,4
Özel Hastaneler	40.509	72.333	3.900	1.588	2,2	39,2	56,1	24	83,9

Kaynak: Sağlık Bakanlığı. (2015). Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2014, Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü

Kalkınma Bakanlığı, hazırladığı raporla özellikle ameliyat türleri, hastanede kalış süresi ve yatak doluluk oranı ile tahsis edilen kaynakların yetersizliği noktasında üniversite hastanelerin yaşadığı sorunları dile getirmiştir. Örneğin 2011 yılında hastanelere müracaat eden her yüz hastadan, üniversite hastanelerine müracaat edenlerin 2.5'i, özel hastaneye müracaat edenlerin 2.3'ü ve Sağlık Bakanlığı hastanelerine müracaat edenlerin 0.9'u ameliyat edildiğini belirterek (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 46) üniversite hastanelerinin yaşayabileceği finansal problemlerin büyüklüğüne dikkatleri yöneltmiştir.

Sağlık sistemi içinde üniversite hastanelerinin finansal problem alanlarından bir diğeri döner sermaye ile ilgili sorunlardır. Hizmet süreçlerinde, bir operasyon sırasında yapılması mümkün olmayan bir işlemin yapılmış gibi gösterilebildiğine rastlanılmaktadır. Bilerek ya da farkında olunmadan yapılan bu tür bazı tasarruflar yüzünden döner sermaye işletmesi zarar edebilmektedir. Şöyle ki, SGK, gönderilen faturalar ilgililerce incelendiğinde, bu gibi yanlış beyanlar yüzünden fatura üzerinden önemli oranlarda kesinti yapılmasına sebep olmaktadır. Bazen kesinti oranları %16-20'yi bulabilmektedir. Bu kesintiler yüzünden döner sermaye önemli maddi kayıplara uğramaktadır (Varol, 2009: 6). Türk Tabipler Birliği (TTB), çağdaş ülkelerin üniversite hastanelerine ayırdığı kaynağın beşte birinin bile Türkiye'de tıp fakültelerine tahsis edilmediğini belirterek genel bütçeden yetersiz kaynak ayrılması sonucu bu hastanelerin toplam sağlık harcamalarının %85,4'ünün döner sermaye kaynaklarından gerçekleştirmek zorunda bırakıldığını ifade etmiştir.

Kamu bütçeden yapılan kaynak transferi üniversitelerin sadece kadrolu personelinin maaş ödeneklerini karşılamaktadır. Diğer fakültelerde denge tazminatı genel bütçeden ödenirken, üniversite hastanelerinde döner sermaye bütçesinden ödenmektedir (CHP, 2016). Yatırım, bakım ve onarımın artan maliyetleri üniversitelerin döner sermayesinden ödenmektedir. Tıbbi atık imhası, hasta ve yatak başı standartlar, asgari ücret farkı (üniversite hastanesi giderlerine yaklaşık %5-7'e varan yük getirmektedir), nöbet ücreti gibi yeni maliyet kalemlerinin ortaya çıkması üniversite hastanelerinin giderleri üzerinde baskılar yaratan diğer finansal problemlerdir (ÜHBD, 2014). Borç miktarlarının fazla olması, çalışanlara ödenen ek ödemenin güçlükle karşılanmasına neden olmuştur.

Borçların ödenmemesi veya geç ödenmesi ise mal ve hizmetlerin pahalıya alınmasına yol açmıştır (Sağlık-Sen, 2014: 17). Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) başkanı Saraç, üniversite hastaneleri son beş yılda 2,7 kat bir artışla sadece tedarikçilere olan borçlarının 1,4 milyardan yaklaşık 3,8 milyara çıktığını belirterek (<http://www.hurriyet.com.tr/>) durumun ciddiyetini gözler önüne sermiştir.

Üniversite hastanelerinde %1 hazine payının (döner sermayeden karşılanmaktadır) yapılması ve yaklaşık %5 civarında Bilimsel Araştırma Projelerine (BAP) kaynak aktarımlarının gerçekleştirilmesi hastanelerde yaşanan mali darboğazı derinleştiren diğer uygulamalardandır. İlave olarak, kamu kurumlarına ek ödemelerin adaletsiz dağıtılması personel memnuniyetsizliği ve iş başarımı üzerinde ciddi problemler yaratmaktadır. Örneğin ek ödeme dağıtım oranı Kamu Hastaneleri Kurumu'nda gelirlerin ortalama %36'sı iken bu oran üniversite hastanelerinde %22'i civarındadır (Ersoy, 2015).

Yapılmış bir çalışmada (Tablo 3) üniversite hastanelerinin gelir-gider durumları, borç-alacak yapısı ile borçlarının gelirlerine oranı gibi finansal yapı göstergelerinin incelendiği bir çalışmada üniversite hastanelerinin gelirlerinin giderlerini karşılayamadığı, alacaklarının yüksek olduğu ve borç-gelir oranının yıllar itibarıyla belirgin bir artış eğiliminde olduğu belirtilmiştir (Yiğit ve Yiğit, 2016: 259). Özellikle tablo borç/gelir oranı bakımından değerlendirildiğinde (2015 için) üniversitelerin her 100 liralık gelirlerinin 63 lirası çeşitli borçlara ayrılmaktadır.

Tablo 3: Üniversite Hastanelerinin Finansal Yapısı (2007-2015) (Milyon-TL)

Milyon TL	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gelirler	2.725	3.530	3.943	4.742	4.911	4.842	5.194	5.917	6.358
Giderler	2.964	3.634	4.126	4.666	4.779	5.184	5.644	6.477	6.830
Gelir-Gider Farkı	-239	-104	-182	77	132	-342	-450	-560	-472
Gelir/Gider	0,92	0,97	0,96	1,02	1,03	0,93	0,92	0,91	0,93
Nakit	129	199	184	261	376	208	189	179	192
Borçlar	860	1.022	1.392	1.593	1.547	2.074	2.721	3.258	4.049
Alacaklar	1.153	1.029	1.111	1.180	1.170	1.365	1.352	2.754	1.116
Stok	135	271	351	367	433	440	530	560	953
Borç/Gelir Oranı	%32	%29	%35	%34	%32	%42	%52	%55	%63

Kaynak: Yiğit, V. & Yiğit, A. (2016). Üniversite Hastanelerinin Finansal Sürdürülebilirliği, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(16): 253-273.

Şubat 2016 tarihinde CHP bilgi edinme kanunu kapsamında üniversite hastanelerine piyasaya olan borcunun ne kadar olduğunu öğrenmek amacıyla borç batağı içinde bulunan yaklaşık 45 üniversite hastanesinden 29'u, yazılan bilgi edinme yazısına yanıt vermiştir. Bu üniversitelerin bazıları yıllar itibarıyla borçları Tablo 4'te belirtilmiştir (CHP, 2016). Tabloda bazı üniversitelerin bazı yıllarda borçlarına ilişkin veriler bulunmamaktadır. Üstelik 2008 yılından önce borçların nasıl bir seyir izlediği de bilinmemektedir. Bazı yıllarda kısmi azalma olsa da tablo dikkate alındığında genel itibarıyla üniversite hastanelerinin toplam borç yükünün hızlı artışı göze çarpmaktadır.

Tablo 4: Bazı Üniversitelerin Yıllara Göre Toplam Borç Tutarı (Yüz Bin)

Üniversiteler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ankara	-	-	-	-	138.9	192.5	241.5	200.8
Dicle	-	-	-	-	403.0	487.0	625.2	768.6
Dokuz Eylül	98.7	145.5	192.7	143.4	246.9	250.3	299.2	299.2
Gazi	46.2	48.5	66.0	91.7	115.4	173.7	181.8	176.3
Hacettepe	-	-	-	247.4	240.8	255.5	293.6	285.6
Cerrah Paşa	10.6	22.4	34.1	55.1	100.0	139.2	147.1	183.9
Çapa Tıp	25.1	20.9	32.7	57.9	109.1	125.1	133.3	172.9
KTÜ ²	20.8	28.7	35.6	44.3	58.1	69.6	91.3	125.4
NEÜ ³	68.1	68.1	79.0	89.7	73.4	88.5	106.1	108.2

Kaynak: CHP Üniversite Hastaneleri Raporu 2016'dan derlenmiştir.

Yapılan çalışmalar üniversite hastanelerinin finansal problemler yaşadığını doğrulamaktadır. Örneğin üniversite hastanelerinin finansal performansına etki eden içsel ve dışsal faktörlerin incelendiği bir çalışmada, en önemli dış faktörün geri ödeme sistemi ve fiyatlandırma olduğu tespit edilmiştir. İnsan kaynakları, malzeme ve tıbbi teknolojinin verimsiz kullanımı finansal performansı etkileyen birinci derecede içsel faktörler olarak tespit edilmiştir (Yiğit ve Yiğit, 2016: 253). ÜHBD'nin 2012 yılında Abant'ta düzenlenen 13. toplantısında üniversitelerde görev yapan üst düzey yöneticilere bir anket uygulanmıştır. Katılımcılar problemin varlığına işaret ederken bazı çözüm yollarını da önermişlerdir. Ankete cevap verenlerin %42'si üniversite hastanelerinin en önemli sorununun statü belirsizliği, %36'sı ise tek kaynaktan finansman (SGK) olduğunu ifade etmişlerdir. Üniversite hastanelerinin sorunlarının çözüm yollarının neler olabileceğine ilişkin katılımcıların %39'unun hastanelerin idari ve mali özerkliği savunurken, %18'inin YÖK nezdinde tam temsiliyet yönünde görüş belirtmişlerdir. Katılımcıların %52'si üniversite hastanelerinin finansal problemlerinin olduğu yönünde görüş belirterek kendi içerisinde çözülemez olduğunu, %30'unun ise devlet desteğini gerekli görmüşlerdir. Ayrıca ankete cevap verenlerin yaklaşık %71'i üniversite hastanelerinde global bütçe uygulamasının mali sorunlara yönelik çözüm olabileceğini, %54'ü ise afilyasyona yönelik yapılan düzenlemeleri doğru bulduklarını belirtmişlerdir (ÜHBD, 2012).

Üniversite hastaneleri, hastalara hizmet vermek bakımından homojen dağılmışlardır. Şöyle ki farklı sağlık kurumlarından sevkli hastalar genelde isim yapmış olan hastanelere gelmektedirler ya da sevkleri bu hastanelere yapılmaktadır. Üniversite hastanelerinin bazılarının akredite olmaları ve toplum içinde imajlarının yüksek olması genelde tercih edilen hastane pozisyonundadırlar. Bu değerlendirmeler hizmet sunmalarına paralel olarak zarar eden, borçları biriken kamu kurumları haline gelmiştir (Özsarı, 2010).

2.2. Politika Akışı

Politika akışı, problem alanına ilişkin öneriler ve alternatif kombinasyonlara odaklanmaktadır. Bu akış sürecinde problemin çözümü noktasında fikir ve teknik öneriler geliştirilmektedir. Politika akımı, devam eden problemlerin analizi ve çözüm önerileri ile tartışmalar ve tepkilerden oluşmaktadır (Buse vd., 2005: 69).

² Karadeniz Teknik Üniversitesi

³ Necmettin Erbakan Üniversitesi

Politika akımı bir bakıma çözüme ilişkin alternatiflerin belirlenmesi, uygulanması ve değerlendirmesi süreçlerinden oluşmaktadır. Politikaya yönelik herhangi bir stratejinin uygulanması teknik olarak yapılabilir olmalıdır. Bunun yanı sıra politikanın uygulandığı ya da uygulanacağı toplumun sosyo-politik değerleri ile uyumlu olması istenmektedir. Ayrıca önerilen stratejilerin geleceğe ilişkin kısıtlılıklarının olmaması diğer bir ifadeyle önerilen politikanın sürdürülebilir nitelikte olması arzulanan bir durumdur (Exworthy, 2008: 322).

Challis vd. (1988) politika akışı işleminin başarılmasında politika, süreç ve kaynak bileşimlerinin birlikte düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bileşimlerin uyumlu ve yeterli olması politika önerisinin kabul edilebilir nitelik taşıyacağını vurgulanmıştır (Exworthy, 2008: 322):

- Politika akışı, politikanın amacı ve hedeflerine odaklanmaktadır.
- Süreç akışı, politika sonuçlarının gerçekleştirilmesinde ihtiyaç duyulan araçları ve mekanizmaları belirtmektedir.
- Kaynak akışı ise, süreç akışının kolaylaştırılmasında gereksinim duyulan insan kaynakları, finansal kaynaklar ve maddi kaynaklarla ilgili faaliyetlerdir.

Türkiye’de üniversite hastanelerinin finansal çözümüne ilişkin bazı uygulamalar hayata geçirilmiştir fakat bu uygulamaların neredeyse kronik bir duruma evrilmiş olan üniversite hastaneleri borç yüküne yönelik kısmi çözümler üretse de radikal çözümler üretememiştir. Palyatif çözümler olarak tanımlanabilecek bu uygulamalar politika yapıcılarını yapısal çözümlere iteceği öngörülmektedir. Palyatif çözümler olarak ifade edilebilecek uygulamalardan biri, hazine payına ilişkin eylemlerdir. Örneğin üniversite hastaneleri, SGK ödemelerinden hazine payının düşürülmesi sonucunda giderlerinde önemli azalmalar sağlamıştır. Hazine payı; 2008’de %15’den %5’e, 2010’da %5’den %3’e, 2011 yılında ise %3’den %1’e düşürülmüştür. Bu düşüşler sonucu toplamda 1.230 milyon gider azalışı sağlanmıştır (Atasever, 2014: 258).

Diğer taraftan 2010-2011 yılları arasında borçlu 22 üniversiteye 380 milyon ek kaynak oluşturulmuştur. Tam gün yasasıyla öğretim üyesi muayene farkının kaldırılmasıyla 2011 yılında üniversite hastaneleri için toplam 448 milyon gelir hazineden transfer edilmiştir (ÜHBD, 2014). Buna ek olarak üniversite hastanelerinin mali durumlarının iyileştirilmesi amacıyla 2015 yılında uygulamalı eğitim desteği adı altında hastane bütçelerine tıp öğrencisi başına 1.000 TL olmak üzere 55 milyon; 2016 yılı için ise 1.725 olmak üzere 105 milyon ödenek tahsis edilmiştir (Yiğit ve Yiğit, 2016: 257).

Sağlık Bakanlığı ile YÖK arasında, üniversite hastanelerinin tıbbi sarf malzeme sorununu çözmek üzere 2015 yılında bir protokol imzalandı. Bu protokol ile üniversite hastanelerine toplam 50 milyon ödeme yapılacağı söylendi. Bu ödenek ile üniversite hastanelerinin tıp fakültelerini tıbbi ilaç ve malzeme konusunda rahatlatacağı düşünülmüştür. Protokolün gereği üniversiteler Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu ile ayrı protokoller imzalayarak ek destekler alabilecekler. Fakat üniversitelerin tedarikçilere yüksek borçlanma oranlarına sahip olması ve

protokolle belirlenen bu tutarın üniversite hastanesinin SGK alacağından mahsup edilmesi hissedilebilir bir etki yaratamayacağı düşünülmektedir (Göktaş, 2015).

Üniversite hastanelerinin SGK ile “global bütçe” anlaşmalarını yapmaları mevcut borç yükleri için bir çözüm olarak düşünülen bir politikadır. Global bütçe kapsamına alınan üniversite hastaneleri gider kontrolünü yapabilecek ve daha efektif sağlık hizmetlerini sunabileceklerdir (Ersoy, 2015). Global bütçe kapsamında SGK ile anlaşmalı ilk üniversite hastaneleri Ankara, Hacettepe ve Dicle üniversiteleri olmuştur. Bu üniversitelere daha sonra Harran, Süleyman Demirel gibi üniversiteler olmak üzere toplam 12 üniversite hastaneleri ile global bütçe uygulaması başlatılmıştır. Bu sayıların giderek artacağı öngörülmektedir (Erciyas, 2016). Üniversite hastaneleri ile SGK arasında global bütçe protokollerinin yapılması gider kontrolü gibi avantajlar sağlamaktadır.

Sağlık Bakanlığı tesisleri ile üniversite tıp fakültelerinin ilgili birimlerinin birlikte kullanımı (afiliyasyon), üniversite hastanelerinin problemlerinin çözümüne yönelik düşünülen politikalardan bir başkasıdır. Yasal dayanağı 2014 tarihli ve 28989 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarına Ait Sağlık Tesisleri ve Üniversitelere Ait İlgili Birimlerin Birlikte Kullanımı ve İşbirliği Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” ile üniversitelerin sahip olduğu fazla akademisyenlerden Sağlık Bakanlığı eğitim-araştırma hastanelerinin yararlanması amaçlanmıştır. Afiliyasyon olarak da tanımlanan birlikte kullanım; eğitim, araştırma ve sağlık hizmetlerinin sunması ve geliştirmesi anlayışına dayanmaktadır. Daha geniş bir ifadeyle bu yönetmelikle Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarının ait sağlık tesisleri ile üniversitelerin ilgili birimlerinin birlikte kullanımına ve iş birliği ile döner sermaye gelirlerinden personele yapılacak ek ödemeye ilişkin usul ve esasları düzenlemek amaçlanmıştır (Resmi Gazete, 2014; Sayı: 28989). Şimdiye kadar 58 Eğitim ve Araştırma hastanesi üniversite hastanesine dönüştürülmüştür (<http://www.sbu.edu.tr/>). Böylece daha önce Rize, Sakarya ve Marmara üniversiteleri ile başlayan ve yeni kurulan diğer üniversitelerle devam eden protokol, hukuki bir boyut kazanmış oldu (Aydın, 2012).

Üniversite hastanelerinin finansal problemlerinin çözüm sürecinde tamamlanmış olan çalışmaların yanı sıra hayata geçirilmesi düşünülen politika eylemleri de söz konusudur. Bu konuda paydaşların kararlılığı ve mevcut geribildirimlerin etkili bir rol aldıkları görülmektedir. Eylül 2016’da Medimagazin sağlık haberi portalına konuşan Sağlık Bakanı müsteşarı Prof. Dr. Eyüp Gümüş, şu anda üniversite hastanelerinin yaklaşık 4,5 milyar borcunun olduğunu söyleyerek üniversite hastanelerine yönelik sorunları belirtmiştir. Üniversitelerin eğitim faaliyetlerinin de döner sermayeden karşılandığını ifade eden Gümüş, bunların genel bütçeden ödeneceğini belirtmiştir. Üniversitelerin eğitim faaliyetlerine döner sermayeden ayrılan bütçe, yüksek finansal yükler getirmektedir. Nitekim ÜHBD (2010), tıp fakültelerinde eğitimin finansal boyutuna ilişkin yaptıkları çalışmada her bir üniversite hastanesinin yıllık döner sermaye gelirlerinin en az %20’sinin devlet bütçesinden (özel bütçe) eğitim ödeneği olarak aktarılmasını önermiştir.

Üniversite hastanelerinin problemlerine ilişkin öngörülen politikalardan bir diğeri de üniversitelere aktarılan fatura esaslı bütçelemeden gider esaslı bütçelemeye geçiştir. Yani üniversitenin yetiştirdiği öğrenci, uzman, tıbbi cihaz, araştırma

hizmetlerinin de giderleri bütçede kalem olarak yer alacak. Bunun yanı sıra Sağlık Bakanlığı da üniversiteler için sevk zinciri oluşturarak birinci ve ikinci basamak sağlık hizmetlerinde tedavi edilemeyen vakaların üniversiteye gönderilmesi planlanmaktadır. Ayrıca tanı ilişkili gruplara göre üniversitelere ödeme de gündemdedir. Üniversitelerin problemlerinin çözümüne ilişkin diğer bir politika akışı yöntemi Sağlık Bakanlığı ile yapılan görüşmelerde üniversitelerde yapılan özellikli cerrahi operasyonların SUT'ta yer alan özellikli ödemeler kapsamına alınması olacaktır. Böylece organ nakli, kalp damar cerrahi, yoğun bakım tedavileri gibi zor tıbbi işlemler için SGK, daha yüksek miktarda ödeme yapacaktır (Erciyas, 2016).

YÖK başkanı Saraç, 30 Mart 2016 tarihinde "Devlet üniversitelerindeki hastanelerin durumları, sorunları ve çözüm önerileri toplantısı"nda SGK tarafından ödenen tıbbi işlem fiyatlarının gözden geçirilmesi gerekliliğini vurgulayarak üniversitelerde çalışan 4B'li çalışanların maaşlarının ve hizmet alım bedellerinin özel bütçeden karşılanması, Sağlık Bakanlığı üzerinden tıbbi malzeme temininin sağlanması gerekliliğini vurgulamıştır (YÖK, 2016). Kalkınma Bakanlığı, bina ve teknolojik altyapısı eskimiş ve daha yüksek maliyetle işletilen örnekler için, gerektiğinde hizmet satın alma ile Yap-İşlet-Devret gibi modellerden yararlanılarak kamu kaynaklarına yük getirmeden yenilenme ve hatta yeni yapımların gerçekleştirilmesini üniversite hastanelerinin finansal yükünün hafifletilmesinde yardımcı olabileceğini vurgulamıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 90).

ÜHBD'nin mevcut problemlere yönelik politika önerileri bulunmaktadır. Örneğin özel hastanelere tanınan fark ücretinin üniversite hastanelerince de uygulanması, SGK dışında yeni kaynak yöntemlerinin oluşturulması, ilaç ve tıbbi malzeme gibi zorunlu nedenlerle fatura edilen harcamalar konusunda, SGK'nın en geç 15 iş günü içinde ödemeleri gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir (ÜHBD, 2014). ÜHBD, YÖK ve yükseköğretim kurumları temsilcilerinin geniş katılımıyla 8-9 Mart 2013 tarihinde Afyon'da gerçekleştirilen "Tıp ve sağlık bilimlerinde öncelikli sorunlar ve çözüm önerileri çalıştay"ında çeşitli sorunlar tartışılmış ve üniversite hastanelerinin finansal problemleriyle ilgili Sağlık Bakanlığı'na bazı öneriler aşağıda görüldüğü gibi rapor edilmiştir (YÖK, 2013):

- Üniversitede tam gün ve kadrolu çalışmanın yanı sıra gerek görülmesi durumunda sözleşmeli stratejik personel çalıştırma.
- Mevcut SGK fiyatları en az %30 artırılmalı, özellikli ve istisnai işlemlere yönelik farklı ödeme ve fiyatlandırılma modeli uygulanmalıdır.
- Üniversite döner sermaye gelirlerinin sağlık turizmi, özel sağlık sigortası ve SGK dışı alanlarda hizmet verilmesi gibi artırıcı uygulamalara fırsat verilmeli.
- Yabancı uyruklu hastalara Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezlerinde verilen sağlık hizmeti fiyatının SUT fiyatı ile beş katı arasında olmak üzere belirlenmeli.
- Denge tazminatının üniversite döner sermaye bütçesi yerine özel bütçeden karşılanması.

- Dileyen üniversitelere borçlarının kısa sürede ödenmesine yönelik düşük faizli uzun vadeli kredi kullanma imkânı sağlanmalıdır.
- Üniversite hastaneleri ile Eğitim Araştırma hastaneleri işbirliğinin geliştirilmelidir.
- Üniversitelerin bünyesinde gerçekleştirilen AR-GE ve inovasyon faaliyetleri için devlet desteği artırılmalıdır. TÜBİTAK'ta kullanılmayan bütçelerin bilimsel faaliyetler yürütülmesi şartıyla üniversitelere aktarılmalıdır.

CHP'nin de 2016 yılında hazırlamış olduğu raporda benzer öneriler sıralanmıştır. Fakat raporda CHP, üniversite hastanelerini temsil eden Üniversite Hastaneler Birliği'nin YÖK bünyesinde yapılandırılması gerekliliği, nöbet ücretlerinin üniversitelerin döner sermayelerinden değil bu hastanelerin özel bütçesinden karşılanması [Nöbet ücretleri, üniversite hastaneleri giderlerine %5'e varan yük getirmiştir (ÜHBD, 2014)]. En az %5 olan BAP payının üniversite hastanesinden alınması uygulanmasına son verilmesi ve bu projelerin finansmanının TÜBİTAK ya da Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından desteklenmesi gibi farklı önerileri gündeme taşımıştır.

Tamamlayıcı sağlık sigortasının ek olarak uygulanması üniversite hastanelerinin finansal sorunlarının çözümüne katkı sağlayacağı düşünülen başka bir politika alternatifidir. Tamamlayıcı sağlık sigortası, belirlenen fiyatın üstünde hizmetin sunulmasında aradaki farkın kişilerden ya da tamamlayıcı sağlık sigortasından tahsil edilmesi esasına dayanmaktadır. Sağlık hizmetlerine olan talebin artmasına paralel olarak üniversite hastanelerine kamu sağlık sigortası ek olarak tamamlayıcı sağlık sigortasının uygulanması, SGK finansmanına olan bağımlılığı azaltmaktadır. Öte yandan, tamamlayıcı sağlık sigortası ile ödeme gücü olan bireylerden ilave gelir transferi sağlanarak sistemin finansal açıdan sürdürülebilirliğine katalizör etki edecektir (Özsarı, 2010, Kalkınma Bakanlığı, 2014: 90).

2.3. Siyaset Akışı

Siyasi akış, güç temellerinin ve çıkar gruplarının yerel, ulusal ve uluslararası lobicilik faaliyetleri, müzakereleri, koalisyon oluşturma ve uzlaşma eylemlerini belirtmektedir (Exworthy, 2008: 322). Siyasi işlemler, hükümet politikaları, paradigma ve ideolojileri politika yapım sürecini etkileyen siyasi akım bileşenini oluşturmaktadır (Loer, 2015: 15). Politika yapımcılarının probleme ilişkin çözümün politikaya dönüştürülmesinde gerekli motivasyon ve fırsatlara sahip olmaları siyaset akışının ön koşullarındandır (Cairney ve Jones, 2016: 40). Politik geçişler, sosyal baskılar ve eğilimler siyaset akışının yapısal unsurlarındandır (Walt vd., 2008: 311).

Sağlık sistemi içinde sağlık hizmetlerinin planlanması, örgütlenmesi, sunumunun gerçekleştirilmesi ve gerekli finansmanın sağlanması faaliyetlerinde birçok karar verici ya da paydaş diye ifade edebileceğimiz aktör yer almaktadır. Bu durum çoklu akış yönteminin temel varsayımlarından birisidir. Türkiye'de üniversite hastanelerinin statüsünün belirlenmesinde, Sağlık Bakanlığı ile olan işbirliğinde ve diğer tüm işleyiş ile problemlerine yönelik çözüm alternatiflerinde birçok aktör yer

almaktadır. Var olan problemlerin çözümüne yönelik politika alternatifinin hayata geçirilmesinde politik karar ve isteklilik önemli kilit unsurlardandır.

SDP ile birlikte üniversite hastaneleri, hizmetin sunumu ve bu sunumun gerçekleştirilmesi bakımından finansal kaynak yaratımında kendi kendine yeterli kurumlar haline getirilmeye çalışılmıştır. Fakat statüleri bakımından kar güdüsüyle hareket eden yapılar olmamaları, verimlilik ve etkililik ilkelerini önceleyen yasal bir anlayışa hizmet etmeleri, finansal destek almaksızın varlıklarını devam ettirmelerini güçleştirmiştir. Bunun farkında olan başta Sağlık Bakanlığı olmak üzere diğer tüm paydaşlar üniversite hastanelerinin kronik bir sorunu durumuna gelen “finansal güçlükleri” giderecek yapıları hayata geçirmeye istekli görünmektedirler. Bu güne kadar üniversite hastanelerinin, finansal güçlüklerinin üstesinden gelinmesi için bir takım palyatif önlemler alınmıştır fakat bu tedbirlerin hiçbiri var olan problemi tamamen giderememiştir. Geline son noktada üniversite hastanelerinin başta finansal problemleri olmak üzere diğer tüm sorun alanlarının giderilmesine yönelik yapısal ve köklü çözümler düşünölmeye başlanmıştır.

Sağlık sisteminde son zamanlarda yapılan değişiklikler ve uygulamalar ile sağlık sistemini etkileyen ve sistemden etkilenenlerin bakış açısı üniversite hastanelerinin Sağlık Bakanlığı'na bağlanmasını hızlandırmıştır. Nitekim Üniversite hastanelerinin sağlık bakanlığı hastaneleri ile afiliye olmaları, sağlık bakanlığı hastanelerinin üniversite hastanesine dönüştürölmesi sürecini de başlatmış olmaktadır. Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nin kurulması ve kamu-üniversite işbirliğinin bu kapsamda genişletilmesi, Sağlık Bakanlığı hastanelerine üniversite hastaneleri misyonunu yüklemiştir. Diğer taraftan kamu hastanelerinin özellikle üniversite hastanelerinin borç batağında olmaları, kamu-özel ortaklığının bir yansıması olan şehir hastanelerinin yapımını hızlandırmıştır. Geçtiğimiz günlerde Sağlık Bakanı Recep Akdağ, nüfusu 750 binin altında olan yerlerde bir ana hastanenin güçlendirilerek küçük ve orta ölçekli illerde sağlık bakanlığı hastanesi ve üniversite hastanesi ayrımının ortadan kaldırılacağını belirterek bu hastanenin yönetiminin bakanlıkça üstlenileceğini ifade etmiştir (<http://www.medimagazin.com.tr/>). Bu durum sağlık sisteminde yıllarca etkin rol alan üniversite hastanelerinin varlık sebebini ortadan kaldırmaya yönelik bir girim olduğu açıkça göstermektedir.

Bir geri ödeme yöntemi olan global bütçe protokolü ile üniversite hastanelerine bütçe tahsisinin yapılması, üniversite hastanelerini finansal kaynak bakımından Sağlık Bakanlığı'na ve onun bir paydaşı olan SGK'ya bağımlı kılmıştır. Tüm bu süreçler aslında üniversite hastanelerinin geleneksel statülerinin ortadan kaldırılması için gerekçeler oluşturularak bu hastanelerin Sağlık Bakanlığı'na bağlanması sürecini hızlandırmıştır. Dahası Hayat Sağlık ve Sosyal Hizmetler Vakfı Başkanı Ahmet Özdemir, üniversite hastanelerinde yönetim yetersizliğini vurgulayarak hazırlanmakta olan yasaya ilişkin olarak, üniversite hastanelerinin normal hastane statüsüne kavuşacağını ifade etmiştir (<http://www.karar.com/>).

3. Sonuç

Türkiye sağlık sisteminde yer alan üniversite hastaneleri; sağlık hizmetlerinin sunulmasında, gerekli bilimsel faaliyetlerin üretilmesinde ve uygulanmasında, aynı

zamanda sağlık iş gúcünün yetiştirilmesinde önemli derecede rol oynamaktalar. SDP ile birlikte üniversite hastaneleri, yönetsel, insan kaynakları ve finansal yönden birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır. Karşılaşılan bu problemler üniversite hastanelerini, kaliteli sağlık hizmetleri sunum faaliyetlerini ve bilim üretme misyonlarını gerileterek sağlık sisteminin problem alanlarından biri haline getirmiştir. Özellikle yıllar itibari ile artan borç yükleri üniversite hastanelerini sağlık alanında sürdürülemez bir konuma indirgemmiştir.

Üniversite hastanelerinin finansal yapısını sorunlu ve faaliyetlerinin uzun vadede sürdürülemez olarak gören aktörler ya da paydaşlar, problemin giderilmesi bakımından süreç içinde birden çok politika alternatifini üretmişlerdir. Bu alternatiflerden bazıları uygulanma şansını bulsa da üniversitelerin finansal problemlerine kalıcı çözümler sağlayamamışlardır. Yasal mevzuat, politik karar vericilerin eğilimleri, finansal kapasite ve mevcut yapı politika sürecinin önemli belirleyicilerindedir. Özellikle bu belirleyiciler göz önüne alınarak üniversite hastanelerinin finansal ve diğer problemlerini gündem olmaktan çıkararak yapısal çözüm yolları bir an önce hayata geçirilmelidir. Bu bağlamda Onuncu Kalkınma Planı'nda da belirtildiği üzere üniversite hastanelerinin eğitim ve araştırma faaliyetleri ile sağlık hizmet sunumundaki rolleri net bir şekilde tanımlanarak hem hastanelerin mali sürdürülebilirliğini temin edecek hem de nitelikli tıp eğitimi ve yenilikçi araştırmaların yapılmasını sağlayacak yapısal reformların (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 35) hayata geçirilmesine gereksinim duyulmaktadır.

SDP sonrası finansal kaynaklarını yaratma ve harcama bakımından özelleştirilmesi düşünölen üniversite hastaneleri gelineen noktada kendilerini yönetemez ve sağlık hizmetlerini veremez noktaya gelmişlerdir. Bu durumun farkında olan karar mekanizmaları, bu hastaneleri Sağlık Bakanlığı'na bağlamayı düşündürecek adımlar atmıştır. Sağlık Bilimleri Fakölteşinin kurulması, afiliyasyon çalışmalarını, global bütçe uygulamaları ve kamu-özel işbirlikleri ile şehir hastanelerinin kurulması ağır finansal problemlerle karşı karşıya kalmış üniversite hastanelerinin normal eğitim-araştırma hastaneleri statülerine indirgeyerek, sağlık sisteminde bir devrin kapanması (üniversite hastanelerinin sonu) uğraşılmaya çalışılmaktadır.

Kaynakça

- Akdağ, R. (2017). O Tıp Faköltelerinde Eğitim Yetersiz!
[<http://www.medimagazin.com.tr/hekim/saglik-bak/tr-recep-akdag-o-tip-fakultelerinde-egitim-yetersiz-2-13-71501.html>], Erişim Tarihi: 08.01.2017.
- Atasever, M. (2014). Türkiye Sağlık Hizmetlerinin Finansmanı Ve Sağlık Harcamalarının Analizi 2002-2013 Dönemi, Bakanlık Yayın No: 983, Ankara.

- Aydın, S. (2012). Üniversite Hastaneleri Sağlık Bakanlığı'nın mı Oluyor?, Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Platformu, [http://www.sdplatform.com/Yazilar/Kose-Yazilari/310/Universite-hastaneleri-Saglik-Bakanliginin-mi-oluyor.aspx], Erişim Tarihi: 08.01.2016.
- Azap, A. & Ağırbaş, İ. (2014). Üniversite Hastaneleri "İşletmeleşme veya Batma" Sarmalından Kurtulabilir mi?, Toplum ve Hekim Dergisi, 29 (6): 439-442.
- Buse, K., Mays, N. & Walt, G. (2005). "Making Healyh Policy", First published, New York, NY 10121-2289, USA.
- Cairny, P. & Jones, M. D. (2016). Kingdon's multiple streams approach: what is the empirical impact of this universal theory?, The Policy Studies Journal, 44 (1): 37-58.
- Challis, L., Fuller, S., Henwood, M. et al. (1988). Joint approaches to social policy. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chow, A. (2014). Understanding policy change: multiple streams and national education curriculum policy in Hong Kong, Journal of Public Administration and Governance, 4(2): 49-64.
- Cumhuriyet Halk Partisi. (2016). Üniversite Hastaneleri Raporu, Sağlık Sistemi, Hastaneler ile Hasta ve Engelli Haklarını İnceleme ve İzleme Komisyonu, [https://www.chp.org.tr/Public/0/Other/Üniversite%20Hastaneleri%20Borçları%20Raporu.pdf], Erişim Tarihi: 14.11.2016.
- Çevik, H. H. (1998). Kamu Politikaları Analizi Çalışmaları Üzerine Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, Amme İdaresi Dergisi, 31(2): 103-112.
- Erciyas, S. (2016). Üniversite Hastanelerinin Döner Sermaye ve Bütçe Uygulamasında Değişiklik Yapılıyor, [https://www.medimagazin.com.tr/hekim/universiteler/tr-universite-hastanelerinin-doner-sermaye-ve-butce-uygulamasinda-degisiklik-geliyor-2-15-71823.html], Erişim Tarihi: 19.11.2016.
- Ersoy, İ. (2015). 3 Üniversite Hastanesi SGK ile "Götürü Bütçe" Anlaşması İmzaladı, [http://www.medimagazin.com.tr/hekim/universiteler/tr-3-universite-hastanesi-sgk-ile-goturu-butce-anlasmasi-imzaladi-2-15-65848.html], Erişim Tarihi: 18.11.2016.
- Exworthy, M. (2008). Policy to tackle the social determinants of health: using conceptual models to understand the policy process, Health Policy and Planning, 23: 318-327.
- Göktaş, P. (2015). Ülkemizde Sağlık Kuruluşların Durumu Nedir? [http://www.pasagoktas.com/Saglik_Sistemi/Ulkemizdeki_Saglik_kurulus_larinin_durumu.aspx], Erişim Tarihi: 17.11.2016.

- Kalkınma Bakanlığı. (2013). Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, [https://sgb.saglik.gov.tr/content/files/2016WEBSITESIREVIZYON/onuncu_kalkinma_plani.pdf], Erişim Tarihi: 30.12.2016.
- Kalkınma Bakanlığı. (2014). Sağlık Hizmetlerinin Etkinliğinin Artırılması ve Mali Sürdürülebilirlik, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Onuncu Kalkınma Planı, 2014-2018.
- Kısa, A. (2011). Üniversite Hastanelerinde Finansman, Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Platformu [http://www.sdplatform.com/Dergi/535/Universite-hastanelerinde-finansman.aspx], Erişim Tarihi: Erişim Tarihi 13.11.2016.
- Kingdon, J. W. (1984). Agendas, alternatives, and public policies, Boston: Little, Brown & Co.
- Leeuw, E., Clavier, C. & Breton, E. (2014). Health policy- why research it and how: health political science, Health Research Policy and Systems, 12 (55): 1-10. [http://www.health-policy-systems.com/content/12/1/55], Erişim Tarihi: 21.11.2016.
- Loer, K. (2015). Political processes in “new health care policy” – multiple streams and their explanatory power in the field of social policy, International Conference on Public Policy, 1-25, Milan.
- Mackenbach, J. (2014). Political determinants of health, European Journal of Public Health, 24 (2): 2
- Moloughney, B. (2012). The use of policy frameworks to understand public health-related public policy processes: a literature review, Final Report.
- Özsarı, H. (2010). “Tamamlayıcı Sağlık Sigortası” ve Üniversite Hastanelerinde Sunulan Sağlık Hizmetleri İlişkisi, [http://www.sdplatform.com/Dergi/372/Tamamlayici-saglik-sigortasi-ve-universite-hastanelerinde-sunulan-saglik-hizmetleri-iliskisi.aspx], Erişim Tarihi: 17.11.2016.
- Özsarı, H. (2013). Finansal Sürdürülebilirlik, Güçler Ayrılığı ve Üniversite Hastaneleri, İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi, 76 (1): 4-8.
- Resmi Gazete. (2014). Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarına Ait Sağlık Tesisleri ve Üniversitelere Ait İlgili Birimlerin Birlikte Kullanımı ve İşbirliği Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Sayı: 28989.
- Sağlık Bakanlığı. (2015). Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2014. Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü.
- Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Afiliasyon Protokolü Olan Hastaneler, [http://www.sbu.edu.tr/Afiliasyon-Protokolu-olan-Hastaneler], Erişim Tarihi: 08.01.2017.

- Sağlık-Sen. (2014). Üniversite Hastaneleri ve Üniversite Hastanelerinde Çalışanların Sorunları ve Çözüm Önerileri, [www.saglikksen.org.tr], Erişim Tarihi: 11.11.2016.
- Söderberg, E. & Wikström, E. (2015). The policy process for health promotion, Scandinavian Journal of Public Health, 43: 606-614.
- Tüfekci, N., Yorulmaz, R. & Cansever, İ. H. (2017). Dijital Hastane. Journal of Current Researches on Health Sector, 7 (2), 143-156.
- Türk Tabipler Birliği. (2010). Büyük İhale! Tıp Fakülteleri Satışta [http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/universite-2254.html], Erişim Tarihi: 31.12.2016.
- Türk Tabipler Birliği. (2014). "Türk Tabipleri Birliği Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı ve Sağlık Bilimleri Üniversitesi Yasa Tasarısı Değerlendirme Raporu", Birinci Baskı, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2013). Genel Kurul Tutanağı 24. Dönem 3. Yasama Yılı 67.Birleşim,[https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_sd.birlesim_baslangic?P4=21896&P5=B&PAGE1=118&PAGE2=&web_user_id=15210058], Erişim Tarihi: 31.12.2016.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2015). Genel Kurul Tutanağı 24. Dönem 5. Yasama Yılı 78.Birleşim,[https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_sd.birlesim_baslangic?P4=22393&P5=H&PAGE1=69&PAGE2=&web_user_id=15210058], Erişim Tarihi: 31.12.2016.
- Üniversite Hastaneleri Birliği Derneği. (2010). Tıp Fakültelerinde Eğitimin Finansal Boyutu,[http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/www.istanbul.edu.tr/wpcontent/uploads/2013/03/4-Fitimin-Finansal-Boyutu.pdf], Erişim Tarihi: 21.11.2016.
- Üniversite Hastaneleri Birliği Derneği. (2012). Üniversite Hastaneler Birliği Anket Sonuçları, [http://documentslide.com/download/link/ueniversite-hastaneleri-birligi-anket-sonuclari], Erişim Tarihi: 31.12.2016.
- Üniversite Hastaneleri Birliği Derneği. (2014). Üniversite Hastaneleri Sorunları ve Çözümüne Yönelik Yapılmakta Olanlar, [tip.kocaeli.edu.tr/docs/BilgiNotu_2014_ek2-3.pdf], Erişim Tarihi: 16.11.2016.
- Üniversite Hastaneleri Sağlık Bakanlığı'na Geçiyor, [http://www.karar.com/ekonomi-haberleri/capaya-devlet-nestleri-167041], Erişim Tarihi: 08.01.2017.
- Varol, A. (2009). Üniversite Hastanelerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri, Güncel Mevzuat Dergisi, 41: 53-58.

- Yiğit, V. & Yiğit, A. (2016). Üniversite Hastanelerinin Finansal Sürdürülebilirliği, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (16): 253-273.
- Yiğit, V., Ağırbaş, İ. & Şahin, İ. (2012). Üniversite Hastanelerinin Finansal Sorunlarını Tespit Etmeye Yönelik Bir Araştırma, 6. Sağlık ve Hastane İdaresi Kongresi, Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Yök, Tıp Fakültelerinin Mali Sorunlarına El Attı [<http://www.hurriyet.com.tr/yok-tip-fakultelerinin-mali-sorunlarına-el-atti-40078407>], Erişim Tarihi: 31.12.2016.
- Yükseköğretim Kurulu. (2013). Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tarafından Sağlık Bakanlığı'na Sunulan Öneriler, [<http://www.yok.gov.tr/documents/10279/173480/>], Erişim Tarihi: 31.12.2016.
- Yükseköğretim Kurulu. (2016). Devlet Üniversitelerindeki Hastanelerin Durumları, Sorunları ve Çözüm Önerileri Toplantısı, [http://www.yok.gov.tr/web/guest/anasayfa?p_p_auth], Erişim Tarihi, 31.12.2016.
- Zahariadis, N. (2007). The multiple streams framework: structure, limitations, prospects, Theories of the Policy Process, Ed: Paul A. Sabatier, Published by Westview Press, p. 65-92.

**Journal of Strategic Research in Social Science
(JoSReSS)**

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved

Analyzing Family and Social Policy Ministry's Activities about Elderly People*

Yeliz YEŞİL¹ & Mevsim Çağla CENGİZ²

Keywords

Aging, Ministry of Family and Social Policy, Turkey.

Article History

Received
15 June, 2018
Accepted
13 Aug, 2018

Abstract

Oldage is inevitable in human life. The important thing is to be able to overcome this circuit to meet our needs. Various studies are being conducted towards this topic. In this study, the work of the Ministry of Family and Social Policy will be discussed and evaluated. At the first part introduction, at the second part conceptual framework, at the third part the importance of services of elderly people and the situation of elderly people in Turkey, at the fourth part Ministry of Family and Social Policy's activities are given. The conclusion and evaluation is given at the last part.

Türkiye'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Yaşlılara Yönelik Yaptığı Faaliyetlerin İncelenmesi*

Anahtar Kelimeler

Yaşlılık, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye.

Makale Geçmişi

Alınan Tarih
15 Haziran 2018
Kabul Tarihi
13 Ağustos 2018

Özet

Yaşlılık insan yaşamında kaçınılmazdır. Önemli olan bu devreyi ihtiyaçlarımızı karşılayabilecek şekilde atlatabilmektir. Bu konuya yönelik olarak çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmada Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın bu konudaki faaliyetleri ele alınacak ve değerlendirilecektir. Birinci bölümde giriş, ikinci bölümde kavramsal çerçeve, üçüncü bölümde yaşlılara yönelik yapılan hizmetlerin önemi ve Türkiye'de yaşlıların durumu ve dördüncü bölümde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın bu konuda yaptığı çalışmalar ele alınmıştır. En son kısım ise sonuç ve değerlendirme yer almaktadır.

1. Giriş

Günümüzde yaşanan olumlu değişim ve gelişimlerle, bireylerin yaşam süreleri uzamış ve toplumda yaşlı bireylerin sayısı artmıştır. Bireyin sağlıklı yaşam koşullarına sahip olması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi önemlidir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte birey maddi ve manevi olarak güçsüz duruma düşebilmektedir. İnsanlar yaşlılık döneminde daha etkin ve hızlı hizmetlere ihtiyaç duyabilmektedirler.

* Bu çalışma IBANESS Conference Series – Ohrid/ Republic of Macedonia (October 28-29, 2017) da bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Corresponding Author. Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, yelizyesil@trakya.edu.tr

² Arş. Gör., Trakya Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, mevsimcaglacengiz@trakya.edu.tr

2015 yılı sonuçlarına göre, doğu'da beklenen yaşam süresi, Türkiye geneli için 78 yıl, erkekler için 75,3 yıl ve kadınlar için 80,7 yıl olmuştur. Genel olarak kadınlar erkeklerden daha uzun süre yaşamakta olup, doğu'da beklenen yaşam süresi farkı 5,4 yıl olmuştur. Ülkemizde 65 yaşında olan bir kişinin kalan yaşam süresi ise ortalama 17,8 yıl olmuştur. Erkekler için bu sürenin 16,1 yıl, kadınlar için 19,4 yıl olduğu gözlenmiştir. Diğer bir ifade ile 65 yaşına ulaşan kadınların erkeklerden ortalama 3,3 yıl daha fazla yaşayacağı tahmin edilmektedir (TUİK, 2016, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24644>).

2. Kavramsal Çerçeve

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yaşlılarla ilgili olarak yapmış olduğu faaliyetleri incelemeye önce yaşlılık kavramının ne ifade ettiğini incelemek uygun olacaktır.

2.1. Yaşlılık kavramı

Hızlı toplumsal değişim, farklı gelişmişlik düzeyleri, toplumlardaki bireylerin toplumsallaşma süreçlerini, yaşam deneyimlerini etkileyerek yaşlılığa ilişkin farklı anlamların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (İçli,2008: 31).

Zamboriová vd.,(2007)'ne göre 60 yaş ve üzerindeki nüfus artışı, tüm dünyada 21. yüzyılın bir özelliğidir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ, 2002) demografik bir gelişimden söz ederek 2025 yılına kadar 60 ve daha yukarı yaştaki dünya nüfusunun 1.2 milyar kişiye ulaşacağını ve 2050 yılına kadar iki milyar yaşlı olacağını kabul etmektedir. Yaşlanmayı olumlu bir deneyim haline getirmek için sağlık, katılım ve güvenlik açısından olumlu koşullar yaratılmalıdır (DSÖ, 2002). Bu bağlamda Dünya Sağlık Örgütü, "yaşlılıkta yaşam kalitesini yükseltmek için sağlık, katılım ve güvenlik olanaklarını en iyi duruma getirme süreci" olarak nitelendirilen "aktif yaşlanma" (2002) üzerinde durmaktadır. "Aktif" sözcüğü, yalnızca fiziksel aktivite veya çalışma ile devam etmeyi değil, aynı zamanda yaşlıların çeşitli alanlarda (sosyal, ekonomik, kültürel, manevi ve sivil) katılımını da ifade etmektedir. Aktif yaşlanmanın temel amacı, özerklik ve bağımsızlığı korumak, fiziksel ve zihinsel sağlığı teşvik etmek, sosyal içermeye ve yaşam kalitesini arttırmak için engelli bireylerin ve bakıma muhtaç olanların da dahil olduğu bir yaşlanmadır. Bireylerin sağlıklı yaşlanmalarına, yaşlılık döneminde aktif ve anlamlı bir yaşam sürmelerine olanak sağlamak için içinde bulunduğu çevreyi de göz önüne alarak kapsamlı ve çok disiplinli bakım için koşullar yaratılması gerekmektedir (Soósová,2016:484).

Yaşlılık, tarihsel süreçler ve kültürlerle göre farklılık gösteren bir olgudur. Yaşlılığa farklı anlamlar yüklenmekle birlikte, bir sorun olarak görülmesi ve bu konuda araştırmaların yapılması oldukça yenidir. Özellikle gelişmiş toplumlarda yaşlı nüfus oranındaki artışları gösteren demografik çalışmaların yaygınlaşması, akademik ve politik çevrelerde yaşlılara ilgiyi arttırmıştır. Günümüzde yaşlılara sunulan informal ve formal hizmetlerin arttırılması, sosyal politikaların oluşturulması, yaşlılıkta yaşam kalitesinin yükseltilmesi gibi konularda çaba sarf edilmektedir (İçli,2008:29).

DPT (2007)'ye göre yaşlılık, insan hayatının kaçınılmaz sürecinin son aşaması ve geri dönülemez durağıdır. Yaşlılık, kişiden kişiye değişebilen bir kavramdır. Her

kişinin farklı bir biyolojik geçmişi, farklı iş deneyimleri ve farklı bir duygusal yaşamı olduğu bir gerçektir. Ayrıca yaşlılık, toplumlar arasında da farklılaşabilmektedir; yaşlanmada toplum ve kültürün yeri önemli bir rol oynamaktadır. Caniklioğlu (2007)' na göre yaşlanma/yaşlılık, genel olarak bir "yetersizlik süreci" şeklinde belirtilmektedir (Taşçı,2010: 176).

Yaşlılık kavramı çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir (Baran vd.,2005,akt. Aközer vd., 2011:104):

- Biyolojik yaşlılık, insan organizmasındaki fonksiyonların azalması ve hücre kayıpları olarak tanımlanır.
- Kronolojik yaş, doğumdan ölüme kadar geçirilen yaş evrelerini kategoriler halinde değerlendirir.
- Psikolojik yaş, kişinin hissettiği yaş olarak kabul edilir.
- Sosyal yaşlanma ise statü ve rol kayıplarıyla yaşamdan kademeli olarak geri çekilme, çevrenin kişiyi yaşlı olarak değerlendirdiğinin algılanmasıyla anlam kazanmaktadır.

Yaşlılık, daha önceki yaşam dönemlerinde kazanılmış olan deneyim, algı ve düşüncelerin bütünleştirilmesini içermektedir. Bu bütünleştirme, bireylerin yaşadıklarını olumlu ve olumsuz yanları ile kabul etmeleridir. Yaşlı bireyler bu süreç ile birlikte, farklı kayıp ve güçlükler ile de baş etme çabası göstermektedirler. Bu dönemde yaşanan eşin kaybı, gelirin azalması, sağlığın bozulması, sosyal güvencenin yetersizliği gibi olumsuzluklar yaşlıların refah düzeylerini azaltan birer mücadele alanı olmakta ve yaşamlarını anlamlandırmalarını etkilemektedir (Özmete, 2008:7).

Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı (2015-2020)'nda belirtildiği üzere yirmi birinci yüzyılda ön plana çıkan en önemli demografik olgulardan birisi nüfusumuzun yaşlanmasıdır. Dünyada insanlar daha uzun yaşamakta, doğum oranları azalmakta ve yaşlı nüfus sayısal olarak artmaktadır. Gelişmiş ülkelerde daha belirgin olan yaşlanma olgusu, artık gelişmekte olan ülkeler açısından da önem kazanmakta olup ülkemizde yaşlı nüfus giderek artmaktadır. Nüfus yaşlanması, sağlıktan sosyal güvenliğe, eğitime, iş imkânlarına ve aile hayatına kadar toplumun her yönünü etkilemektedir. Yapılan araştırmalar, ülkemizin yeni bir demografik yapıya geçmekte olduğunu göstermektedir (<https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/Sa%C4%9Fl%C4%B1kl%C4%B1%20Ya%C5%9F.%202015-2020%20Pdf.pdf>).

Ülkemizdeki 65 yaş üzeri nüfus 2012 yılında yüzde 7,5 iken, 2023 yılında yüzde 10,2, 2050 yılında yüzde 20,8 ve 2075 yılında ise yüzde 27,7'ye yükseleceği tahmin edilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) projeksiyonlarına göre, 2012 yılında 65 yaş ve üzerindeki nüfus 5,7 milyon iken, 2023 yılında 8,6 milyona 2050 yılında 19,5 milyona, 2075 yılında ise 24,7 milyona çıkacağı tahmin edilmektedir (TÜİK, 2016, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24644>).

Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı'nda da (2007) da belirtildiği gibi günümüzde yaşlılıkla ilgili politikalar ve programlar yaşam

kalitesini ve genel sağlığı yükseltmeye odaklanmaktadır. Üretken, fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden başarılı ve bağımsız bir yaşlanma hedeflenmektedir (Aközer vd., 2011: 106). Bu plan ve uygulamalarla yaşlılarımızın daha iyi yaşam seviyelerine kavuşması hedeflenmektedir.

3. Yaşlılara Yönelik Yapılan Hizmetlerin Önemi ve Türkiye’de Yaşlıların Durumu

Yaşlılık döneminde, yaşlıdaki fizyolojik değişikliklere paralel olarak yaşam kalitesi gerilemektedir. Yaşlının bağımsız olarak hayatını sürdürebilmesi ve yaşamın niteliğinin kaliteli olması için, yaşlılık dönemindeki kronik hastalıkların tedavisi, yaşlıların sağlığını olumsuz etkileyebilecek sosyo-ekonomik koşulların düzenlenmesi, toplumda ve yaşlı bireyler arasında sağlıklı yaşam davranışlarının geliştirilmesi, yaşlı için güvenli ve sağlıklı çevrenin oluşturulması amacı ile gerekli düzenlemelerin yapılması sağlanarak yaşam boyu sağlık ve sağlıklı yaşlanma temin edilmelidir (<https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/Sa%C4%9Flu%C4%B1kl%C4%B1%20Ya%C5%9F.%202015-2020%20Pdf.pdf>).

Yaşlıların aile bireyleri ile olan ilişkileri onların toplumla bütünleşmesi, yaşamdan aldıkları tatminin artmasında oldukça önemlidir. Ancak toplumsal değişmeye bağlı olarak ailede ortaya çıkan değişmeler, yaşlıların aile içindeki rollerini de değiştirmiştir. Yetişkin çocuklar ana babalarına yaşlılıklarında destek sağlasalar da yaşlılığın getirdiği değişimleri anlama konusunda yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle ailelere sağlanacak destek ve danışmanlık hizmetleri son derece önemlidir. Giderek yaşlı oranlarının arttığı Türkiye’de yaşlı nüfusun sorunlarına ve gereksinimlerine cevap verebilecek yeni hizmet modellerinin geliştirilmesine, yaşlıya aile yanında bakım ile birlikte profesyonel destek sunulmasına, bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç vardır (İçli, 2008: 37). Yaşlanmayla birlikte ortaya çıkan zorlukların en aza indirgenmesi ve sağlıklı yaşam koşullarına kavuşmaları açısından gerekli destek ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması önemlidir.

Raphael (1996)’e göre de yaşlılık döneminde görülen sağlık sorunlarına ve gelirin yetersizliğine, kişisel bakım, beslenme gibi temel ihtiyaçların karşılanmasına ilişkin sorunlar eklendiğinde; yaşlıların yaşamı daha karmaşık hale gelmektedir. Yaşlıların karşılaştıkları bu arzu etmedikleri olaylar yaşamın anlamını kötüleştirmektedir. Bu nedenle yaşlılıkta bireylerin refah düzeyini arttırarak yaşamı daha anlamlı hale getiren ihtiyaçların karşılanması önemli hale gelmektedir (Özmete, 2008: 9).

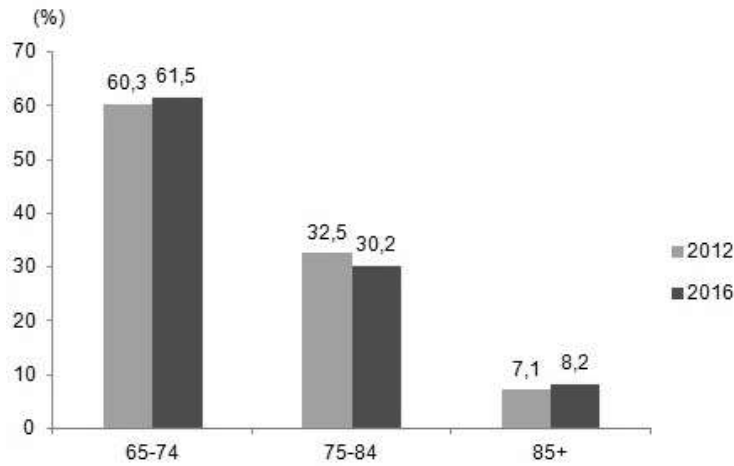
Ülkemizde yaşlıların evde bakımına yönelik güçlükler yaşanmaktadır (Bahar vd., 2009: 88-89):

- Hızlı nüfus artışı, endüstrileşme ve kentleşme,
- İç ve dış göçler nedeniyle çekirdek aileye dönüşüm,
- Ekonomik sorunların varlığı, kadınların çalışma yaşamına katılması,
- Çekirdek aileye dönüşüm sonucu konutların küçülmesi nedeniyle yaşlılar için uygun ve yeterli olmaması.
- Gençlerin yaşlılığa bakış açısı, kuşaklar arası iletişim bozuklukları,

- Sağlığın bozulması ve bağımlılık yaşlıların evde bakımını güçleştiren nedenler arasındadır.

Yaşlı nüfus (65 ve daha yukarı yaş) 2012 yılında 5 milyon 682 bin 3 kişi iken son beş yılda %17,1 artarak 2016 yılında 6 milyon 651 bin 503 kişi olmuştur. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2012 yılında %7,5 iken, 2016 yılında %8,3'e yükseldi. Yaşlı nüfusun %43,9'unu erkek nüfus, %56,1'ini kadın nüfus oluşturmuştur. Yaşlı nüfusun 2012 yılında %60,3'ü 65-74 yaş grubunda, %32,5'i 75-84 yaş grubunda ve %7,1'i 85 ve daha yukarı yaş grubunda iken, 2016 yılında %61,5'i 65-74 yaş grubunda, %30,2'si 75-84 yaş grubunda ve %8,2'si 85 ve daha yukarı yaş grubunda yer almıştır (TÜİK, 2016, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24644>).

Tablo 1: Yaş Grubuna Göre Yaşlı Nüfus Oranı, 2012, 2016

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2012, 2016
Grafikteki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24644>

Dünya nüfusunun 2016 yılında % 8,7'sini yaşlı nüfus oluşturmuştur. En yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ilk üç ülke sırasıyla %31,3 ile Monako,%27,3 ile Japonya ve %21,8 ile Almanya olmuştur. Türkiye bu sıralamada 167 ülke arasında 66. sırada yer almıştır (TÜİK, 2016, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24644>).

Tablo 2:Yaşa ve Cinsiyete Göre Beklenen Yaşam Süresi, 2015

Yaş	(Yıl)		
	Toplam	Erkek	Kadın
0	78,0	75,3	80,7
15	64,2	61,6	66,9
30	49,7	47,1	52,1
50	30,6	28,3	32,8
65	17,8	16,1	19,4

Kaynak: TÜİK, Hayat Tabloları, 2013-2015

Okuma yazma bilmeyen yaşlı nüfus oranı, 2011 yılında %29,2 iken 2015 yılında %21,9'a düşmüştür. Okuma yazma bilmeyen yaşlı kadınların oranının, 2015 yılında yaşlı erkeklerin oranından 4 kat fazla olduğu görülmüştür. Okuma yazma

bilmeyen yaşlı kadınların oranı, 2015 yılında %32,6 iken yaşlı erkeklerin oranı ise %8,2 oldu. Eğitim durumuna göre yaşlı nüfus incelendiğinde, 2011 yılında yaşlı nüfusun %39,4'ü ilkokul mezunu, %4,1'i ortaokul veya dengi okul/ilköğretim mezunu, %4,5'i lise veya dengi okul mezunu, %4,1'i yükseköğretim mezunu iken 2015 yılında ilkokul mezunu olanların oranı %43'e, ortaokul veya dengi okul/ilköğretim mezunu olanların oranı %5,2'ye, lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %5,6'ya, yükseköğretim mezunu olanların oranı ise %5,4'e yükselmiştir (TUİK, 2016, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24644>).

Yaşlı nüfusun eğitim durumu cinsiyete göre incelendiğinde, cinsiyetler arasında önemli farklılıklar olduğu gözlemlendi. Tüm eğitim düzeylerinde yaşlı erkek nüfus oranının yaşlı kadın nüfus oranından daha yüksek olduğu görüldü (TUİK, 2016, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24644>).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kayıtlarına göre, 2022 Sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun" gereğince, muhtaç olduğu tespit edilen yaşlılara yapılan ödemelerden faydalanan yaşlıların sayısı 2016 yılında 620 bin 19 kişi olup toplam yaşlı nüfus içindeki oranı %9,3 olmuştur. Yaşlı başına yapılan yıllık ortalama yardım tutarı ise 2 bin 548 TL olmuştur. Yaşam memnuniyeti araştırması sonuçlarına göre, genel sağlık durumundan memnun olduğunu beyan eden yaşlı bireylerin oranı, 2012 yılında %43,1 iken 2016 yılında %45,3'e yükselmiştir. Genel sağlık durumundan memnun olduğunu beyan eden yaşlı erkeklerin oranı, 2016 yılında %53 iken yaşlı kadınlarda bu oran %39,4 olmuştur (TUİK, 2016, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24644>).

4. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Yaşlılara Yönelik Olarak Yaptığı Çalışmalar

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yaşlılara ilişkin yürütmüş/yürütmekte olduğu çalışmaları 8 başlıkta incelemek mümkündür. Bunlar;

- Yaşlı Yaşam Evi Projesi
- Yaşlı Bakım Hizmetleri
- Yaşlı Hizmet Merkezleri
- Yaşlı Dostu Kentler Sempozyumu
- Aktif Yaşlanma Stratejisi Belgesi
- Türkiye'de Yaşlıların Durumu Ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı
- Yaşlı Destek Programı (YADES)
- Durum Tespit Çalışması³

³ <http://www.aile.gov.tr/ErişimTarihi: 06.10.2017>

4.1. Yaşlı Yaşam Evi Projesi

Dünya ve ülke şartları devamlı değişmektedir. Buna bağlı olarak yaşlılara sunulan hizmetlerin hem niteliksel hem de niceliksel anlamda arttırılması ve hem de çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Yatılı kurum bakımı dışındaki alternatif hizmet modellerine ihtiyaç duyulmaktadır. Aynı zamanda yaşlıların bireysel özelliklerinin farklı oluşu ve kurum bakım hizmetlerinin maliyetinin yüksek oluşu farklı hizmet türlerine duyulan gereksinimi pekiştirmektedir. "Yaşlı Yaşam Evi" bu amaçlarla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan bir projedir. Projenin amacı, huzurevine kabul koşullarını sağlayan ve yaşlı yaşam evinde kalmayı tercih eden yaşlıların, onları sosyal çevreden soyutlamadan, yaşam standartlarını arttırarak onların ev ortamında bakımlarını sağlamaktır. Yaşlıların, Yaşlı Yaşam Evi'nde bakımlarının sağlanabilmesi için onların ya Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri'nde bakılmakta olması ya da kuruluşa kabul koşullarını taşımaları gerekmektedir. Kuruluşa kabul koşullarını taşıyan yaşlıların ise sosyal, psikolojik ve fiziksel gereksinimlerini bağımsız bir biçimde karşılayabildiklerinin sosyal ve sağlık servisleri tarafından ortak kararlarla belirlenmesi icap etmektedir.⁴

Türkiye'de halen faaliyet gösteren toplam 16 ilde mevcut 41 yaşam ili bulunmaktadır. Bu evlerde yaşlıların bakımları en fazla 6, en az 3 kişi olacak şekilde yapılmaktadır. Türkiye genelinde şu an 160 yaşının bakımı, yaşam evlerinde gerçekleştirilmekte olup en fazla yaşam evinin bulunduğu il Karaman'dır.⁵

4.2. Yaşlı Bakım Hizmetleri

Türkiye'de yaşlı bakım hizmeti denildiğinde akla ilk gelen kuruluş huzurevleridir. Huzurevlerini Özel ve Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Bağlı olmak üzere 2'ye ayırmak mümkündür. Özel Huzurevi hizmeti veren kuruluşlar 3 başlık altında toplamaktadır, Bunlar;

- Dernek ve Vakıflara Ait Huzurevleri
- Azınlıklara Ait Huzurevleri
- Özel Huzurevleri'dir.

3 kuruluşa ait toplam huzurevi sayısı 176'ken toplam kapasite 10255'dir.Kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı huzurevleri ise 2 kategoriye ayrılmaktadır, bunlar;

- Diğer Bakanlıklara Bağlı Huzurevleri
- Belediyelere Ait Huzurevleri

Adı geçen kuruluşlara ait toplamda 22 huzurevi bulunmaktayken bu huzurevlerinin kapasitesi ise 2579'dur.⁶ Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel

⁴ <https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/yasli-yasam-evi-projesi>Erişim Tarihi: 06.10.2017

⁵ <https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/yasli-yasam-evleri>Erişim Tarihi: 06.10.2017

⁶ <https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/yasli-bakim-hizmetleri>Erişim Tarihi: 06.10.2017

Müdürlüğü'ne bağlı ise 61 ilde 140 tane ve toplamda 14.439 kapasiteli huzurevleri bulunmaktadır.⁷

4.3. Yaşlı Hizmet Merkezleri

07.08.2008 tarih ve 26960 sayılı Resmi Gazete'de "Yaşlı Hizmet Merkezleri'nde Sunulacak Gündüzlü Bakım İle Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik"⁸ yayınlanmasının ardından bu yönetmeliğin bazı maddelerinde değişiklik yapılmıştır ve ardından 31.07.2009 tarihli 27305 sayılı Resmi Gazete yayınlanmıştır.⁹ Bu yönetmeliğe istinaden yaşlılara "Gündüzlü Bakım Hizmeti" ve "Evde Bakım Hizmeti" sunumu mümkündür. Gündüzlü bakım hizmetinin amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür;

Yaşamını evde ailesiyle, akrabalarıyla veya yalnız sürdüren sağlıklı yaşlılar ile demans, Alzheimer vb. hastalığı olan yaşlıların;

- Yaşam ortamlarını iyileştirmek,
- Boş zamanlarını değerlendirmek,
- Sosyal, psikolojik ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasında yardımcı olmak,
- Onlara rehberlik ve mesleki danışmanlık yapmak,
- Onlara kendi imkanlarıyla karşılamakta güçlük çektikleri konular ile günlük yaşam faaliyetlerinde destek hizmetleri vermek,
- İlgilerine göre faaliyet grupları kurarak sosyal faaliyetler düzenlemek suretiyle sosyal ilişkilerini zenginleştirmek,
- Aktivitelerini arttırmak ve gerekli olduğu zamanlarda aileleri ile dayanışma ve paylaşma sağlanarak onların yaşam kalitesini arttırmak.¹⁰

Evde bakım hizmeti ise, akıl ve ruh sağlığı yerinde olan, tıbbi bakıma ihtiyacı olmayan ve herhangi bir özrü bulunmayan yaşlının bakımı ile ilgili olarak hane halkının tek başına veya diğer destek unsurlarına (komşu, akraba) rağmen yetersiz kaldığı durumlarda yaşlılara evde yaşamlarını devam ettirebilmeleri için yaşam ortamlarını iyileştirilmeyi, günlük yaşam faaliyetlerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Türkiye'de 13.08.2013 tarihi itibarıyla Ankara Emek YHM, Çanakkale YHM, İzmir Nebahat Dolman YHM, Eskişehir YHM ve Kırıkkale Gün Işığı olmak üzere gündüzlü

⁷ <https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/genel-mudurlugumuze-bagli-huzurevleri>Erişim Tarihi: 09.10.2017

⁸ <http://www.eyh.gov.tr/mevzuat/ulusal-mevzuat/yonetmelikler/yasli-hizmet-merkezlerinde-sunulacak-gunduzlu-bakim-ile-evde-bakim-hizmetleri-hakkinda-yonetmelik>Erişim Tarihi: 09.10.2017

⁹ <http://www.mevzuatlar.com/sy/resmigazete/rga/09/07/310709126.htm>Erişim Tarihi: 09.10.2017

¹⁰ <https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/yasli-bakim-hizmetleri>Erişim Tarihi: 09.10.2017

bakım ve evde bakım hizmetlerini yürüten farklı illerde toplamda 5 yaşlı hizmet merkezi bulunmaktadır.¹¹

4.4. Yaşlı Dostu Kentler Sempozyumu

26-27 Kasım (2015) tarihleri arasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından Bursa'da gerçekleştirilen Yaşlı Dostu Kentler Sempozyumu'nun amacı; aktif yaşlanma genel çerçevesinde yaşlı dostu yerel yönetim çalışmalarına yol gösterici araştırmaların, incelemelerin, projelerin ve yerel yönetimlerin yaşlı hizmetlerinin paylaşımının sağlanmasıdır. Sempozyumda ayrıca bilim insanları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşlarının karşılıklı etkileşimi ve bilgi ve deneyimlerinin paylaşımı sonucunda yaşlılar için yaşam kalitesi, sağlık, katılım ve güvenlik konularında fırsatları en elverişli hale getirerek aktif yaşlanma hedeflenmektedir.¹²

4.5. Aktif Yaşlanma Stratejisi Belgesi

Ülkemizde aktif yaşlanma politikalarının uygulanması gelecekte karşılaşılabilecek risklerin en minimuma indirilmesi konusunda önemlidir. Aktif yaşlanma konusunda yapılabilecek çalışmalar değerlendirildiğinde hedef kitleye yönelik politika gerçekleştirilmeden önce gruba ilişkin yeterli araştırmaların yapılması gerekmektedir. Yaşlıların coğrafi, ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı oluşan farklı ihtiyaç ve isteklerini tespit etmek amacıyla "Aktif Yaşlanma Endeksi" adlı çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada aktif ve sağlıklı yaşamı desteklemeye yönelik politikalar yer almaktadır. Bu kapsamda Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının katılımlarıyla birlikte yapılan toplantılar sonucunda 2016-2020 Aktif Yaşlanma Strateji Belgesi hazırlanmıştır. Bu belgenin eylem önerilerini 3 konuya ayırmak mümkündür;

- İşgücü Piyasasına Aktif Katılım
- Topluma Katılım
- Bağımsız Yaşam¹³

4.6. Türkiye'de Yaşlıların Durumu Ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı

Ülkemizde yaşlılığa bakış açısının geleneksel değerler çerçevesinde saygı duyma ve koruma boyutundan daha ileriye götürülmesi gerekmektedir. Bu nedenle aktif yaşlanma bilincinin yaygınlaştırılması konusu önemlidir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının katkılarıyla konuya ilişkin bilimsel düzeyde çalışma yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda 2013 yılında oluşturulan Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı'nın 3 temel önceliği bulunmaktadır, bunlar;

¹¹ <https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/yasli-bakim-hizmetleri>Erişim Tarihi: 09.10.2017

¹² <https://eyh.aile.gov.tr/duyurular/yasli-dostu-kentler-sempozyumu-2627-kasim-2015-bursa> (Syf: 3) Erişim Tarihi: 09.10.2017

¹³ <https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-hizmetleri/aktif-yaslanma-strateji-belgesi>Erişim Tarihi: 09.10.2017

- Yaşlılar ve Kalkınma
- Yaşlılıkta Sağlık ve Refahın Arttırılması
- Yaşlılıkta Olanaklar Sunan, Destekleyici Ortamların Sağlanması¹⁴

4.7. Yaşlı Destek Programı (YADES)

Ülkemiz de 2015 yılı itibariyle yaşlı toplumlar sınıfına dahil olmuştur. Bu durum huzurevi gibi kurumların yaşlı bakımı için yeterli olmamasına sebep olmuştur. Huzurevlerinin yanında evde bakım, gündüzlü bakım vb alternatif hizmetlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ayrıca evde sağlık, gündüzlü dayanışma, yaşlı apartmanı, yaşlı siteleri, yaşlı yaşam evleri, kısa veya uzun süreli kurum bakımı gibi hizmet modelleri planlanmalı ve uygulanmalıdır. Bu tarz hizmetler Türkiye’de maalesef yeterinde geliştirilememiştir. Bu nedenle, hizmetlerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için yapılacak çalışmalarda yerel yönetimler bütçe ve personel açısından desteklenmelidir.¹⁵ 2016 yılı Yaşlı Destek Programı (YADES-2016) uygulamasında projeleri kabul edilen 5 büyükşehir belediyesine hibe desteğinde bulunulmuştur. Sakarya, Kayseri, Trabzon, Kahramanmaraş ve Şanlıurfa 2016 yılında projesi değerlendirilen ve hibe verilen büyükşehirlerdendir.¹⁶

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ise YADES’in 2017 yılında uygulanabilmesi için bütçe talebinde bulunmuştur.¹⁷ Projeye başvuru yapamayacak olan kurumlar ise 2016 yılında proje kapsamında hibe alan 5 ildir. 2017 yılında desteklenecek projelerin özellikleri ise şu şekilde olmalıdır;

- 65 yaş üstü yaşlıların korunması ve desteklenmesi ile biyo-psikososyal bakıma ihtiyacı olanların yaşadıkları mekanlarda gerekli olan bakımlarının yapılarak yaşamlarının kolaylaştırılmasını ve bu hizmetlerin ülke genelinde yaygınlaştırılmasını amaçlayan, konuyla ilgili hizmetlerin bütünlük ve standardize edilerek kaynak israfının ve olası olumsuz diğer sorunların önüne geçilmesini amaçlayan uygulamalar.¹⁸

4.8. Durum Tespit Çalışması

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın (ASPB) 2013-2017 Stratejik Planı’nda yer alan ve “Toplumsal İstismarı Azaltmak” ana hedefi kapsamında yaşlılara yönelik ihmal ve istismarı önleme amacı taşıyan çalışmalar yürütülmüştür. Buradan hareketle Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Bakanlığa bağlı huzurevlerinde bakım hizmeti almaya başlayan yaşlıların yerleşme nedenlerinin belirlenmesi amacıyla 2013-2014 yılları içinde “Huzurevlerine Yerleştirilen Yaşlıların Yerleştirme Nedenleri Arasında İhmal ve İstismar Oranına İlişkin Durum

¹⁴ <https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-hizmetleri/yaslilik-eylem-plani> (Syf: 19) Erişim Tarihi: 09.10.2017

¹⁵ http://eyh.aile.gov.tr/data/58e4e0a8290eac0e08bd6596/Kitap_YADES-2017_QR-Kodlu.pdf (Syf: 5) Erişim Tarihi: 09.10.2017

¹⁶ http://eyh.aile.gov.tr/data/56e96aaf369dc58274198cd2/yades_bb_destek_tutarlar_%C4%B1_21.12.2016.pdf Erişim Tarihi: 09.10.2017

¹⁷ http://eyh.aile.gov.tr/data/58e4e0a8290eac0e08bd6596/Kitap_YADES-2017_QR-Kodlu.pdf Erişim Tarihi: 09.10.2017

¹⁸ http://eyh.aile.gov.tr/data/5971bc06290eac2ceccdecdbd/EK-1_YADES_Proje_Teklif_Formu.pdf (Syf: 2) Erişim Tarihi: 09.10.2017

Tespit Çalışması” yapmıştır.Türkiye’de huzurevlerinde bakım hizmeti alan yaşlıların yarısından fazlası Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı olan huzurevlerinin bünyesinde dir. Durum tespit çalışmasının amacı da 2013-2014 yıllarında ilk defa hizmet almaya başlayan yaşlıların yerleşme nedenlerine, verilen hizmetin cinsiyete, yaş gruplarına ve ücretli/ücretsiz yerleşimlerine göre farklılık arz edip etmediğine ve kurumsal bakım tercihlerinin oluşumuna ilişkin ön bilgileri almaktır. Çalışmayla birlikte ise şu sonuçlara varılmıştır;

- Kurumsal bakım hizmetlerinin geleceği için uzun vadeli planlar yapılmalıdır,
- Yaşam kalitesi konuları, bakım hizmeti modelleri geliştirilirken dikkate alınmalıdır,
- Kurumsal bakım tercihlerinde sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik olgular değerlendirilmelidir.¹⁹

5. Sonuç ve Değerlendirme

Yaşlılarımızın sosyal, kültürel ve ekonomik hayata katılabilmesi ve olanaklardan yararlanmaları önemlidir. Toplum içindeki konumlarını daha iyi seviyeye çıkarmak ve onlara yeterli ölçüde destek ve danışmanlık hizmeti vermek onların daha kaliteli bir yaşam sürmesini sağlayacaktır. Yaşlıların yaşamın her alanına aktif katılımının sağlanması ve desteklenmeleri ve buna yönelik olarak programlar hazırlamak ve çalışmalar düzenlemek onların yaşam koşullarının iyileşmesine katkıda bulunacaktır. Yaşlıların sağlık ve üretkenlik açısından çalışma kapasitesine sahip olmaları durumunda istihdamlarının sürdürülmesine destek olunması da önemlidir.

Yukarıda belirtilen hususlara bağlı olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın yaşlılara ilişkin yürütmüş ve yürütmekte olduğu çalışmalar mevcuttur. Bakanlık tarafından verilen hizmetlere bakıldığında genel olarak yaşlılarımızın yaşlanmayla birlikte toplumda karşılaşmaya başladıkları engelleri ortadan kaldırmak ve onları daha iyi yaşam standartlarına kavuşturmak hedeflenmektedir. Gerek yaşlı yaşam evi projesi gerekse yaşlı hizmet merkezleriyle yaşlılara alternatif hizmet seçenekleri sunulabilmektedir. Yaşlıların sosyal, psikolojik ve sağlık ihtiyaçlarının daha üst düzeyde karşılanması hedeflenmektedir. Yaşlıların sosyal ortamdan kopmalarının engellenerek onların toplumsal yaşama daha aktif katılımı sağlanmaktadır.

Ayrıca Türkiye’de Yaşlıların Durumu Ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı ve 2016-2020 Aktif Yaşlanma Strateji Belgesi çerçevesinde ülkemizde yaşlılığa yönelik yaşam standartlarının iyileştirilmesinin daha ileriye götürülmesi hedeflenmektedir. Yaşlıların farklı ihtiyaç ve isteklerini karşılayarak toplumsal yaşama daha aktif katılımını sağlamaya yönelik olarak ifade edildiği üzere “aktif yaşlanma bilincinin geliştirilmesi” hedeflenmektedir. Aktif yaşlanma bilincinin geliştirilmesiyle birlikte yaşlanmakla birlikte toplumsal yaşamdan çekilmeden toplumsal yaşama katılmaya devam edilmektedir.

¹⁹ <https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-hizmetleri/durum-tespit-calismasi-20132014-sonuc-raporu> (Syf: 2-9)ErişimTarihi: 09.10.2017

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yaptığı durum tespit çalışmalarıyla uzun vadeli planların yapılmasına değinilmiş ve yaşam kalitesi konusunun bakım hizmeti modelleri geliştirirken önemli olduğu vurgulanarak süreci iyileştirmek yerine ileriye dönük plan ve program yapmanın iyileşme için gerekli olduğu vurgulanmak istenmiştir. Yaşlı Destek Programı (YADES) programının başlatılması ise yaşlıların yaşamlarının kolaylaştırılmasına katkı sağlayacaktır.

Yukarıda belirtilen düzenlemelerin devamıyla yaşlılar toplumsal yaşama daha aktif konumda katılabileceklerdir. Bu konuda yerel yönetimlerin ve gönüllü destek olmak isteyenlerin katılımı önemlidir. Sağlıklı ve sosyal hayattan dışlanmadan yaşlanma stratejileri geliştirmek toplumda yaşlıların konumlarının daha gelişmesine imkân tanıyacaktır.

Kaynakça

- Aközer, M. Nuhurat, C.ve Say, Ş. (2011). Türkiye'de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler Araştırması, Aile ve Toplum, Yıl: 12,Cilt: 7, Sayı: 27,ss.103-128.
- Bahar, G., Bahar, A. ve Savaş, H.A. (2009). Yaşlılık ve Yaşlılara Sunulan Sosyal Hizmetler, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt:4, Sayı:12, ss.85-98.
- Caniklioğlu, N. (2007). Yaşlılık Sigortasının Yeniden Yapılandırılmasının Esasları, Sosyal Güvenliğin Yeniden Yapılandırılması Semineri; 7-8 Aralık 2006, TISK Yayınları, Ankara, ss. 191-226.
- İçli, G. (2008). Yaşlılar ve Yetişkin Çocuklar, Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 2008 (1): 29-38.
- Özmete, E. (2008). Yaşlılıkta Yaşamın Anlamının Refah Göstergeleri İle Yordanması, Aile ve Toplum, Yıl: 10 Cilt: 4 Sayı: 15,ss.7-20.
- Raphael, D. Quality of life. In: Renwick R, Brown I, Nagler M (eds). Quality of Life in Health Promotion and Rehabilitation. London.
- Soósová,M.S.(2016). Determinants Of Quality Of Life In The Elderly, Cent Eur J Nurs Midw,7(3):484-493.
- Taşçı, F. (2010). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri, Çalışma ve Toplum, 2010/1,ss.175-202.
- TUİK, 2016, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24644>).
- Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı (2015-2020), <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/Sa%C4%9Flık%C4%B1kl%C4%B1%20Ya%C5%9F.%202015-2020%20Pdf.pdf>.
- <http://www.aile.gov.tr/ErişimTarihi: 06.10.2017>
- <https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/yasli-yasam-evi-projesiErişimTarihi: 06.10.2017>
- <https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/yasli-yasam-evleriErişimTarihi: 06.10.2017>

<https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/yasli-bakim-hizmetleri>Erişim Tarihi 06.10.2017

<https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/genel-mudurlugumuze-bagli-huzurevleri>Erişim Tarihi: 09.10.2017

<http://www.eyh.gov.tr/mevzuat/ulusal-mevzuat/yonetmelikler/yasli-hizmet-merkezlerinde-sunulacak-gunduzlu-bakim-ile-evde-bakim-hizmetleri-hakkinda-yonetmelik>Erişim Tarihi: 09.10.2017

<http://www.mevzuatlar.com/sy/resmigazete/rga/09/07/310709126.htm>Erişim Tarihi: 09.10.2017

<https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/yasli-bakim-hizmetleri>Erişim Tarihi: 09.10.2017

<https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/yasli-bakim-hizmetleri>Erişim Tarihi: 09.10.2017

<https://eyh.aile.gov.tr/duyurular/yasli-dostu-kentler-sempozyumu-2627-kasim-2015-bursa> (Syf: 3) Erişim Tarihi: 09.10.2017

<https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-hizmetleri/aktif-yaslanma-strateji-belgesi>Erişim Tarihi: 09.10.2017

<https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-hizmetleri/yaslilik-eylem-plani> (Syf: 19) Erişim Tarihi: 09.10.2017

http://eyh.aile.gov.tr/data/58e4e0a8290eac0e08bd6596/Kitap_YADES-2017_QR-Kodlu.pdf (Syf: 5) Erişim Tarihi: 09.10.2017

http://eyh.aile.gov.tr/data/56e96aaf369dc58274198cd2/yades_bb_destek_tutarlar%C4%B1_21.12.2016.pdf Erişim Tarihi: 09.10.2017

http://eyh.aile.gov.tr/data/58e4e0a8290eac0e08bd6596/Kitap_YADES-2017_QR-Kodlu.pdfErişim Tarihi: 09.10.2017

http://eyh.aile.gov.tr/data/5971bc06290eac2ceccdecdb/EK-1_YADES_Proje_Teklif_Formu.pdf (Syf: 2) Erişim Tarihi 09:10.2017

<https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-hizmetleri/durum-tespit-calismasi-20132014-sonuc-raporu> (Syf: 2-9)Erişim Tarihi: 09.10.2017

Journal of Strategic Research in Social Science
(JoSReSS)

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved

A Research on the Reflections of the TV Series being Watched on the Paintings of Secondary Scholl Students*

Mehmet ÖNAL¹ & Orhan TAŞKESEN²

Keywords

Child, TV series, secondary school level, painting.

Abstract

The aim of this study is to analysed the positive and negative sides of the TV series, which are being watched, on children at the secondary school level through pictures, one of the means of children expressing themselves. The study was conducted in a medium province located in the east of Turkey. The research group of the study consisted of totally 109 students (48 girls, 61 boys), who were at the ages of 10, 11, 12, 13 and 14 in the 5th (35), 6th (35) and 7th (39) grades of a secondary school in 2015/2016 education and training year.

In the research, the document analysis method was employed among the qualitative research methods. The data of the research were analysed using the descriptive analysis technique. The analyses of the data were tested at the meaningful level of 0,5 in the SPSS 22 software program. To measure positive and negative achievement scores according to gender variable, the Unrelated (Independent) Sample T-Test was applied, to measure positive and negative achievement scores according to father education level, mother education level and the classes of students, the Single Factor Analysis of Variance for Unrelated Sample (One-Way ANOVA) test was used.

According to the findings of the research, the average scores of positive achievement of female students were significantly higher than male students; and negative achievement scores were significantly lower than male students. According to the education level of the parents and the class levels of the students, it was found that the students were not significantly different in their positive and negative achievement scores.

Depending on the findings of the research, it can be concluded that male students are more likely to watch the TV series containing negative samples compared with girls. This result is an expected result when the gender characteristics of male and female students are taken into consideration. The average positive achievement scores of the students can be rated between medium and good. Negative achievement average scores are medium for male students and lower for female ones.

Article History

Received
11 July, 2018
Accepted
17 Sep, 2018

* Bu makale IX. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuş, tavsiyeler doğrultusunda kısmi değişiklikler yapılmıştır.

¹ Corresponding Author. Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, monal60@gmail.com

² Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, orhantaskesen@erzincan.edu.tr

İzlenmekte Olan Dizilerin Ortaokul Öğrencilerinin Resimlerine Yansımaları Üzerine Bir Araştırma*

Anahtar Kelimeler
Çocuk, dizi, ortaokul düzeyi, resim.

Özet

Bu çalışmanın amacı, izlenmekte olan dizilerin ortaokul düzeyindeki çocuklar üzerindeki olumlu olumsuz yönlerini çocukların kendilerini ifade etme araçlarından biri olan resimler üzerinden analiz etmektir. Çalışma ülkemizin doğusunda bulunan orta ölçekli bir şehirde yapılmıştır. Araştırmanın çalışma gurubunu 2015/2016 Eğitim Öğretim yılında ortaokulun 5. (35), 6. (35), ve 7. (39) Sınıflarına devam eden 10, 11, 12, 13 ve 14 yaşlarında (48 kız, 61 erkek) toplam 109 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden döküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Verilerin analizleri SPSS 22 programında 0,5 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Cinsiyet değişkenine göre olumlu ve olumsuz kazanım puanları ölçmek için ilişkisiz (Bağımsız) Örneklem T-Testi, baba öğrenim, anne öğrenim ve öğrencilerin sınıflarına göre olumlu ve olumsuz kazanım puanlarını ölçmek için ise ilişkisiz Örneklem İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi kullanılmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre, kız öğrencilerin olumlu kazanım puan ortalamaları erkek öğrencilere göre anlamlı olarak yüksek, olumsuz kazanım puanları ise erkek öğrencilere göre anlamlı olarak düşüktür. Anne baba eğitim durumuna ve öğrencilerin sınıf düzeylerine göre öğrencilerin olumlu ve olumsuz kazanım puanlarında anlamlı ölçüde farkın olmadığı bulgularına ulaşılmıştır.

Araştırma bulgularına bağlı olarak erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre olumsuz örnek içeren dizileri daha çok izledikleri sonucu çıkarılabilir. Bu sonuç erkek ve kız öğrencilerin cinsiyet özellikleri düşünüldüğünde beklenen bir sonuçtur. Öğrencilerin ortalama olumlu kazanım puanları orta iyi arası derecelendirilebilir. Olumsuz kazanım ortalama puanları ise erkeklerde orta, kız öğrencilerde düşüktür.

Makale Geçmişi
Alınan Tarih
11 Temmuz 2018
Kabul Tarihi
17 Eylül 2018

1. Giriş

İletişim insanların yaşamlarındaki vazgeçilmez unsurlardan biridir. İnsanoğlu varoluşundan buyana sürekli iletişim kurma ihtiyacı hissetmiştir. Tarihin derinliklerine doğru gittiğimizde insanların ilkel yollarla iletişim kurduğunu ve zamanla bunu geliştirdiği görülmektedir. Yazının bulunmasıyla iletişim basamak atlamış, matbaanın icadı ile ise bu durum farklı bir boyut kazanmıştır. Artık herkes gazete, dergi gibi iletişim araçlarına ulaşabilmektedir. Yazılı medyanın yanına teknoloji ilerledikçe radyo ve televizyonun ortaya çıkardığı sesli ve görsel medya eklenmiştir.

Günümüzde teknoloji büyük bir rekabetin içinde olduğu için kendini sürekli geliştirmek ve yenilemek zorundadır. Rekabetin sonucunda gelişen teknoloji ile ortaya çıkan bilgisayar, telefon, tablet gibi cihazlar görsel medyanın çeşitliliğini artırmıştır. Görsel medya artık sadece televizyon olmanın ötesine geçmiş, internette görsel medyaya dahil olmuştur. Dolayısıyla görsel medya hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Görsel medya Aydeniz'in (2013:22-23) de belirttiği gibi ses, renk, hareket ve yazı içeren görüntülerin bir araya getirilip birleştirilmesi sonucu izleyici ile buluşur. Görsel medyayı diğer medya türlerinden ayıran en önemli özellik hareketli yayın yapmasıdır.

Görsel medyanın içinde en yaygın, en popüler ve en çok eleştirilen araç televizyondur. Televizyonun dünyadaki ve Türkiye' deki tarihine göz atmak gerekir. Televizyon ile ilgili ilk çalışmalar 19.yy' lın (1873) son çeyreğine

yaklaşırken başlamıştır. İrlanda' lı, Alman, Amerikan, İngiliz bilim adamları yarım asır boyunca televizyon ile ilgili çalışmalar yapmış, denemeler gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmalar sonuç vermiş ve televizyon yayınları başlamıştır. İlk düzenli televizyon yayını 1936 yılında İngiltere'de başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri' nde (ABD) ise düzenli televizyon yayınına başlama tarihi 1939 yılıdır (Mete, 1999: 3). Televizyon keşfedilip Avrupa' da yayılınca Türkiye' de de halk televizyona ilgi göstermiş, gelişmeleri takip etmiştir. Fakat televizyon kurma girişimleri ancak 1950' lerde başlamıştır. 1952-1953 akademik yılına gelindiğinde İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Türkiye' deki ilk deneme yayınlarını gerçekleştirmiştir. Maalesef o dönemde Türkiye'de televizyon vericileri bulunmadığından deneme yayınları kamuya aktarılamamıştır (Tanrıöver, 2011: 11). Bu durum televizyon yayıncılığı üzerinde yapılan çalışmaların Avrupa'nın çok gerisinde kaldığının bir göstergesidir.

Ankara televizyonu "ilk deneme" yayınlarını 1968' de başlatmış ve haftada üç gün belli saat aralıklarında bu deneme yayınlarını sürdürmüştür (Tanrıöver, 2011: 11). 1970' li yıllara geldiğimizde televizyon sayısı artmış, izleyici kitlesi oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde her gün yayın yapılmış televizyon yayınlarının sürelerinde artış görülmüştür.

Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu (TRT) 1986' da ikinci ve 1989' da Güney Doğu bölgelerine yönelik üçüncü kanalı yayına sokmuştur. Türkiye' nin ilk özel televizyonu Magic Box-Star 1990 yılında yasal olmamakla birlikte, Türkiye sınırları dışından, uydu teknolojisi sayesinde yayına başlamıştır. (Tanrıöver, 2011: 14). Bu Türkiye' de yeni bir dönemin habercisidir. Magic Box-Star kanalındaki program çeşitliliği çok çabuk ilgi odağı olmuş, yeni televizyon kanallarının açılmasını tetiklemiştir.

Özel televizyon sayılarının hızla artması ve program çeşitliliğinin zenginleşmesi insanların günlük yaşamlarını etkilemiş, televizyon karşısında zaman geçirme süreleri artmaya başlamıştır. Bu durum insanların günlük yaşamlarını televizyon programlarına göre düzenlemeye, planlarını televizyon programlarına göre yapmaya itmiştir. Artık televizyon Türk toplumunun büyük kesiminin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.

Konuyla ilgili alanyazın (Geçer,2015; Baran, Baran,2014; İlaslan, 2014; Cerci, 2014; Tanrıöver; 2011, Pencere, Yılmaz, 2014; Kara, 2011; Ünlüer,1999; Mete, 1999) incelendiğinde Dünya ve Türk televizyon yayınları tarihi hakkında çok sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir.

Köse (2014: 298) Türkiye'de televizyon izleme alışkanlıkları ve tercihleri üzerine yapılan araştırmalarda en çok diziler ve haberlerin izlendiğini belirtmektedir. Drama programlar kapsamında ele alınan televizyon dizileri, ABD ve İngiltere' de üretildikleri 1950, 1960' lı yıllardan bu yana değişik biçim ve yaklaşımlarla izleyiciye yansımışlardır (Cerci,2014: 5). Bu diziler genellikle öykü ve romanlardan etkilenecek izleyici ile buluşmuşlardır. Televizyon dizilerindeki gizem ve heyecan izleyicilerden çok fazla ilgi görmüş, aynı zamanda dizilerin fantastik bir dünya oluşturması da dizi filmlerinin çekiciliğini arttırmıştır.

Türk izleyicilerinin televizyon dizileriyle buluşması ilk önce Brezilya yapımı 'pembe dizilerle' olmuş, daha sonra bunu Amerikan yapımı 'pembe diziler'

izlemiştir. Bunlar arasında en çok akılda kalanlara Virginia, Dallas, ve Yalan Rüzgarı örnek gösterilebilir. (Tanrıvermiş, 2007: 6). Televizyonun Avrupa ve ABD' de Türkiye' den daha önce yaygınlaşması bizi bu ülkelerin dizilerine mahkum etmiştir. Tanrıvermiş' in de (2007: 6) belirttiği gibi daha sonraki yıllarda TRT'nin desteğiyle ilk yerli Türk dizileri yapılmıştır.

TRT'nin 1974 yılında çektiği Kaynanalar dizisiyle başlayan Türk televizyonlarının dizi çalışmaları, 1989 yılında özel televizyon kanallarının yayına başlamasıyla dizi yapımları çoğalmış, zamanla prodüksiyon şirketlerinin de gelişmesiyle dizi yapımı apayrı bir sektöre dönüşmüştür. Geniş kitlelerin beğenisini kazanan Türk dizileri yabancı televizyon kanallarının da ilgisini çekmeye başlamıştır (Cereci, 2014: 7). Bu gelişmeler Türk televizyonlarının Avrupa ve ABD' ye olan bağımlılığını ortadan kaldırmıştır. 2000' li yıllardan sonra süreç tersine dönmüş, yaptığımız diziler bir çok ülkeye ihraç edilir hale gelmiştir.

Televizyonun evin neredeyse birlikte en fazla zaman geçirilen bir aile üyesi haline gelmesinde, her akşam birbiri ardına arzı endam eden dizilerin büyük payı olduğu tespit edilmiştir (Köse, 2014: 298). Dizilerin hayatımıza bu kadar girmesinin bazı kaçınılmaz sonuçları olmuştur. Çocuklarımıza isim verirken dönemin dizi kahramanlarının isimlerinin tercih edilmesi, cep telefonu melodilerinde dizi müziklerinin sıkça kullanılması, gençlerin saç modelleri, konuşmaları ya da kıyafet seçimleri dizilerin toplum üzerindeki etkisinin bir göstergesidir. Bu ve buna benzer durumlar dizilerin içeriklerini sorgulama zorunluluğu doğurmuştur. Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun (RTÜK) ikaz ve denetlemelerine rağmen zaman zaman dizilerde olumsuz durumlarla karşılaşmaktadır.

Dizilerin hedef kitleye doğrudan hitap etme ve onları etkileme özelliği oldukça yüksektir. Demografik ve coğrafik açıdan farklılıklar gösteren, geniş bir hedef kitleye hitap etme özelliği olan yerli dizilerin sosyal mesajlar için önemli bir dağıtım kanalı olduğu öngörüsü güçlenmektedir. Diziler aracılığı ile topluma aktarılan sosyal içerikli mesajlar ile kitlede daha hızlı bir biçimde algı ve tutum değişikliği yaratılabileceği öngörüsünü geliştirmek olasıdır (Cılızoğlu, 2011: 93). Bu bağlamda düşündüğümüzde yayınlanan bazı dizilerin toplum özellikle de ergen çocuklar üzerindeki olumlu-olumsuz etkileri olabileceği düşünülebilir.

Kitle iletişim araçları (KİA) içerisinde önemli bir yere sahip olan televizyon, kullanılma aracı ve kullanılma sıklığıyla doğru orantılı olarak çocuk üzerinde farklı etkilere sahip olabilmektedir. Çocuğun televizyondan olumsuz etkilenmemesi için anne ve babalara büyük görevler düşmektedir. Anne babanın çocuğun izlediği televizyon süresinin kısa olmasına dikkat etmesi, çocuğun izlediği programları denetlemesi ve çocuğun gelişimine uygun programları izlemesine özen göstermesi önem taşımaktadır (Şen, Sevim, 2011: 221). Bunlarla beraber çocuklar bilinçlendirilmeli ve çocuğa sorumluluk yüklenmelidir. Büyükler çocukları ne kadar denetlese de bu sorunu tamamen çözmek çocuğa nasıl televizyon izleneceğini davranış olarak kazandırmaktan geçmektedir.

Televizyonlar, çocukların ve ergenlerin sosyalizasyonunda etkin olan araçların başında gelmektedir. Çocuklar ve ergenler pek çok şeyi televizyondan öğrenmekte ve davranış haline getirmektedir. (Erdoğan, Ekşi, Tektaş, 2012: 84) Bu durumun çocukların ve gençlerin günlük sosyal davranışlarını etkilemesi kaçınılmaz bir

gerçektir. Yayınlanan dizilerin bazılarının şiddet içerikli olması çocukların davranışlarında olumsuz sonuçlara yol açabilir. Erdoğan, Ekşi ve Tektaş (2012: 85) çocukların şiddet olaylarına katılmasındaki en önemli faktörün daha önce şiddete tanık olmaları veya maruz kalmaları, şiddete maruz kalmak ve ya tanık olmak şiddete karşı duyarsızlaşmaya şiddetin hedefe ulaşmada, problem çözmede kullanılabileceğini düşünmeye yol açtığını savunmaktadırlar.

İleri düzeyde eğitim ve yüksek mesleki konumu olan ebeveynlerin, çocuklarının televizyon izleme model ve süresini etkilediği bir gerçektir. Eğitimi az ve mesleki konumları düşük olan ebeveynlerin bulunduğu ailelerin çocukları daha fazla televizyon izlemektedir (İşçibaşı, 2003: 146). Eğitim seviyesi düşük ailelerin bu açığı kapatıp çocuklarını daha iyi yetiştirmeleri için daha fazla çaba göstermesi gerekmektedir. Şirin'e (2006: 102) göre önemli olan bu araçları kullanma bilincini çocuklara öğretebilmektir. Aksi halde bu süreç sonraki kuşaklarda da devam edebilir.

Televizyon dizileri, çizgi filmler, internet kafeler kontrol edilmeden çocukların kullanımına sunulduğunda onların duygu ve düşüncelerinde, yaşayışlarında tamiri mümkün olmayan yaralar açabilmektedir (Önder, 2008: 183-184). Çünkü çocuklar her sahneyi izleyebilir, onun yararlı ya da zararlı olduğunu o an anlamayabilir. Bu gibi durumların önüne geçebilmek için devletin almış olduğu çeşitli uygulamalar vardır. İnternet kafelere konulan yaş sınırı, RTÜK' ün "Akıllı İşaretler" sistemi, evlerde, kurumlarda internet kullanımında alınan bazı tedbirler buna örnek gösterilebilir. Fakat bunların yetersiz olduğu daha fazla koruyucu önlemlerin alınması ve çocukların bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca televizyonun toplumların menfaatine kullanılması ve zararlı yayınlardan toplumun korunması amacıyla gelişmiş ülkelerde tedbir getirilmiştir. 1989 yılında "Avrupa Sınır ötesi Televizyon Anlaşması" 17 Avrupa ülkesi tarafından imzalanmış, Türkiye ise bu anlaşmayı 1993 yılında imzalamıştır. Bu anlaşmanın televizyon yayınlarında tespit ettikleri ortak görüşleri arasında yayınlarda "Kamu Yararı", "Kamu Rahatı", "Kamu İhtiyacı" için yapılması vurgulanmış programlarda "Anlatım Özgürlüğü", "Temel Özgürlüklerin Korunması", "Toplumun ve Bireyin Gelişimi", "Edebe Aykırı Yayın Olmaması", "Şiddet Eğilimini Kötülememesi", "Gençlerin ve Çocukların Fiziksel, Zihinsel ve Ahlaki Gelişimini Engellememesi", "Haberin Gerçeklere Uygun Olması", "Cevap Hakkının Sağlanması" gibi ilkeler benimsenerek yasak ve sınırlamalar getirilmiştir. Türkiye' de ise Avrupa Sınır ötesi Anlaşması' ndaki ilkeler ve benzer yayın ilkeleri 3984 sayılı Kanun' a konularak toplumun zararlı yayınlardan korunması amaçlanmıştır (Mete, 1999: 97-98).

Görüldüğü gibi televizyonun etkilerinden korunmak için bir takım önlemler alınmış. Fakat önlemlere rağmen süreç istenildiği gibi olmamıştır. Şirin' e göre (206: 136) Problemin kaynağı bu araçlardan ziyade çocuk yetiştirme eğilimlerinde aranmalıdır. Çocuğa güven ve korku, sevgi ve sevinç duygularını yaşama ortamı hazırlayamayan ailelerin çocuklarının nefret, kırılcılık ve zorbalığa yönelmelerinde korku-şiddet filmlerinin etkisi fazladır.

Çocuğun oluşturmuş olduğu etkinliklerin (ürünlerin) benimsenmiş ve kabul görmüş olması onun düşünsel ve duygusal alanda rahatlamasına, kendisini daha iyi ifade etmesine ve yeni deneyimler kazanmasına, üretmenin vermiş olduğu mutluluk ve heyecanın yaşanmasına ortam sağlayacaktır. Böylelikle çocuk aile,

öğretmen ve özellikle çevresindeki arkadaş gruplarıyla daha sağlıklı bir iletişim kurarak kendine olan güveni de artmış olacaktır. Bunlar çocuğun sosyalleşmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Her çocuk doğası gereği kendisini ifade edecek yaratıcı etkinliklere gereksinim duyar. Önemli olan, resim, müzik, drama, dans, şiir ve el becerilerine dayalı çeşitli yaratıcı etkinlikler için uygun koşulları sağlayarak onları bu etkinliklere motive edip tanıştırmaktır (Artut, 2004: 178).

Türkiye’ de yayınlanan dizi sayısının çok olması bizlere dizi izleme oranının yüksek olduğunu göstermektedir. Çocukların bu dizilerden aldıkları kazanımları bizlere ifade etme yöntemlerinden biri de çizdikleri resimlerdir. Çünkü Taşkesen ve Güncü’nün de (2009:130) ifade ettiği gibi sembolik bir dil olan resim dili, çocuğun kendini yalın bir biçimde ifade etme aracı olup, yetişkin ile çocuk arasında bir iletişim kanalı oluşmasını sağlamaktadır. Kırıçoğlu (2005: 56) ise çocuğun iç dünyasının anlaşılması, iç çatışmalarının ortaya çıkarılmasının onun çok yönlü gelişiminde önemli bir etmen olduğunu belirtmektedir. Bu yönüyle çocuk resimleri çocuğun tanınmasında, gelişmesinde ve ruh sağaltımında araçsal bir işleve sahiptir.

Sanata yönelik en önemli özellik anlatımdır. Kişinin öznel iç görüşü, imgeleri, düşünceleri ve duyguları sanat ile görselleşir (Artut, 2004: 103). Sanat eğitimi yoluyla, çocuk ile çevresi, özellikle kültürel çevresi arasındaki etkileşim ve iletişim daha güçlü ve anlaşılır olacaktır (Buyurgan, Buyurgan, 2007: 22). Çocuk kendi resimlerinde bize imgelerini, düşüncelerini ayrıntılarıyla anlatma olanağı bulur (Yavuzer, 2015:12). Bu doğrultuda çalışmanın amacı çocukların hangi dizileri izledikleri ve bunlardan nasıl etkilendiklerini kendi çizdikleri resimler üzerinden analiz etmektir.

Alt amaçlar:

- Çocukların izledikleri diziler hangileridir?
- Çocukların izledikleri dizilerin türleri nelerdir?
- Çocukların resimlerinde dizilerin hangi yönleri öne çıkmaktadır?
- Çocukların resimlerinde dizilerden alınan olumlu-olumsuz yönler nelerdir?

Bu amaçlarla araştırmada aşağıdaki sorulara cevap bulunmaya çalışılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin;

- Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre olumlu kazanım puan ortalamalarında anlamlı fark var mıdır?
- Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre olumsuz kazanım puan ortalamalarında anlamlı fark var mıdır?
- Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre olumsuz kazanım puan ortalamalarında anlamlı fark var mıdır?
- Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre olumlu kazanım puan ortalamalarında anlamlı fark var mıdır?
- Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre olumsuz kazanım puan ortalamalarında anlamlı fark var mıdır?

- Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre olumlu kazanım puan ortalamalarında anlamlı fark var mıdır?
- Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre olumlu kazanım puan ortalamalarında anlamlı fark var mıdır?
- Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre olumsuz kazanım puan ortalamalarında anlamlı fark var mıdır?

2. Yöntem

Bu çalışmanın amacı Türkiye’ de izlenmekte olan dizilerin olumlu olumsuz yönlerini ortaokul düzeyindeki çocukların resimleri üzerinden analiz etmektir. Bu amaçla yapılan araştırma nitel araştırma yöntemlerinden döküman analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Döküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Döküman incelemesi veya analizi tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi, diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da işe yarayabilir (Yıldırım, Şimşek, 2011: 187-189).

Yazılı kaynakların yanı sıra film, video ve fotoğraf gibi görsel malzemeler de nitel araştırmalarda kullanılabilir. Bu tür materyaller tek başlarına bir araştırmanın temel veri toplama araçları olabileceği gibi çoğu durumda gözlem, görüşme veya döküman incelemesi gibi veri toplama yöntemleri ile birlikte ek veri kaynakları olarak kullanılabilir. (Yıldırım, Şimşek, 2011: 189). Bu kapsamda araştırma ortaokulun 5., 6. ve 7. sınıflarına devam eden 48 kız, 61 erkek olmak üzere 109 öğrenci ile yürütülmüştür.

Dökümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Bu tür araştırmalarda, araştırmacı, ihtiyacı olan veriyi, gözlem veya görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edilebilir. Bu anlamda döküman incelemesi, araştırmaya zaman ve para tasarrufu anlamında katkıda bulunacaktır (Yıldırım, Şimşek, 2011: 188).

2.1. Çalışma Grubu

Araştırma 2015/2016 öğretim yılında ortaokul 5. sınıf (35), 6. Sınıf (35) ve 7. sınıfa (39) devam eden 109 (48 kız, 61 erkek) öğrenci ile yürütülmüştür.

Çalışma grubuna ilişkin demografik özelliklerle ilgili genel tanımlayıcı bilgiler (cinsiyet, yaş, baba öğrenim, anne öğrenim, izlenen dizinin adı, dizinin izlenme nedeni) aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 1: Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	yüzde
Kız	48	44.0
Erkek	61	56.0
Toplam	109	100.0

Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı Tablo 1’ de gösterilmiştir. Tabloda 109 katılımcının 61’i erkek (%56.0), 48’ i (%44.0) ise kız öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 2: Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

Yaş	Frekans	Yüzde
10	8	7,3
11	31	28.4
12	34	31.2
13	31	28.4
14	5	4.6
Toplam	109	100

Katılımcıların yaşlara göre dağılımı Tablo 2' de gösterilmiştir. 11 ve 13 yaşındaki öğrenci oranlarının aynı olduğu görülmektedir. Tabloda 109 katılımcının 8' i 10 (% 7.3), 31' i 11 (% 28.4), 34' ü 12 (% 31.2) , 31' i 13 (% 28.4), 5' i (% 4.6) 14 yaş öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 3: Öğrencilerin Baba Öğrenimlerine Göre Dağılımı

Okullar	Frekans	Yüzde
İlkokul	15	13.8
Ortaokul	27	24.8
Lise	46	42.2
Üniversite	19	17,4
Belirtmeyen	2	1.8
Toplam	109	100,0

Katılımcıların baba öğrenimlerine göre dağılımı Tablo 3' de gösterilmiştir. Tabloda 109 katılımcının 15' i (%13.8) ilkokul, 27' si (% 24.8) ortaokul , 46' sı (%42.2) lise, 19' u (%17,4), ise üniversiteden oluşmaktadır. Katılımcılardan 2 öğrenci (% 1.8) baba öğrenim durumlarını belirtmemiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin Anne Öğrenimlerine Göre Dağılımı

Okullar	Frekans	Yüzde
İlkokul	35	32.1
Ortaokul	33	30.3
Lise	38	34.9
Üniversite	2	1.8
Belirtmeyen	1	0.9
Toplam	109	100

Katılımcıların anne öğrenimlerine göre dağılımı Tablo 4' de gösterilmiştir. Tabloda 109 katılımcının 35' i (%32.1) ilkokul, 33' ü (% 30.3) ortaokul , 38' i (% 34.9) lise, 2' si (% 1.8) , ise üniversiteden oluşmaktadır. Katılımcılardan 1 öğrenci (% 0.9) anne öğrenim durumunu belirtmemiştir.

Tablo 5: Öğrencilerin İzledikleri Dizi İsimlerine Göre Dağılımı

Dizi Adları	Frekans	Yüzde
Diriliş Ertuğrul	35	32.1
Kırgın Çiçekler	10	9.2
Arka Sokaklar	7	6.4
Tatlı İntikam	7	6.4
Bir Garip Aşk	5	4.6
Kiralık Aşk	5	4.6
Aşk Yeniden	4	3.7
Kara Sevda	4	3.7
Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz	3	2.8
İlişki Durumu Karışık	3	2.8
Kurtlar Vadisi Pusu	3	2.8
Poyraz Karayel	3	2.8
Yeşil Deniz	3	2.8
Akasya Durağı	2	1.8
Kiraz Mevsimi	2	1.8
Müdür Ne Yaptın	2	1.8
Aile İşi	1	0.9
Baba Candır	1	0.9
Elif	1	0.9
Filinta	1	0.9
Hayat Şarkısı	1	0.9
Hz. Yusuf	1	0.9
Kardeş Payı	1	0.9
Kertenke	1	0.9
Seksenler	1	0.9
Sensiz Olmaz	1	0.9
Yunus Emre	1	0.9
Toplam	109	100,0

Katılımcıların izledikleri dizilere göre dağılımı Tablo 5' de gösterilmiştir. Diriliş Ertuğrul dizisinin izlenme oranının çok yüksek olduğu tabloda görülmektedir. Tabloda 109 katılımcının 35' i (%32.1) Diriliş Ertuğrul, 10' u (% 9.2) Kırgın Çiçekler, 7' si (% 6.4) Arka Sokaklar, 7' si (% 6.4) Tatlı İntikam, 5' i (% 4.6) Bir Garip Aşk, 5' i (% 4.6) Kiralık Aşk, 4' ü (% 3.7) Aşk Yeniden, 4' ü (% 3.7) Kara Sevda, 3' ü (% 2.8) Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz, 3' ü (% 2.8) İlişki Durumu Karışık, 3' ü (% 2.8) Kurtlar Vadisi Pusu, 3' ü (% 2.8) Poyraz Karayel, 3' ü (% 2.8) Yeşil Deniz, 2' si (% 1.8) Akasya Durağı, 2' si (% 1.8) Kiraz Mevsimi, 2' si (% 1.8) Müdür Ne Yaptın, 1' i (% 0.9) Aile İşi, 1' i (% 0.9) Baba Candır, 1' i (% 0.9) Elif, 1' i (% 0.9) Filinta, 1' i (% 0.9) Hayat Şarkısı, 1' i (% 0.9) Hz. Yusuf, 1' i (% 0.9) Kardeş Payı, 1' i (% 0.9) ise Kertenke dizisini izledikleri görülmektedir.

Tablo 6: Öğrencilerin İzledikleri Dizilerin Nedenlerine Göre Dağılımı

Dizi İzleme Nedeni	Frekans	Yüzde
Macera / Aksiyon	20	18.3
Hüzün	2	1.8
Komedi	14	12.8
Heyecan	13	11.9
Eğlence	13	11.9
Tarih	27	24.8
Savaş	6	5.5
Duygusal	12	11.0
Silah	1	0.9
Toplam	108	99.1
	1	0.9
Toplam	109	100.0

Katılımcıların izledikleri dizilerin nedenlerine göre dağılımı Tablo 6' da gösterilmiştir. Tarih nedeni dizi izleme nedenleri arasında ön plana çıkmaktadır. Tabloda 109 katılımcının 27' si (%24.8) Tarih, 20' si (18.3) Macera / Aksiyon, 14' ü (12.8) Komedi, 13' ü (11.9) Heyecan, 13' ü (11.9) Eğlence, 12' si (11.0) Duygusal, 6'sı (5.5) Savaş, 2' si Hüzün, 1' i ise (0.9) Silah' ı dizi izleme nedeni olarak belirtmişlerdir. Katılımcılardan 1 öğrenci (% 0.9) dizi izleme nedenini belirtmemiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Kişisel bilgi formu: Öğrencilere cinsiyet, yaş, sınıf, Anne baba eğitim durumu, Anne baba çalışma durumu gibi sorular yöneltilmiştir.

Anket formu: Öğrencilere en çok izlediği dizi, neden bu diziyi izlediği ve yaptığı resimde ne anlatmak istediği açık uçlu sorularla sorulmuştur.

Öğrenci resimleri: Öğrencilere “*en çok izlediğiniz dizi*” konusu çerçevesinde kuru boya, pastel boya ya da kurşun kalem tekniği ile A4 kağıdına resim yapmaları istenmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Veriler betimsel analiz tekniğiyle incelenmiştir. Betimsel araştırmalar, verilerin bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar. Eğitim alanındaki araştırmada, en yaygın betimsel yöntem tarama çalışmasıdır. Çünkü araştırmalar, bireylerin, grupların ya da (bazen) fiziksel ortamların (okul gibi) özelliklerini (yetenekler, tercihler, davranışlar vb.) özetler (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2016: 23).

Değişkenlere yönelik betimsel istatistiklerin analizleri SPSS 23 programı kullanılarak .05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Öğrenci resimleri puanlanarak olumlu kazanım puanı ve olumsuz kazanım puanları oluşturulmuştur. Olumlu ve olumsuz kazanım puanı cinsiyet, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu ve sınıf değişkenlerine göre İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One-Way Anova) ve İlişkisiz (Bağımsız) Örneklem T-Testleri (Independent Samples T-Test) ile test edilmiştir.

3. Bulgular

Araştırma kapsamında toplanan verilerin istatistiksel analizleri sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Cinsiyet değişkenine göre olumsuz kazanım puanlarına ilişkin bulgular

Araştırmada cinsiyet değişkenine göre olumsuz kazanım puanları İlişkisiz (Bağımsız) Örneklem T-Testi ile test edilmiştir. Araştırma bulguları Tablo 7' de sunulmuştur.

Tablo 7: Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre Olumsuz Kazanım puanlarına İlişkin İlişkisiz (Bağımsız) Örneklem T-Testi Sonuçları

Grup	N	\bar{x}	Ss	sd	t	p
Kız	48	6,75	4,665	107	3,346	,001
Erkek	61	10,48	6,505			

*p < ,05

Cinsiyete göre olumsuz kazanım puan ortalamaları İlişkisiz (Bağımsız) Örneklem T-Testi Sonuçları Tablo 7' de gösterilmiştir. Yapılan analiz sonucunda kız öğrencilerin olumsuz kazanım puan ortalaması, erkek öğrencilerin olumsuz kazanım puan ortalamasından anlamlı ölçüde farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. (t_{107} : 3. 346 p > .05).

3.2. Cinsiyet değişkenine göre olumlu kazanım puanlarına ilişkin bulgular

Araştırmada cinsiyet değişkenine göre olumlu kazanım puanları İlişkisiz (Bağımsız) Örneklem T-Testi ile test edilmiştir. Araştırma bulguları Tablo 8' de sunulmuştur.

Tablo 8: Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Olumlu Kazanım Puanlarına İlişkin İlişkisiz (Bağımsız) Örneklem T-Testi Sonuçları

Grup	N	\bar{x}	Ss	sd	t	p
Kız	48	15.13	4,698	107	2,044	,043
Erkek	61	13.00	5,871			

*p < ,05

Cinsiyete göre olumlu kazanım puan ortalamaları İlişkisiz (Bağımsız) Örneklem T-Testi Sonuçları Tablo 8' de gösterilmiştir. Yapılan analiz sonucunda Kız öğrencilerin olumlu kazanım puan ortalaması, erkek öğrencilerin olumlu kazanım puan ortalamasından anlamlı ölçüde farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. (t_{107} : 2,044 p > .05).

3.3. Baba eğitim durumuna göre olumsuz kazanım puanlarına ilişkin bulgular

Araştırmada baba eğitim durumuna göre olumsuz kazanım puanları İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) ile test edilmiştir. Araştırma bulguları Tablo 9 ve Tablo 10' da sunulmuştur.

Tablo 9: Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Olumsuz Kazanım Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Eğitim Durumu	N	\bar{X}	Ss
İlkokul	15	9,87	5,680
Ortaokul	27	7,37	4,900
Lise	46	9,52	6,507
Üniversite	19	8,95	6,712
Toplam	107	8,93	6,056

Tablo 10: Öğrencilerin Baba Öğrenim Durumuna Göre Olumsuz Kazanım Puanlarına İlişkin İlişkisiz Örneklem Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar Arası	94,947	3	31,649	,860	,465
Gruplar İçi	3792,455	103	36,820		
Toplam	3887,402	106			

P>.05

Tablo 9' da babaların mezun oldukları okul düzeylerine göre olumsuz kazanım puan ortalamaları İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi sonuçları verilmiştir. En yüksek olumsuz kazanım puanının 20 olduğu ölçekten olumsuz kazanım puanının ortanın altında (8,93) olduğu çıkarımı yapılabilir.

Baba öğrenim durumuna göre olumsuz kazanım puanı İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) testi sonuçları Tablo 10' da gösterilmiştir. Yapılan analiz sonucunda baba eğitim durumuna göre olumsuz kazanım puanının anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($F_{3-103}: ,860$ p >.05).

3.4. Baba eğitim durumuna göre olumlu kazanım puanlarına ilişkin bulgular

Araştırmada baba eğitim durumuna göre olumlu kazanım puanları İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) ile test edilmiştir. Araştırma bulguları Tablo 11 ve Tablo 12' de sunulmuştur.

Tablo 11: Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Olumlu Kazanım Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Eğitim Durumu	N	\bar{X}	Ss
İlkokul	15	13,20	5,532
Ortaokul	27	14,93	4,938
Lise	46	13,17	5,509
Üniversite	19	14,58	5,786
Toplam	107	13,87	5,495

Tablo 11' de babaların mezun oldukları okul düzeylerine göre olumlu kazanım puan ortalamaları farkına ilişkin İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) sonuçları verilmiştir. En yüksek olumlu kazanım puanının 20 olduğu ölçekten olumlu kazanım puanının ortanın üstünde (13,87) olduğu çıkarımı yapılabilir.

Tablo 12: Öğrencilerin Baba Öğrenim Durumuna Göre Olumlu Kazanım Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar Arası	68,676	3	22,892	,753	,523
Gruplar İçi	3131,492	103	30,403		
Toplam	3200,168	106			

P>.05

Baba öğrenim durumuna göre olumlu kazanım puanı ilişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi testi sonuçları Tablo 12' de gösterilmiştir. Yapılan analiz sonucunda baba eğitim durumuna göre olumlu kazanım puan ortalamasınının anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. ($F_{3-103}: ,753$ p >.05).

3.5. Anne eğitim durumuna göre olumsuz kazanım puanlarına ilişkin bulgular

Araştırmada anne eğitim durumuna göre olumsuz kazanım puanları ilişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) ile test edilmiştir. Araştırma bulguları Tablo 13 ve Tablo 14' de sunulmuştur.

Tablo 13: Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Olumsuz Kazanım puanlarına ilişkin Betimleyici İstatistikler

Eğitim Durumu	N	\bar{x}	Ss
İlkokul	35	9,60	6,208
Ortaokul	33	8,39	5,809
Lise	38	8,82	6,298
Üniversite	2	5,50	2,121
Toplam	108	8,88	6,046

Tablo 13' de annelerin mezun oldukları okul düzeylerine göre olumsuz kazanım puan ortalamaları farkına ilişkin ilişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi sonuçları verilmiştir. En yüksek kötülük puanının 20 olduğu ölçekten olumsuz kazanım puanının ortanın altında (8,88) olduğu çıkarımı yapılabilir.

Tablo 14: Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Olumsuz Kazanım puanlarına İlişkin İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar Arası	48,946	3	16,315	,439	,725
Gruplar İçi	3862,489	104	37,139		
Toplam	3911,435	107			

P>.05

Analizi (One- Way Anova) testi sonuçları Tablo 14' de gösterilmiştir. Yapılan analiz sonucunda anne eğitim durumuna göre olumsuz kazanım puan ortalamalarının anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($F_{3-104}: ,439$ p >.05).

3.6. Anne eğitim durumuna göre olumlu kazanım puanlarına ilişkin bulgular

Araştırmada anne eğitim durumuna göre olumsuz kazanım puanları Tek Yönlü ANOVA ile test edilmiştir. Araştırma bulguları Tablo 15 ve Tablo 16' da sunulmuştur.

Tablo 15: Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Olumlu kazanım İyilik puanlarına ilişkin Betimleyici İstatistikler

Eğitim Durumu	N	\bar{X}	Ss
İlkokul	35	12,89	5,794
Ortaokul	33	14,39	4,776
Lise	38	14,32	5,891
Üniversite	2	16,00	1,414
Toplam	108	13,91	5,483

Tablo 15' de annelerin mezun oldukları okul düzeylerine göre olumlu kazanım puan ortalamaları farkına ilişkin İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi sonuçları verilmiştir. En yüksek iyilik puanının 20 olduğu ölçekten olumlu kazanım puanının ortanın üstünde (13,91) olduğu çıkarımı yapılabilir.

Tablo 16: Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Olumlu Kazanım puanlarına İlişkin İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar Arası	59,442	3	19,814	,653	,583
Gruplar İçi	3157,632	104	30,362		
Toplam	3217,074	107			

P>.05

Anne öğrenim durumuna göre olumlu kazanım puanı İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) testi sonuçları Tablo 16' da gösterilmiştir. Yapılan analiz sonucunda anne eğitim durumuna göre olumlu kazanım puan ortalamasının anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($F_{3-104}; ,653 p >.05$).

3.7. Sınıflara göre olumsuz kazanım puanlarına ilişkin bulgular

Araştırmada sınıflara göre kötülük puanları İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) ile test edilmiştir. Araştırma bulguları Tablo 17 ve Tablo 18' de sunulmuştur.

Tablo 17: Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıflara Göre Olumsuz Kazanım Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Sınıf	N	\bar{X}	Ss
5. sınıf	35	9,31	6,272
6. sınıf	35	8,29	6,502
7. sınıf	39	8,00	5,405
Toplam	109	8,83	6,036

Tablo 17' de öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeylerine göre olumsuz kazanım puan ortalamaları farkına ilişkin İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans

Analizi sonuçları verilmiştir. En yüksek olumsuz kazanım puanının 20 olduğu ölçekten kötülük puanının ortanın altında (8,83) olduğu çıkarımı yapılabilir.

Tablo 18: Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıflara Göre Olumsuz Kazanım Kötülük puanlarına İlişkin İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One-Way Anova) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar Arası	42,342	2	21,171	,576	,564
Gruplar İçi	3892,686	106	36,723		
Toplam	3935,028	108			

P>.05

Çalışma grubunun öğrenim gördükleri sınıflara göre olumsuz kazanım puanı tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 18' de gösterilmiştir. İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One-Way Anova) testi sonuçları öğrencilerin okudukları sınıflara göre olumsuz kazanım puan ortalamalarının anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. ($F_{2-106}: ,576$ $p >.05$).

3.8. Sınıflara göre olumlu kazanım puanlarına ilişkin bulgular

Araştırmada sınıflara göre olumlu kazanım puanları İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) ile test edilmiştir. Araştırma bulguları Tablo 19 ve Tablo 20' de sunulmuştur.

Tablo 19: Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıflara Göre Olumlu Kazanım Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Sınıf	N	\bar{X}	Ss
5. sınıf	35	13,86	6,010
6. sınıf	35	13,86	5,756
7. sınıf	39	14,08	4,787
Toplam	109	13,94	5,466

Tablo 19' da öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeylerine göre olumlu kazanım puan ortalamaları farkına ilişkin İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) sonuçları verilmiştir. En yüksek olumlu kazanım puanının 20 olduğu ölçekten olumlu kazanım puanının ortanın üstünde (13,94) olduğu çıkarımı yapılabilir.

Tablo: 20 Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıflara Göre Olumlu Kazanım puanlarına İlişkin İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar Arası	1,210	2	,605	,020	,980
Gruplar İçi	3225,341	106	30,428		
Toplam	3226,550	108			

P>.05

Çalışma grubunun öğrenim gördükleri sınıflara göre olumlu kazanım puanı İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) testi sonuçları Tablo 20' de gösterilmiştir. İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) testi sonuçları öğrencilerin okudukları sınıflara

göre olumlu kazanım puan ortalamalarının anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. ($F_{2-106}; 576 p > .05$).

4. Sonuç

Çocukların televizyonda en çok hangi programları izlediklerini araştıran Cesur ve Parker (2007) çalışmalarında, çocukların sadece çocuk dünyasına ilişkin programları takip etmediklerine ve büyük çoğunluğunun yetişkin dünyasına seyirci olduklarını işaret etmektedirler. Çalışmada çocukların en sevdikleri programlar sıralamasında % 30 gibi bir oranla diziler birinci sırada yer almaktadır. Çocukların dizi izleme oranının yüksek olduğu bulgusundan hareketle ortaokul düzeyindeki öğrencilerin en çok izledikleri diziler araştırılmış, bu dizilerin çocuklar üzerinde olumlu olumsuz etkilerinin neler olduğu çocukların kendi çizdikleri resimler üzerinden incelenmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre ortaokul düzeyindeki öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre olumlu kazanım puanlarına ilişkin Bağımsız Örneklem T- Testi sonuçlarına göre Kız öğrencilerin olumlu kazanım puan ortalaması, erkek öğrencilerin olumlu kazanım puan ortalamasından anlamlı ölçüde yüksektir. (Kızlar: 15.13, erkekler: 13.00). Ortaokul düzeyindeki öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre olumsuz kazanım puanlarına ilişkin Bağımsız Örneklem T- Testi sonuçlarına göre kız öğrencilerin olumsuz kazanım puan ortalaması, erkek öğrencilerin olumsuz kazanım puan ortalamasından anlamlı ölçüde düşüktür (Kızlar: 6.75, erkekler: 10.48). Bir öğrenci olumlu ve olumsuz kazanım puanları ölçeğinden en fazla 20, en az 4 puan alabilmektedir. Erkek ve kız öğrencilerin cinsiyet özellikleri düşünüldüğünde beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir. Kız ve erkeklerin ortalama olumlu kazanım puanları dikkate alındığında öğrencilerin olumlu kazanım puanları orta iyi arası derecelendirilebilir. Olumsuz kazanım ortalama puanları ise erkeklerde orta derecede, kız öğrenciler düşük olduğu söylenebilir. Ölçekten alınabilecek olumlu ve olumsuz puanların en yükseği 20 olduğu değerlendirildiğinde, olumlu kazanım puan ortalamasının 14 puan olması sevindiricidir. Diğer taraftan olumsuz kazanım puan ortalamasının yaklaşık 8.50 olması yine 20 puan üzerinden değerlendirildiğinde görece endişe edilmeyecek bir durumdur.

Baba eğitim durumuna göre öğrencilerin olumlu kazanım puan ortalamalarına ilişkin İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) sonuçlarına göre olumlu kazanım puan ortalamalarının anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır (ortalama: 13.87). Baba eğitim durumuna göre öğrencilerin olumsuz kazanım puan ortalamalarına ilişkin İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) sonuçlarına göre olumsuz kazanım puan ortalamalarının anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır (ortalama: 8.93).

Anne eğitim durumuna göre öğrencilerin olumlu kazanım puan ortalamalarına ilişkin İlişkisiz Örneklem İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) sonuçlarına göre olumlu kazanım puan ortalamalarının anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır (ortalama: 13.91). Fakat ilkökul mezunu annelerin çocuklarının olumlu kazanım puan ortalamalarının, üniversite mezunu annelerin çocuklarının olumlu kazanım puan ortalamalarından düşük seviyede

olduğu görülmektedir. Anne eğitim durumuna göre öğrencilerin olumsuz kazanım puan ortalamalarına ilişkin İlişkisiz Örneklemeler İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) sonuçlarına göre olumsuz kazanım puan ortalamalarının anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır (ortalama: 8.88). Benzer şekilde ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının olumsuz kazanım puan ortalamalarının, üniversite mezunu annelerin çocuklarının olumsuz kazanım puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sınıf değişkenine göre öğrencilerin olumlu kazanım puan ortalamalarına ilişkin İlişkisiz Örneklemeler İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) sonuçlarına göre olumlu kazanım puan ortalamalarının anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır (ortalama: 13.94). Öğrencilerin sınıf seviyeleri yükseldikçe olumlu kazanım puanlarında da yükseliş olduğu görülmektedir. Sınıf değişkenine göre öğrencilerin olumsuz kazanım puan ortalamalarına ilişkin İlişkisiz Örneklemeler İçin Tek faktörlü Varyans Analizi (One- Way Anova) sonuçlarına göre öğrencilerin olumsuz kazanım puan ortalamalarının anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır (ortalama: 8.83). Öğrencilerin sınıf seviyeleri yükseldikçe olumsuz kazanım puanlarında düşüş olduğu görülmektedir.

Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre olumlu kazanım puanlarının yüksek, olumsuz kazanım puanlarının düşük olması, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla olumsuz örnek içeren dizileri izledikleri sonucu çıkarılabilir.

Kaynakça

- Artut, K. (2004). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri, 3. bs., Ankara .
- Aydeniz, H.(2013). Medyayı Tanımak, 3. bs., Ankara.
- Baran, T. (2014). BARAN, Serhat “Televizyon Programları Sembolik Tüketim ve Toplumsal Yansımaları”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 116 (Özel Sayı 1), 71-175.
- Buyurgan, S. & Buyurgan, U. (2007). Sanat Eğitimi ve Öğretimi: Eğitimin Her Kademesine Yönelik Yöntem ve Tekniklerle, Pegem A Yayıncılık, 2. bs., Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. & Kılıç Ç., E. & Akgün, Ö. E. & Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016) Betimsel Araştırma Yöntemleri, Pegem Akademi 20. bs.
- Cerci, S. (2014). “Türk Televizyon Dizilerinin Küresel Başarısı: Evrensel İnsan Yaklaşımı”, 28, 1-12.
- Cesur, S. & Paker, O. (2007). “Televizyon ve Çocuk: Çocukların TV Programlarına İlişkin Tercihleri”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 19, 106-125.

- Cılızoğlu, G., Y. (2011). "Kitle İletişim Araçlarında Yer Alan Kurgusal Sosyal Mesajlar: Televizyon Dizilerinde Kitleselleştirilen Değerlere yönelik Bir Analiz", Kitle İletişim Araçlarında Yer alan Kurgusal Sosyal Mesajlar, 6, 60-100.
- Erdoğan, Y. & Ekşi, H. & Tektaş A. (2012). "Medya ve Şiddet: Mafya Dizileri Üzerine Karma Bir Araştırma", Değerler Eğitimi Dergisi, 10, 83-116.
- Geçer, E. (2015). "Türk Dizileri Üzerine Kültürel ve İdeolojik Bir Değerlendirme "Made in Turkey", Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslami Bilgiler Fakültesi Dergisi, 2, (3), 13-23.
- Kara, T. (2011). "Görsel Medyanın Aile Biretleri Üzerindeki Etkisi Üzerine Bir Araştırma", T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu Türk Uzmanlık Tezi, Manisa .
- Kırıšođlu, O., T. (2005). " Sanatta Eđitim.: Görmek, Öđrenmek; Yaratmak", Pegem Yayıncılık, bs. 3, Ankara.
- Köse, A. (2014). "Değişimin Gölgesindeki Gelenek:Popüler Diziler ve Farklılaşan Ad Verme Kültürü" Milli Folklor Dergisi, 26, (101), 291-306.
- Mete, M. (1999). "Televizyon Yayınlarının Türk Toplumunu Üzerindeki etkisi" Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Önder, M. (2008). "Medya Kıskaçındaki Çocuklar", Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi 2008, 4, 183-190.
- Pencere, D. & Yılmaz, E. (2014). "Demoğrafik Değerşkenler ve Dizi Türünün Dizi Tanıtım Mejralarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma", İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, 2, (1), 1-10.
- İlaslan, S. (2014). "Türkiye'de Televizyon Yayıncılığının Kuruluşu Üzerine Temel Tartışmalar: Kalkınma,Eğitim ve Milli Güvenlik", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 69, (3), 481-510.
- İşçibaşı, Y. (2003). "Çocuğun Sosyalleşmesinde Aile-Televizyon İlişkisi",Kurgu Dergisi, 2003, 20, 143-147.
- Şen, B., G. & Sevim, Y. (2012). "Çocukların Televizyonun Olumsuz Etkilerinden Korunmasına İlişkin Anne Baba Tutumlarının Değerlendirilmesi", Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 3, 219-230.
- Şirin, M., R. (2006). "Televizyon Çocuk ve Aile:Yeni Çocukluğun Televizyon Sarmalı", İz Yayıncılık 3. bs., 2006.
- Tanrıöver, H., U. (2012). "Türkiye'de Televizyon Yayıncılığı 2011", İstanbul Ticaret Odası Yayınları,
- Tanrıvermiş, Ş. (2007). "Televizyon Dizilerindeki Erkek İmgesi", Yüksek Lisans Tezi TC İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Taşkesen, O, & Güncü, A. (2009).“Uluslararası Mimarlar ve Çocuk Kongresi”
Bildiriler, 127-135.
- Yavuzer, H. (2015). “Resimleriyle Çocuk:Resimleriyle Çocuğu Tanıma”, Remzi
Kitabevi, bs.19.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Modelleri”,
Seçkin Yayıncılık, bs. 8.

Journal of Strategic Research in Social Science
(JoSReSS)

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved

Balance of Conservation-Use with Historic Urbans: City Museum-Prague*

Aziz Cumhur KOCALAR¹

Keywords

Participation and Governance, Urban Planning, Renovation and Restoration, Environmental Management in Tourism, Urban Area Management, Museology, Prague.

Abstract

The study explores the success point of the tourism with conservation and renovation works through the historical city sample of Prague by exploring it together with the past silhouette. Tourism is one of the most important and expanding sectors of the world economy. Prague that is capital city, is at the forefront of the historic cities of the thematic periods (Medieval) in all over the world. At the same time, Prague also likes an open-air museum and gives you eye-catching examples of city museum. One of the aims of the study, conservation and renovation of tourism, museology and management by making assessments in the context of interdisciplinary interests, particularly to develop recommendations for Turkey. This city has been quite respectful to its past and has gained value in different dimensions which carry many interdisciplinary characteristics. Prague has taken its place among the most important cities of the middle Europe, especially the medieval cultural heritage, by taking a long riveting. Therefore, Prague can become one of the most beautiful and even fairy-tale cities of the world and very rare examples of historical cities. In addition, the artifacts of the history of humankind, which are located in the historic area as a whole, should be able to entrust to future generations. The study is also included in the transmission of visual comparative findings within the structure synthesized by urban reading and observing from the interdisciplinary literature on the theoretical background. In addition to Turkey and other countries in conservation, planning, museology, tourism-oriented public administration and it offers some suggestions.

Article History

Received
27 Aug, 2018
Accepted
28 Sep, 2018

* Bu çalışma şu etkinlikte yazar tarafından sunulmuştur: KOCALAR, Aziz Cumhur. (2017-d). Tarihi Kentlerin Turizmde Başarısına Eşsiz Örnek: (Açık Hava) Şehir Müzeciliği (Prag), [Unique example of the success of historical cities in tourism: (Outdoor) City Museum (Praque)], 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, ISBN 978-605-67575-9-4, 26-28 Ekim 2017, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0003-0580-9530, Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Şehircilik ABD, azizcumhorkocalar@gmail.com

Tarihi Kentlerin Koruma-Kullanma Dengesi: Şehir Müzesi Prag*

Anahtar Kelimeler
Katılım ve Yönetişim,
Kentsel Alan
Yönetimi, Müzecilik,
Şehir Planlama,
Turizmde Çevre
Yönetimi, Yenileme
ve Restorasyon.

Özet

Çalışma, Prag tarihi kent örneği üzerinden koruma ve yenileme çalışmalarının turizmde vardığı başarılı noktayı yerinde gezerek, kenti geçmiş silueti ve dinamik özellikleri ile birlikte görsel, toplumsal ve disiplinlerarası boyutlarıyla araştırarak incelemektedir. Turizm, dünya ekonomisinde genişleyen önemli bir sektördür. Çekya'nın başkenti Prag, dünyada Orta Çağ'ın tarihi kentlerinin en önde gelenlerinden biridir, konumu ile Viyana (Avusturya) sonrasında turizmde başarısıyla dikkat çekmektedir. Kent aynı zamanda, bir açık hava müzesi ya da şehir müzesi olabilmenin de göz doldurucu örneklerini sergilemektedir. Çalışmanın amaçlarından biri de günümüzde, koruma ve yenileme ile turizm, müzecilik ve yönetim alanlarını ilgilendiren disiplinler arası bağlamda değerlendirmeler yaparak, özellikle Türkiye için öneriler geliştirmektir. Geçmişine oldukça saygılı kalabilmiş olan tarihi kent, mimarlık ve şehir planlama ile birlikte çok boyutlu olarak ele alınmıştır. Kent gerek sakinleri ve gerekse soyut kültürel varlıkları (edebiyatçı, sanatçı) ile insanlığa kente özgün değerler manzumesini sunmaktadır. Ayrıca kentsel estetik, turizm yönetimi, kentsel alan yönetimi gibi pek çok disiplinle bağlantılı ilgi çekici ve başarılı özellikleri de bünyesinde barındırabildiği için her açıdan incelenmeye değer görülmektedir. Kentin Orta Avrupa içindeki korunabilmiş en eski tarihi kent merkezi olması, toplumsal bir bilinçle ve halkın katılımı ile sağlanabilmiştir. Prag, kendine özgü bir atmosfere sahip olmasının yanı sıra, farklı boyutta turizm potansiyeli taşıyan ender sosyal ve sanatsal niteliklere de sahiptir. Bu yüzden dünya turizmde çok özel bir konuma yerleşebilmiştir. Ortaçağ mimarisinin halen ayakta tutulabilen eser sayısı ve böylece kabul gören yenilenme pratikleri klasik koruma anlayışının harikalarıdır. Özgün özelliklerini koruyabilen tarihi eserleri sayesinde Prag, dünya turizmde üst sıralara kadar tırmanabilmektedir. Dünyada insanlığa mal olmuş eserlerin, içinde buldukları tarihi alanlarla bir bütün halinde gelecek nesillere emanet edilebilmeleri sağlanmalıdır. Çalışma, teorik arka planındaki disiplinlerarası literatür taramasından, sahaya varan gözlem ve kentsel okumalarla sentezlenen yapıyı içerisinde görsel karşılaştırmalı bulgularla aktarımlarda da bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye ve benzeri ülkelere de koruma, planlama, müzecilik, kamu yönetimi ve turizm odaklı bazı öneriler sunmaktadır.

Makale Geçmişi
Alınan Tarih
27 Ağustos 2018
Kabul Tarihi
28 Eylül 2018

1. Giriş

Çalışma, Prag tarihi kent örneği üzerinden koruma ve yenileme çalışmalarının turizmde vardığı başarılı noktayı yerinde gezerek, geçmiş silueti ile birlikte araştırarak incelemektedir. Çalışmanın amaçlarından biri de günümüzde, koruma ve yenileme ile turizm, müzecilik ve yönetim alanlarını ilgilendiren disiplinler arası bağlamda değerlendirmeler yaparak, özellikle Türkiye için turizmi geliştirici öneriler geliştirmektir.

Kabul edilmelidir ki bir taraftan somut ve somut olmayan mirasın korunması, diğer taraftan kalkınmanın sürdürülebilir olması ve aynı zamanda kentsel yaşam kalitesinin gözetilmesi zordur. Kentsel koruma, çevre koruma, kent arkeolojisi, kültürel peyzaj, toplumun mirası kavramları koruma alanının evrim sürecinin önemli dönüm noktalarıdır. "Tarihi kentsel peyzaj" anlayışı içinde karar verme süreçlerinin devlet, piyasa ve sivil toplum aktörlerinin ortaklığına, aralarında müzakere ve işbirliği yapmalarına doğru evrilmesi gerekmektedir (Dinçer, 2013).

Turizm, dünya ekonomisinde genişleyen önemli bir sektördür. Çekya'nın başkenti Prag, dünyada Ortaçağ'ın tarihi kentlerinin en önde gelenlerinden biridir, konumu ile Viyana (Avusturya) sonrasında turizmde başarısıyla dikkat çekmektedir. Kent aynı zamanda, bir (açık hava) şehir müzesi olabilmenin de göz doldurucu örneklerini de sergilemektedir.

Çalışma, değerli kültürel miras alanlarına dair mevcut koruma yaklaşımlarını, teorik bir çerçeveye birlikte ele alarak turizmde sürdürülebilirliği ön plana taşımaktadır. Özellikle çarpıcı Prag örneği üzerinden turizmdeki mevcut durumu ve gelişmeleri de inceleyerek, başarılı koruma ve yenileme, turizm, müzecilik ve yönetim çalışmalarındaki ortak nitelikleri belirlemeyi, yönergeler oluşturmayı amaç edinmiştir.

Ayrıca tarihi çevre ile ilişkili kentsel alanlarda gözleme dayalı saha çalışmalarında (açık hava) şehir müzesi kavramları çerçevesinde disiplinler arası ortak değerleri geliştirmeye yönelik, eğitsel ve bilinçli yaklaşımları güçlendirici başarılı kentsel alan yönetimi uygulamalarını yerinde incelemektedir. Bu amaçla Çekya'nın başkenti olan Prag, tarihi kent merkezi üzerinden özellikle katılımcı açık hava müzesi kavramını değerlendirecek şekilde saha gözlemleri yapmak üzere seçilmiştir.

2. Teorik Arka Plan

Turizm, günümüzde dünya ekonomisinin gelişmekte olan en önemli sektörlerinden biridir. Küresel gerginliklerin olmadığı yıllarda uluslararası turist sayısı artmaktadır, sektör önemli (milyar dolar düzeyinde) bir gelir yaratma potansiyeli taşımaktadır.

2.1. Hizmet Sektörü olarak Turizm

Hizmet sektörü, son yıllarda oluşturduğu istihdam imkânları ve diğer ekonomik faydalar açısından önemli gelişmeler göstermiştir. Yoğun rekabetin yaşandığı günümüz turizm pazarında ise hizmet kalitesi oldukça önem arz eden konuların başında gelmektedir.

Turistik ürünü oluşturan temel unsurlar; “çekicilikler, ulaşılabilirlik, turizm işletmeleri, etkinlikler ve imaj olarak isimlendirilmektedir” (Kozak, 2010: 127). Hizmet kalitesi söz konusu olduğunda, çekicilikler ile ilgili çalışmaların özellikle müzeler bağlamında çok az sayıda kaldığı göze çarpmaktadır (Nowacki, 2005; Hsieh, Park ve Hitchcock, 2015). Müzeler de artık, gelişen teknoloji ve farklı hizmet anlayışları ile birlikte, çok boyutlu yaşanılır mekânlar haline dönüştürülmektedir.

2.2. Korunan Alanlar ve Dünya Mirası Alanları (DMA)

Korunan alanlar, özellikle Dünya Mirası Alanları en önemli turizm alanlarıdır ve bilinirlikleri ile birlikte ziyaret çekicilikleri de gittikçe artmaktadır. Korunan alanlar ile turizm arasındaki bu bağlantı, korunan alanların tarihi kadar eskilere, ilgi çekici geçmiş dönemlere uzanmaktadır. Bu ilişki karmaşık ve bazen de riskler içerir. Türkiye’de 1980 sonrası dönemde neo-liberal politikalar etkisinde turizm korunan alanların oluşturulmasında ve yönetiminde dikkate alınması gereken kritik bir bileşen olmaya başlamıştır. Ancak korumaya duyulan ilgi kullanma eğiliminden azdır.

Koruma yaklaşımının tüm paydaşlarla daha başarılı bir şekilde yapılabileceği düşüncesi UNESCO’da yer bulduktan sonra Dünya Miras Alanı Adayları ve mevcut miras alanları için Alan Yönetimi Planı hazırlanması etkili bir koruma statüsü olarak kabul edilmiştir. Yönetim Planı tavsiye kararı 2005 yılında 2863 sayılı kanun ile ulusal mevzuatımız da yer almıştır. Dünya Miras Alanı Safranbolu 1994

yılında Dünya Miras Alanı Listesine girmesine rağmen, 2016 yılındaki bir tez Alan Yönetim Planı'nı eksikliğini gündeme getirmiştir (Bogenç, 2016). Dünya Miras Alanları ile ilgili ulusal sistemden kaynaklanan sorunlar hakkında görüşler ve çözüm önerileri Safranbolu Çalıştay raporunda bildirilmiştir. Koruma ve yönetimle ilgili durum odaklı olan raporun bazı başlıkları ise şöyledir: Koruma Bölgesi, Yönetim Yapısı ve Yönetim Planı, Finansal Kaynaklar, Kadro, İletişim ve İzleme, Koruma, Riskler şeklinde gruplanmıştır (UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Somut Kültürel Miras İhtisas Komitesi, 2009).

Türkiye ve Pakistan'da Dünya Mirası Alanlarından örneklerin karşılaştırmalı ele alındığı bir araştırmada ise bu alanlarda yaşayan yerel halkın, alanların özelliği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı gösterilmektedir. Ayrıca bu konudaki farkındalığı artıracak ve yerel kalkınmaya katkı sağlayacak konulardan birisi olan turizmle ilgili planlama, yatırım, tanıtım ve istihdamla ilgili çalışmaların da yetersiz olduğu anlaşılmaktadır (Khan ve Somuncu, 2015).

2.3. Sürdürülebilir Turizm Kriterleri

Sürdürülebilir turizm ile birlikte, UNESCO Dünya Mirası Alanlarının planlanması ve yönetiminde giderek artan bir öneme sahiptir. Temel amaç, turizmin korunan alanların amaçlarına katkıda bulunması ve bunları asla zayıflatmamasını sağlamaktır (WTO, 2002). Bu çalışmadaki pratik yönergelerdeki arayış ise, korunan alan turizmi ve yönetimiyle ilgili şehir müzesi kavramı çerçevesinden hareketle, halk tarafından çok daha kolay anlaşılır ve hızlı kavranır niteliklerde korumaya katılım sağlamak ve böylece etkin bir yönetim alanı oluşturmaktır. Özellikle alan yöneticilerine ve ilgililere teorik bir çerçeveden disiplinler arası pratik yönergeler sağlamaya çalışmaktır. Aynı zamanda güncel ve geçmiştekenden daha etkin bir turizm planlaması ve kentsel alan yönetimi anlayışı geliştirmeye zemin açmaktır.

2.4. Müze Kavramı ve Müzeler

Uluslararası Müzeler Komitesi ICOM'un (2015) tanımına göre müze; toplumun yararına ve gelişimine hizmet eden, insanlığa ait taşınabilir ya da taşınamaz eserleri, ürünleri eğitim ve eğlence amacıyla koruma, araştırma, aktarma, sergileme misyonu üstlenen süreklilik arz eden kamuya açık kurumlardır. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2015) ise müzeyi; tarihi eserleri tespit eden, bilimsel yöntemlerle açığa çıkarılan ve onları inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sergileyen, eğitim programları aracılığıyla tarihi eserler konusunda halkı bilinçlendirerek toplumun kültür düzeyini yükseltmeyi amaçlayan eğitim, bilim ve sanat kurumları olarak tanımlamıştır. "Müzeler, kültürel miras turizminin kurumsal öğelerinden birisidir ve turizm ile müzelerin arasındaki ilişki gelişirken aynı zamanda turizm de gelişmekte, müzeler ise yeni ziyaretçiler elde etmektedirler" (Jolliffe ve Smith, 2001: 150).

Müze kavramının ve tanımlarının günümüze işlevsel kullanımlar açısından uyarlanarak dönüştürülmesi için altta konunun bazı boyutlardaki ayrıntılarına yer verilmiştir. Konu disiplinler arası boyutlarda da araştırılarak tartışılmalıdır.

Kültür turizmin de, özellikle listelerde yer alan ve gün geçtikçe artarak ilgi çeken destinasyonlar, tarihi, kültürel vb. çekicilikleri ile gezilip görülme arzusu

uyandıran yerler haline gelmektedir. Bu bağlamda turistler, ziyarette buldukları yerlerde müzeleri de ziyaret etmektedirler. Ancak Türkiye'deki müzeler, henüz üstteki ICOM'un önerdiği misyonları taşımaktan ve çevreleri ile turistik açıdan bütünlük kurmaktan oldukça uzaktır. Hâlbuki Kozak ve Rimmington'ın (2000) söylediği gibi "ilgili destinasyonlarda bulunan müze gibi çekicilikler destinasyonun tekrar ziyaret edilmesine katkı sağlamaktadır." Dolayısıyla müzeler sahip oldukları mekânsal özellikleri ve işlevleri ile farklı etkinlikler için gerekli yeni mekânsal gereksinimleri de karşılayarak, daha çok ziyaret edilebilir hale getirilmelidirler.

2.5. Müzelerin ve Yerel Yönetimin Hizmet Kalitesi (Algılar, Ölçme)

Müzelerin yanı sıra şehirlerdeki turizmi geliştirmeye yönelik ilgili yerel yönetimlerce özel indirim ve şehirselleştirme teşvikleriyle katkı sağlanabileceği bilinmektedir, ancak Türkiye'de bu tür örnekler de henüz pek uygulanmamaktadır. Şehirlere özgü gündelik ve haftalık indirimli ulaşım ve turistik yerleri ziyaret kartları de halen yeterince bulunmamaktadır.

Müzelerin ve şehirlerin özellikle açık hava müzelerinin hizmet kalitesi bakımından ziyaretçi beklentilerini karşılayıp karşılayamadıklarının belirlenmesi açısından memnuniyet ölçen bilimsel çalışmalar da yapılmalıdır. Bu tür çalışmalar neticesinde bulunacak sonuçlar, "müzelerin sahip olduğu güçlü yönlerindeki kaliteyi devam ettirip daha da güçlendirmek ve zayıf yönlerindeki eksikleri de giderecek tedbirleri ve iletecek yol haritasını belirlemek açısından önemlidir" (Umur, M 2015). Bu yol haritaları ayrıca bütüncül koruma ve turizm ile birlikte, etkin kentsel alan yönetimi yaklaşımları çerçevesinde, mutlaka periyodik olarak güncellenerek bütünleştirilmelidir.

2.6. Koruma ve Kullanma Dengesi

Koruma ve yenileme çalışmalarında kültürel değerleri yeniden gözden geçirip değerlendirerek daha da ileri düzeylere taşımayı başarırız, kendimizi yalnızca anıt binaları restore ederek görünür kılan ve oldukça sınırlı düzeyde kalan sabit bir koruma anlayışı ile sınırlandırmamış oluruz. Tarihi ve kültürel değerler sadece geçmişin izlerinden ibaret değildir, sadece bir ülkenin de değil, aynı zamanda tüm insanlığın geçmişinden gelen ortak değerleri de geleceğe taşıdığımız emanetlerdir. Koruma kavramı, geçmişteki durağan müzecilik yaklaşımları düzeyinde kalmamalıdır. Örneğin; çağdaş müze ortamları bile artık günümüzde kültür ve sanat merkezleri olarak kullanılmaktadır. Böylece müzeler de farklı sosyal etkinliklerle daha etkin yaşanılan alanlar haline kavuşturulmuştur.

3. Yöntem

Çalışmanın teorik arka planındaki disiplinler arası literatür taramasından hareketle bu kuramsal kapsam üzerinden mimarlık ve şehircilik bilim dallarına özellikle de tarihi kenti koruma ve yenileme alanlarındaki yaklaşımlara ve ayrıca (açık hava) şehir müzesi kavramına yer veren turizm, müzecilik alanlarına odaklanılmıştır.

Konu, tarihi kentsel alanların turizmle birlikte geliştirilebilmesi için merkezi ve yerel yönetimleri turizm ile yerel kalkınma açısından da ayrıca ilgilendirmektedir. Bu bağların kurulmasına ve bütünsel bakışın muhafaza edilmesine çalışmada sürekli önem verilmiştir.

Sahada ve geçmiş eserlerdeki bulguları incelenen şehir olan Prag, kültürel miras alanları ile bazı potansiyel turizm alanları, çalışma kapsamında 2018 yılında gezilerek yerinde ve ünlü kütüphanelerindeki yayınlarıyla da birlikte araştırılarak ele alınmıştır.

Ayrıca açık hava müzesi, bir şehir müzesi niteliği taşıyan Türkiye'deki tarihi kentsel ve kırsal alanlara da arka planda karşılaştırmalarla göndermeler yapılmıştır. Ancak çalışmanın sınırları nedeniyle, saha çalışmasında özellikle Prag üzerine odaklanılmıştır. Türkiye'ye yönelik sınırlı öneriler ise sadece genel hatlarıyla çalışmanın sonuç kısmında aktarılabilmektedir.

Konuyla ilgili disiplinler arası literatür taraması yanında, özellikle sahadan Prag'daki tarihi dönemlere dayalı literatür üzerinden geçmişle günümüzün çekilen fotoğraflarını kullanarak, görsel karşılaştırmalı kentsel mekânsal okumalar yapılmış ve kent hep yerinden incelenip sentezlenerek sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmadaki metinde, kent arka planının klasik bilimselliğini ve Prag kenti insanını doğal korumacı yanı, masalsi ve katılımcı özellikleri ile metine karıştırmadan görünür kılarak aktarma yolu özellikle seçilmiştir. Kentler insanlarıyla çekilmez olabilirken, yine insanlarıyla da yaşanılır olabilmektedir.

4. Bulgular (Prag)

Çekya'nın başkenti Prag, dünyada Ortaçağ'ın tarihi kentlerinin en önde gelenlerinden biridir. Prag, konumu itibarıyla Ortaçağ'ın önemli bir kültür turizm ve sanat merkezlerindedir. Kentin bohem yanı sanatçı ilgisiyle tarih boyunca korunabilmiştir.

Şekil 1. Harita/Fotoğraf. Önemli merkezlerin konumu ve tarihten günümüze görüntüler
Kaynak: Fotoğraflar Çek dilinde muhtelif kitaplardan çekilmiştir (Kocalar, 2017).

Kent ayrıca tarihi eser çeşitliliği (kapı, kule, köprü, kale, saraylar, vb.) ile de oldukça etkileyicidir. Kent merkezinin korumayla kazanılmış ve doğru bir şekilde yenileme ile yaşatılmış bütünsel karakteri rahatlıkla her noktasında hissedilebilmektedir (Şekil 1).

Şekil 2. Fotoğraf. Astronomik saat ve binası. Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından sokak panolarından ya da muhtelif kitaplardan çekilmiştir (Kocalar, 2017).

Şehrin yaşatabildiği sanatsal eserler (fresk, resim ve heykeller), özellikle anıtsal mimari örnekleri (dini yapılar: katedral, bazilika, kiliseler) ayrıca eğitim ve idari yapılar kadar çarpıcı bir şekilde hissedilebilen sivil mimari çizgiler de, tarihi kent boyunca hatta çevresiyle birlikte korunmuştur. Bunun yanı sıra Astronomik saat (altta) (Şekil 2) Ortaçağ döneminin ender bilimsel teknik yeteneğini yansıtmaktadır. Kentsel alandaki kültürel bulgular, altta 8 alt başlıkta gruplandırılarak incelense de, yarattığı kalıcı etkilerle konular disiplinlerarası boyutlarıyla sürekli iç içe geçmektedir.

4.1. Müzeler ve (Açık Hava) Şehir Müzeciliği

Şehir ayrıca müzeciliğin de göz doldürücü örneklerini sergilemektedir. Alttaki tarih müzesi vb. gibi pek çok farklı türde işlevlerle yaşatılan müze örnekleri dışında, tarihi kentlerin ve (açık hava) şehir müzeciliğinin de aslında, en başta gelen şehirlerinden biri sayılabilir (Şekil 3).

Şekil 3. Fotoğraf. Sergilenmekte olan müzecilik örnekleri. Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından çekilmiştir (Kocalar, 2017).

Prag, bu şekilde dünya turizminde çok özel bir konuma yerleşmiştir. Korunan bu kültürel varlıkların ilgi çekici nitelikleri, kent merkezinde yarattığı atmosfer ve yerinde barındırdığı eser çeşitliliği ile kentin hafızalarda çarpıcı boyutlara kavuşmuş olması ziyaretçilerinde unutulmaz bir etki bırakmaktadır.

Şekil 4. Harita. Görselleştirme amaçlı şehrin bölümlere ayrılmış hali (solda) ve Tarihi kente yakından bakan pratik haritalar (ortada ve sağda) Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından muhtelif turizm broşürlerinden ve kitaplarından çekilmiştir (Kocalar, 2017).

Prag bu özellikleriyle, dünyada sayılı tarihi kentler arasına ve dünya mirası listesine girmiş, kent sakinlerinde ve ziyaretçilerinde kalıcı bir kentsel bellek ve katılımcı bütüncül bir koruma bilinci yaratabilmiştir. Alttaki haritalar bu tarihi eserlere yönlendirici örneklerdir (Şekil 4). Ortaçağdan günümüze yaşatılan tarihi, mimari, estetik, sanatsal, turistik, mistik vb değerlere de, kentin her köşesinde rastlamak mümkündür.

4.2. Disiplinlerarası İncelemelere Açık bir Şehir Müzesi

Geçmişine oldukça saygılı kalabilmiş olan kente özgü imajlar, disiplinler arası pek çok özelliği de bünyesinde taşıdığı için her açıdan incelenmeye değerdir. Mimarlık alanı için “Tarihi Çevre Koruma” ile Şehircilik alanının “Kentsel Koruma ve Yenileme” bilim dalı açısından kent özellikle imar edilirken, şehirselleştirmesinin ve özgünlüğünü aslına uygun olarak korunmuştur. Eserler orijinaline de oldukça sadık kalarak muhafaza edebilmiştir. Bu yüzden edebiyat ve sanat geçmişten beri kente ilişkili durumdadır.

4.3. Tarihin İzleri ile Köprüler ve Sanat Eserleri ile Korunan Kentsel Kimlik

Her anıt yapısının tüm ihtişamıyla şehrin röper noktalarında yerini koruyabilmesi sayesinde tarihi kent, kendi masalları içerisinde özgün tarihi atmosferine sahip çıktığını göstermektedir (Şekil 5).

Aslında eserlerin ölçeğine saygı gösterilerek, geliştirilen kentin de rehberi olduğu anlaşılmaktadır. Kent kimliğine katkı sağlayan eserlerin görünürlüğü bozulmadıkça, kentin yaşanılır atmosferi de çekicilik kazanmıştır. Eserler, iyi korunabildiği için ziyaretçilerine özellikle mekânı tarihsel zaman boyutu içinde oldukça yakından deneyimleme şansı vermektedir. Kent, ziyaretçilerine sürekli temas edebilen ve insanı kavrayan korunmuş bu ölçek ve boyutlarıyla alansal koruma başarısına sahiptir. Noktasal ölçekte ise en az düzeyde bırakılmış yeniden düzenlemeler sayesinde, sokak ve caddelerinde meydanlarına, köprülerinden botanik parklarına kadar her köşesinde ziyaretçisini, etkileyici bir sürprizle karşılamaktadır (Şekil 5).

Şekil 5. Fotoğraf. Yayalaştırılmış tarihi Charles köprüsünün günümüzden (üstte) ve tarihten (Ortada 10.yy-11.yy) Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından cadde ve sokaklarda çekilmiş ya da muhtelif broşürlerden ya da kitaplardan çekilmiştir (Kocalar, 2017).

Vltava Nehri üzerindeki Charles Köprüsü 516 m. uzunluğunda 13 m. yüksekliğinde önemli sembolik bir yapıdır. Judith and Charles köprülerinin 14-15.yy görünümü günümüze yansıtılmıştır (Státníková, 2013).

Şekil 6. Fotoğraf. Köprüler (sağda) ve gece ırmak peyzajı ile kıyı bandından Parlamento (ortada); kalenin tarihteki görünümü (sağda). Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından köprülerde ya da muhtelif eskiye dair Çekçe yazılmış kitaplardan çekilmiştir (Kocalar, 2017).

Çekya'nın başkenti Prag, dünyada Ortaçağ'ın tarihi kentlerinin en önde gelenlerinden biridir, konumu ile Viyana (Avusturya) sonrasında turizmde başarısıyla dikkat çekmektedir. Tarihi kentin hafif raylı sistem ve hafif taşıtlar için kullanılan diğer bir köprü bağı ile şehrin kültürel peyzajını tamamlamaktadır (Şekil 6). Kent aynı zamanda, bir (açık hava) şehir müzesi olabilmenin de göz doldurucu örneklerini sergilemektedir. Böylece özellikle kültür turizminde dünyada üst sıraları hak edecek duruma gelebilmiştir.

4.4. Kentsel (Irmak) Peyzajı ve Siluetin Korunması

Şekil 7. Resim/Harita. 1598 yılı kentin silueti (solda); Kalenin haritadaki yeri (ortada); günümüzde Charles köprüsü (sağda). Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından cadde ve sokaklarda çekilmiş ya da muhtelif turizm broşürlerinden ve kitaplardan çekilmiştir (Kocalar, 2017).

Tarihi kent, her noktasında sürekli ve çarpıcı bir etki uyandırmaktadır. Mimari ve anıt eserler ziyaretçileri hemen etkisi altına almaktadır. Böylece kendisine unutulmaz bir kentsel kimlik ve bellek alanı yaratmaktadır (Şekil 6).

Bir makalede koruma ve kentleri yeniden düzenleme anlayışlarının uzun süren bu evrimi sonunda ortaya çıkan kavramlardan biri olan “tarihi kentsel peyzaj” kavramı ele alınmaktadır (Dinçer, 2013). Prag, kentsel peyzajın en başarılı korunduğu örneklerdendir. Botanik parkları şehir çeperlerinden kırsala doğru yayılır. Kırsal tarım ve tarımsal alanlar ile biyolojik çeşitliliği koruma bilinci de oldukça yüksektir (Şekil 7). Tarihi kentin, özellikle seçkin korumacı yaklaşımları diğer tarihi kentlere de ışık tutuyor. Kentin nitelikli ve sınırlı müdahalelerle yapılaşması özellikle herkeste kalıcı bir saygı uyandırıyor. Prag bu şekilde sevilen ve yaşanan bir turizm kenti olarak kendisini muhafaza edebiliyor (Şekil 8).

Şekil 8. Harita. 1825 yılındaki kent haritası (renkli baskı) (solda); Resim. 1636 yılından bir karakalem (solda); 1793 yılından renkli bir resim (sağda) Fotoğraf. Tarihi meydanın yayalaştırılmış görüntüsü. Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından meydanlarda çekilmiş ya da muhtelif turizm broşürlerinden ve kitaplardan çekilmiştir (Kocalar, 2017).

Turistik şehir haritalarının çıkarılması amaçlı bir görsel üsttedir (Şekil 8).

Şekil 9. Resim. Ressamların ırmak, köprüler ve tarihi kent silüetini resmedişleri (solda ve ortada); Şehrin tepeden ırmakla ilişkisinde yükseklikler ve çatılar (sağda). Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından muhtelif kitaplardan çekilmiştir. (Kocalar, 2017).

Kentte ayrıca yine alttaki gibi yayalaştırılmış cadde ve sokaklar da bulunuyor. Kent, günümüze kadar ulaşabilmiş yapıtları ve ziyaretçileri ile sanki yaşayan ve gelişen canlı bir organizmaya dönüşmüş durumdadır. Ziyaretçilerde kentin

yarattığı bohem etkiyi aslında bir yandan da kent sakinlerinin yaşam şekilde bulmak mümkündür. Bu özellikleri ile kent ve imgeleri, gizemli kılınan yanlarıyla romanlarda ve sinema sanatında da kullanılmıştır. Kent alttaki şekildeki gibi ressamalara ilham kaynağı olmuştur (Şekil 9).

Kente, romantik etkiler ve süregelen bu bohem atmosferde ayrıca hakim görünmektedir. Araştırıldıkça tarihi resimlerden de bu durum daha da iyi görülebiliyor. İşte sanatın beslediği ve kamunun kent yönetiminde de eşlik ettiği bu kentsel estetiği koruma kaygısı, kente oldukça kalıcı estetik değerler de kazandırmıştır (Şekil 9).

4.5. Kentsel Değerler Manzumesi ve Bilinçli Klasik Koruma Yaklaşımının Etkinliği

Dış dünyadan Prag'a yönelen ilgiyi arttırıcı bir etki yapan karma ve özgün değerler (estetik, tarihi, sanatsal, mimari, vb.) sayesinde kent, tarihi canlılığını da kolaylıkla imajlarını çoğaltarak korunmuştur. Resim sanatındaki örnekler buna korunan kentsel peyzaj açısından önemli bir dayanaktır (Şekil 5, 8, 9, 15, 18, 19). Prag, kentsel ortamda sosyal canlılığını farklı edebi ve sanatsal bağlamlarda da sürekli etkin kılabilmiş olmasıyla yine ilginç bir kenttir. Kent, sürekli canlı bir etkileşime ve böylece yoğun bir günlük aktiviteye de sahiptir. Turizmin yönetimi ve getirisi ile ilişkili toplumsal bir farkındalık olduğu kent sakinleri ile ilişkilerde gösterilen özenden rahatlıkla anlaşılabilir. Bilinçli ticari faaliyetler yürüten yerel halk kesimi sayesinde de kültürel değerler çarpıcı bir şekilde ziyaretçilerine de aktarılabilir. Böylece kentsel günlük yaşamda yer eden bu dinamik etkileşim sayesinde, koruma içgüdüsü gelişerek gelecek nesillere de daha başarılı bir şekilde aktarılabilir olmuştur. (Bknz. Heykeller ve ayrıca meydan ve sokaktaki canlı performanslar) (Şekil 10).

4.6. Halkın Korumaya Bilinçli Katılımı ve Turistik Tanıtım

Kent, hem soyut kültürel varlıklara yönelik koruma bilincini hem de mimarlık tarihi açısından yerinde hassas gerçekleşen yenilemeler ile somut anıt eserleri ile özgün belleğini son derece başarılı bir şekilde korumaktadır.

Şekil 10. Heykel. Tiyatro kapısında gizemli bir heykel (solda) ve bazı sokak performansları (ortada-sağda). Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından eser civarında çekilmiştir (Kocalar, 2017).

Bunun yanı sıra kentin gelişim sürecinde de, mimari örnekleri ve tarihi çevreleri ile şehirselleştirme ve yenilemenin ilke ve esaslarını klasik bir anlayışla oldukça sıkı tutulabilmiştir. Tarihi kent, böylece bütüncül ve klasik koruyucu bir bakış açısıyla birlikte, çağlar boyu kendine özgün sahiplenilen, sürekli değer verilen, soyut ve

somut varlıklara göndermeler içeren kültürel kimliğine hep sadık kalmıştır. Kentsel yaşam da çekici etkisini bu unsurlarla daha güçlü kılabilmiştir.

Kentin bilinçli halkı, kentin geçmişindeki sanatçı, edebiyatçı ve bilim insanlarını vd. ünlülerini ziyaretçilerine hatırlatmayı önemsemiştir. Kent yaşamının tarihe uzanan evrensel bağlarının ilgi çekiciliği, sıkça yapılan göndermelerle tanıtımlarda kullanılmaktadır (Şekil 10, 11).

Şekil 11. Fotoğraf/ Harita. (Şehrin Mimarlık rehberi) (Lau, 2007) (sol-ortada); Irmak boyu gezilere rehber harita (sağ-ortada); Çocukların hafızasında kentsel imajın güçlendirilmesine dair örnekler (ortada-sağda); Kent meydanındaki eserlere yönlendiren turistik rehber bir harita (sağda). Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından muhtelif turizm kitapçıklarından çekilmiştir (Kocalar, 2017).

Şekil 12. Vltava Nehri iki kıyısında kuleleri ile burjuva evleri. Saray manzarası. Kaynak: Prof.Dr. Mehmet Tunçer.

4.7. Dünya Miras Alanı ve Modern Mimarideki Uyumun Örnekleri

Prag, Mimarlık alanı açısından da önemli eserler barındırmaktadır. (Bknz. Alta sağda Mimarlık Rehberi) (Lau, 2007). (Şekil 11). Tarihi merkez, Orta Çağ kentleşmesinin de en büyük tezahürüdür. Hradcani Kalesi, S. Vitus Katedrali, Charles Köprüsü ve çok sayıda kilise ve saray gibi görkemi anıt, çoğunlukla 14. yy Kutsal Roma İmparatoru Charles IV zamanında Yeni Kudüs olarak inşa edilmiştir. Vltava Nehri iki kıyısında kuleleri ile burjuva evleri ve sarayın manzarası ile sivil mimari örnekleri açısından Prag ilgi çekicidir. (Şekil 12, 13) (Tunçer, 2018). Koruma örnekleri önümüze farklı boyutlarda ilginç ve kalıcı çözümler sundukça, eserler yediden yetmişe toplumun her kesimince de giderek daha çok bilinir, hatırlanır ve gözetilir olabilecektir. Prag, Çekya'nın ve Avrupa'nın özellikle de Orta Çağ kültür mirasının, modern mirasa da en uyumlu ve önemli şehirleri arasında yerini uzun bir süredir sağlamlaştırmış durumdadır (Şekil 12, 13).

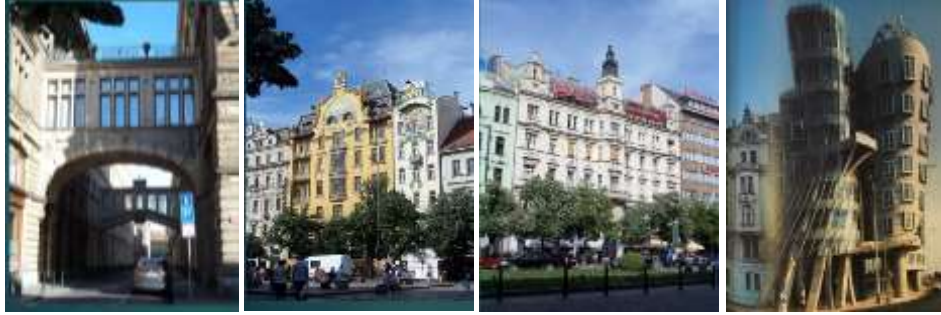
Ulusal müze binasında halen restorasyon sürmekte olduğundan altta eski bir fotoğrafı kullanılmıştır (Şekil 13) (solda). Charles Köprüsü Orta Çağ'ın görkemi ile sokak sanatçıların gece gündüz kullandığı ziyaretçi akını yaratan en ilginç ve sembolik yapılardan biridir. (Şekil 13) (sağda).

Şekil 13. Ulusal Müze. (Josef Schütz tarafından tasarlanmıştır.) Görkemli Charles Köprüsü (30 replika heykelin orjinalleri Ulusal Galeriler Lapidarium'da bulunmaktadır.) (sağda)
Kaynak. Prof.Dr. Mehmet Tunçer.

Kent eskinin taklidi olmayan uyumlu modern mimari örneklerine sahiptir (Şekil 14). Gotik yapılar, rönesans evleri, süslemeli Barok cepheler (Şekil 14) etkileyicidir.

Şekil 14. Gotik yapılar, rönesans evleri, süslemeli Barok cepheler. Kaynak. Prof.Dr. Mehmet Tunçer. Modern tasarım örneği (Frank O. Gehry, Vlado Milunic, 1994) (sağda)

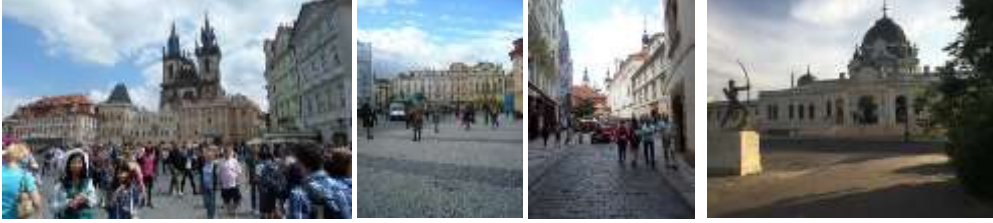

Şekil 15. Fotoğraf. Mimari tasarımlar (1.Barok Kiliseler, 2.Karlova Kilisesi, 3. Archbishop's Sarayı, 4. Tarihi eserlerin bir haritası. Yapımı 1881'de biten ulusal tiyatro aktif olarak kullanılmaktadır (sağda). Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından Çekçe muhtelif kitaplardan ve broşürlerden çekilerek aktarılmıştır (Kocalar, 2017).

4.8. Tematik Tarihi Kent Merkezi ve Çevresinin Yayalaştırılarak Korunup Yaşatılması

Şekil 16. Fotoğraf. Tarihi kent merkezi, mimarisi ile meydana hakim kilise (solda), yayalaştırılmış meydan ve sokaklardan görüntüler (ortada). Heykelli meydan ve Anıt eser (sağda) Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından cadde ve sokaklarda çekilmiş ya da muhtelif turizm broşürlerinden ve kitaplardan çekilmiştir (Kocalar, 2017).

11. ve 18. yy arasında inşa edilen Eski Kent, Lesser Kenti ve Yeni Kent, Orta Çağ'dan beri mimari ve kültürel birikime sahiptir. (Tuncer, 2018). Prag, Orta Çağ'ın tematik tarihi kent merkezi olma özelliği de taşıyor. (Şekil 11, 12, 13, 14, 15, 16). Korumada ise, son derece takdir gören klasik bir tarzda oldukça başarılı uygulamalar geliştirilebilmiştir.

Kentin Orta Avrupa içindeki en eski korunabilmiş tarihi kent merkezi denilebilecek konumu ise Viyana'nın (Avusturya) ardından dünyaca da ilgi görmektedir. Turizmdeki yakaladığı görünür başarı ise, zaten bütünsel kültürel bilincin ve eğitsel gelişmişliğin en önemli göstergesi olarak sayılabilir. Bunu destekleyecek sayısal verilere gerek görülme

Kent özellikle restorasyon bilim dalına barındırdığı farklı dönemsel eserleri ve onları başarılı bir şekilde yenileme örnekleriyle katkı sağlıyor. Prag, tüm eserleri ile en güzel tematik tarihi kent merkezi olma özelliklerini özenle ve saygıyla koruyabilmiştir (Şekil 12, 13, 14, 15, 16).

Şekil 17. Fotoğraf. Restorasyon örnekleri (Soldan 1.,2. Astronomik saat binası). Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından bina önünde ya da yenileme nedeniyle kapalı olduğundan turizm ile ilişkili muhtelif tanıtıcı kitaplardan çekilmiştir (Kocalar, 2017).

4.9. Tarihi Kentin Vltava Nehri ile İlişkisi ve Geçmişten Günümüze Müşterek Çabalar

Kent ayrıca yakın ve uzak çevresiyle de oldukça güçlü bağlar kurarak, alternatif turizm potansiyellerini başarılı bir şekilde ziyaretçilerine sunuyor. Geçmişte buz tutan nehrin fotoğrafları (altta) görülebilir (Şekil 18).

Geçmişte ırmak taşkınlarının resmedilişi ve bir fotoğraf (üst sırada) ile günümüzdeki taşkınlardan başka bir fotoğraf ile (alt sırada) birlikte görülebilir (Şekil 19). Tarihi ve sahadan güncel izlenimler, halkın taşkınlar konusunda da

bilinçli önlem ve yaklaşımlara pek uzak kalmadığını düşündürüyor. Zaten taşkınların maddi ve manevi düşük kayıplarla atlatılmasını sağlayan akılcı yaklaşımlar ise ırmak yatağında gerçekleştirilmiş olarak görünebiliyor.

Şekil 18. Fotoğraf/Çizim. Tarih boyu ırmaktaki eğlen-dinlen (rekreatif) faaliyetler.
Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından muhtelif kitaplardan çekilerek aktarılmıştır (Kocalar, 2017).

Şekil 19. Çizim/Fotoğraf. Irmak taşkınları (geçmişteki resmedilişinden günümüze).
Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından muhtelif kitaplardan çekilerek aktarılmıştır (Kocalar, 2017).

İrmağın akışı ağırlaştırıp azaltıcı düzenlemelerle ve ırmak boyunca da setler ile kanallar sayesinde su tahliyesinin kolaylaştırılması gibi örnekler üstteki afiş fotoğraflarından görülebilir (Şekil 19, 20).

Şekil 20. Fotoğraf. Irmak taşkın önlemlerinin halkla paylaşım panolarından görüntüler.
Kaynak: Fotoğrafları yazar Çekçe haberlerden çekerek aktarmıştır (Kocalar, 2017).

Son dönemlerde gerçekleştirilen taşkına karşı önlem projelerinin de tehdit altındaki yerlere en yakın noktalarda sergilendiği görülüyor (üstte ve alttaki resimler). Halen korunabilmiş kıyı bandında ve geri görünümünde yer alan geniş park alanlarında onlarca pano üzerinde (üstteki gibi) halkla paylaşılıyor oluşu semt sakinlerine de yeterince güven verebilecek nitelikte gerçekleşmiş gözüküyor. Halkın katılımını teşvik edici bu durum da yapılan çeşitli düzenlemeler sonrası bilgilendirmelerden rahatlıkla anlaşılıyor.

Şekil 21. Çizim/Fotoğraf. Irmak ile günümüzdeki (üst solda) ve tarihteki ilişkiler (üst ortada) ve ırmak koruma bandında setler ile kanallar (üst sağda ve alttakiler) Köprüler ve taşkın yaşayabilen ırmak. Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından Çekçe muhtelif haberlerden ve kitaplardan çekilerek aktarılmıştır (Kocalar, 2017).

Dünya kültür mirası listesinde yer alıp en çok önemi hak ederek günümüze kadar insanlığa mal olmuş şekilde ulaşan eserlerin sayıları, her geçen gün ülkemizde de artmaktadır. Eserler bu şekilde belirlenerek izlenip her ne kadar özenle korunmaya çalışılsa da günümüzde doğal felaketler ile birlikte, savaşlar vb. afetler gibi birçok riskler koruma alanlarındaki bu tür pek çok anıt eseri de tehdit edebiliyor.

İklim değişimi ile birlikte tüm bu tehdit ve risklere karşı, çeşitli güncel önlemlerin alınması ve disiplinler arası boşlukları da dolduracak şekilde çözümlerin incelenmesi giderek çok daha fazla bir şekilde önem kazanmaktadır.

Vltava Nehri üzerindeki Charles Köprüsü (Şekil 5, 7, 10, 13) 516 m. uzunluğunda 13 m. yüksekliğinde önemli sembolik bir yapıdır. Köprü önemli seller yaşasa da ayakta durmaktadır (Tunçer, 2018).

Şekil 22. Fotoğraf. Prag, Mesto A Reka (ortada 1848, sağda ise 1656 yılı görüntüleri). Kaynak: Fotoğrafları yazar Çekçe kitaplardan çekerek aktarmıştır (Kocalar, 2017).

Charles Köprüsü girişindeki tarihi kule (Şekil 5, 7, 10, 13) gibi geçmişin bugüne yansımış hali ile kurduğumuz bütünlük, insanlık için çok önemli ve muhafaza edilmesi gereken değerler taşımaktadır. Günümüze kadar insanlığa bir hediye olarak korunabilmiştir. Dublin (İrlanda) ve Viyana (Avusturya) gibi şehirler de Avrupa'nın diğer büyük şehirleri arasında eski ve özgün tarihi kent merkezleri de yine önde gelen turizm merkezleridir. Her alan açısından ayrı ayrı çalışılabilecek özellikler barındıran insanlığın bu ortak mirası olan alanlar özenle korunmaktadır. Ortaçağ mimarisinin halen ayakta kalabilme özelliğini, ilkeli planlama programları sayesinde korunduğu tarihi kentlerden görüntüler ve belgeler de, bu savı sürekli destekler niteliktedir. Orijinal eserleri aratmayacak derecede oldukça iyi bir yakınlık hissi kuran, korunmuş ölçek ve mimari görünümü ile Prag, benzer tarihi kentler içinde de aslında, bir (açık hava) şehir müzesi niteliği taşıyan Türkiye'deki potansiyel yerlere de iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Şekil 23. Plan/Fotoğraf. Tarihi kent planı ve turistik görünümle geçmişten bir secere.
Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından Çekçe muhtelif turizm haritalarından ve kitapçıklarından çekilerek aktarılmıştır (Kocalar, 2017).

Prag, (açık hava) şehir müzesi olma potansiyelini günümüzde halen iyi bir şekilde koruyarak gelecek nesillere de aktarabilmektedir. Bu yüzden dünyanın en güzel hatta masalsı atmosfere sahip ve çok ender nitelikleri bünyesinde başarılı bir şekilde barındırabilen tarihi kent örnekleri arasına girerek, turizmde üstlere kadar tırmanabilmektedir (Şekil 21).

5. Sonuç

Prag'daki tarihi kentsel alanda hayata geçmiş bütünleşik koruma örnekleri başarılı olduğu kadar turizmde etkili de olmuştur. Esas olarak açık hava müzesi içinde barındırdığı çeşitli dinamikler, tartışma alanları, halkın farkındalığını oluşturma ve halkın kendi alanlarında yaşamasına dayalı olarak kurulmuş ve zamanla kentin cazibesini de arttıran kalıcı yaklaşımları kapsamaktadır. Ancak alanla ilgili tüm plan ve tasarımlar, yerli halktan ve turistlerden katkı alacak şekilde destek bulmalıdır.

Müze tanımındaki durağan yaklaşımlar yerine eğlence odaklı unsurlar ön plana taşınmalıdır. Ayrıca açık hava müzesi olarak görülen alanda faaliyetlerin sayısını ve çeşitliliğini artırmak için öncelikle kentsel alanda yapılacak tüm müdahalelerin de iyi bir şekilde planlanmış olmasına özen gösterilmelidir. Özellikle yerel unsurların öne alındığı sürdürülebilir bir kentsel alan yönetim modelini ortaya koymak ve bunu bütünlüklü bir bakış açısıyla birlikte hayata geçirmek esas olmalıdır. Bu yaklaşımda, soyut ve somut varlıkların bir arada iç içe geçmiş bir şekilde değerlendirilerek, organik yoldan yaşatılabilmesi mümkün kılınmalıdır.

Çalışma, Türkiye açısından tarihi kentsel ve/veya arkeolojik sit alanlar ile (kırsal) nitelikli ancak açık hava müzesi olabilen ya da önemli özellikler barındıran ayrıca turizm merkezi haline gelmiş doğal sit alanlarındaki gözlemlere de dayanmaktadır. Bu yüzden özellikle Türkiye için de koruma ve kullanma dengesine yönelik altta bazı öneriler geliştirilmiştir.

5.1. Öneriler

Türkiye için (açık hava) şehir müzesi kavramından yola çıkılırsa; eğitim, iletişim, arşivleme ve görüntüleme amacıyla kentsel ve kırsal (doğal sit) alanlarında müze

işlevinin sürdürülmesi anlamına gelebilecek (açık hava) şehir müzesi türü yaklaşımların daha çok önemsenip gündeme getirilerek tartışılması gerekir.

Avrupa'nın başkentleri ile yoğun turist çeken kent merkezlerinde yönetimlerin birbirleriyle iş birliği becerisi oldukça gelişmiştir. Teşvik fonları ve yerel halkın geçmişten gelen ayrıca yenilikçi yol ve yöntemlerle pekiştirilen ortak koruma bilinci çözümler ile birlikte zamanla daha da geliştirilebilmiştir.

Prag kadar olamasa da, (kent devletçikleri de dahil olmak üzere) bazı Balkan devletleri de yine, tarihi kentlerinde (Budapeşte, Belgrad, Kosova, Üsküp, Saray Bosna, Bükreş, Atina, Sofya, Tiran) takdir görece nitelikteki bir koruma bilinciyle, kentsel koruma ve yenileme becerileri gösterebilmektedirler (Kocalar, 2014). Tarihte Türkiye ile kültürel yakınlıkları olan bu ülkeler yine ayrıntılı bir şekilde disiplinlerarası boyutlarıyla birlikte turizmi geliştirmek üzere tematik olarak çalışılabilir.

Türkiye için korunan ya da korunması gereken alanlarda ve özellikle (açık hava) şehir müzesi niteliği taşıyan pek çok alanda planlama, yönetim ve turizm açısından acil önlemler alınmadığı takdirde korumaya yönelik mevcut olumsuzluklar artarak sürece ve yeni riskler doğacaktır. Türkiye açısından koruma ve kullanımdaki güncel somut durumunun analizi alttaki bazı örnekler üzerinden başlıklar halinde özetlenmiştir.

Türkiye'deki korunması gereken alanlarda hatta korunan alanlarda bile 1980 sonrası dönemde korumada yeterince başarılı olunamamıştır. Güncelliğini koruyan genel ve teknik açıdan bazı acil öneriler ise kısaca altta başlıklar halinde gruplandırılarak ifade edilmiştir.

- **Halkın bilinçli katılımı için eğitim desteği ve teşvikler:**

Türkiye'de yerel yönetim birimleri küresel sistemle yeterince bütünleşememektedir. Kentler diplomasi anlamında olması gereken etkinlik seviyelerine ulaşamamaktadır. Bu açıdan çeşitli sorunlara ilişkin fikir ve teknoloji transferi de tam olarak gerçekleştirilememektedir. Yönetimde yönetim mekanizmasını etkin kılacak bir yapı da inşa edilememekte, sivil toplum güçlendirilememektedir (Batal ve Tuğlu, 2018). Bu zorluklar aşma güçlüklerinin yanı sıra ulus devletin küçültüldüğü 1980 sonrası neo-liberal politikalar döneminde, halkın katılımı da kolaylıkla sağlanamamaktadır. Hâlbuki yerel halk sürekli bilgilendirilerek katılımını da sağlayacak nitelikte özellikle açık hava müzesi sorumluluğu kazanabilir. Alana yönelik kimlik ve aidiyet hissinin her yaş grubuna farklı etkinlikler içinde ayrı ayrı kazandırılması mümkündür. Bu doğrultuda yapıcı, eğitici ilişkiler kurulup, bunlar zamanla daha da kalıcı izler bırakacak bir şekilde geliştirilebilir.

Anadolu'daki tarihsel gelişimi göz önünde bulundurduğumuzda ise bir örnek olarak Amasya küçükte olsa, bir şehir müzesi olma özelliği taşıdığı için incelenmeye değerdir. Amasya, kentsel açık mekânlarının halen bünyesinde barındırdığı tarihsel verileri tümüyle yitirmemiştir (Türkoğlu ve Seçkin, 2004). Tarihi kentin farklı topografik yapısı, zengin tarihi geçmişi ve hızlı kentleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan bozulmalar vardır. Buna karşın, Prag'ın ırmağa yakın kesimleri Amasya'ya bir esin kaynağı olacak şekilde halkın katılımı da başarılı bir

şekilde sağlanarak tarihi kentin turizme açık bir halde korunması mümkündür. Ancak Amasya'da ırmakla olan ilişkide kot farkı daha derindir. Bu bir kopukluk yaratsa da, akış rejimine göre ayarlamalar ile nehri kullanım olanakları yaratılabilir. Ayrıca dağlardaki ziyaret mekânları olan kaya mezarlar ve küçük düzlükler ise kentsel peyzajı açısından yine önemli başka bir unsur olarak değerlendirilebilir.

- **Açık hava müzesi niteliği taşıyan alanların korunması, yaşatılması ve güvenliği:**

Prag, İstanbul'un da kardeş şehridir. Ancak bir (açık hava) şehir müzesi olarak İstanbul'un Tarihi Yarımadası'nın görünen canlılığı oldukça düşüktür. Bunda da eleştirel bakışla değerlendirilmesi gereken hatalar olduğu söylenebilir. Bu konu da ancak başka bir çalışma kapsamında ele alınabilir. Planlama siyasete değil, yaşama hizmet etmelidir.

Genellikle söz konusu edilen hassas alanlarda koruma anlayışının gelişmesi ile açık hava müzesi olma potansiyeli taşıyan bu yerlerin, yine bu tür bir ilan yoluyla halkın katılımı ve bilinçlendirilmesi teşvik edilerek korunma altına alınması gerekmektedir. Aksi halde bu alanların korunması açısından mevcut durumun genellikle bozulduğu söylenebilir. Örneğin yine Türkiye'de fresk gibi açıkta kalan eserlerin hatta anıt olarak tescil edilmemiş olsa da, anıt niteliği taşıyan ağaçların bile korunması konusunda ciddi riskler olduğu görülmektedir. Prag ise bir yanılla halka açık botanik parkları ile ünlüdür.

Risklerin en başında tarihi çevrenin kaçak aramalara konu olmasına kadar varan güvenlik sorunu gelmektedir. Yeterli sayıda görevlinin olmadığı yerlerde, eserlerin korunması konusunda bir güvenlik sorunu bulunmaktadır. Gizli kameralı veya uzaydan gözlem olanaklarının geliştiği şu günümüzde dahi Türkiye'deki bu tür alanlar halen yeterince korumasız kalmaktadır. Bu yüzden ihbar boyutunda belki halkın bilinçli katılımı da yeniden değerlendirilmeli ve kolaylıklar sağlanmalıdır.

Kırsaldan bir başka önemli ve bariz örnek; Göreme kasabasında bir vadi oluşturan alanda kaya bloklarının içine oyulmuş kiliseler, şapeller, yemekhaneler ve oturma mekânları içeren Göreme Açık Hava Müzesi'dir. Belirtilen sınırlı alan, MS 4. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar yoğun bir şekilde manastır hayatına ev sahipliği etmiş bir kaya yerleşim yeridir (Kültür ve Turizm Bakanlığı)

UNESCO'nun 1985 yılında Dünya Mirası olarak tescil ettiği Göreme Millî Parkı ve Kapadokya bölgesinin, turizmde etkin kılınmasıyla Türkiye'ye getirdiği gelir ve Nevşehir ilçelerinde yarattığı değişim çok hızlı olmuştur. Bu plansız hızlı değişim kırsal yaşam açısından oldukça olumsuz sonuçlar doğurmuş ve günümüzde bölgedeki özellikle tarımsal yaşamın sürdürülebilirliği giderek azalmıştır. Turizmin gelişmesi yoğun ve çarpık yapılaşmayı arttırmış ve verimli tarım alanlarını azaltan tesirler yaratmıştır. Kaliteli üzümlerin yetiştirilebildiği bağlar azalarak yok olmuş, şarapçılık sembolik hale gelmiştir. Ayrıca bölge yıllardır yeraltı kentleriyle de tahribata karşı korumasız bırakılmıştır.

Dünya Mirası varlığı olan Göreme Millî Parkı 1986 yılında millî park ilan edilmiştir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı). Bölge, bu açıdan da 2873 sayılı Millî Parklar Kanunu (1983) kapsamına alınmıştır.

Ancak günümüzde doğal alanların korunması dahi oldukça sorunlu bir seyir göstermektedir. Maden yatakları, taş ocakları, HES ve RES türü enerji yatırımlarına sürekli tek seferlik verilen ve süreç boyutu göz ardı edilerek “uygundur” şeklinde verilen ÇED raporları bu teze dayanak gösterilebilir. Sosyal Etki Değerlendirmesi (SED) gibi incelemeler yeterince yapılmadığı için orta ve uzun dönemli kaybedilen kültürel ve doğal değerlerin maliyeti ise görünürlük kazanamamaktadır. Yerinden edilen halkın tepkisi dahi yok sayılmaktadır. Süreç içinde barınma hakkı, çevre hakkı ve yaşam hakkı vb. ihlaller de oluşmaktadır.

2013 yılında Göreme Millî Parkı Uzun Devreli Gelişim Planı kabul edilmiştir (UNESCO, 2014: 8). Koruma planları ve tedbirleri, münferit yerlerde yürürlükte olmakla birlikte Bölge yönetiminden sorumlu başlıca taraflar, Kapadokya Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi'nin Dünya Mirası olma özelliklerini ve değerlerini korumak için bütünleşik bir bölgesel planın gerekli olduğunu kabul etmektedirler (UNESCO). Bölge'ye dair aktarılan olumsuzluklar ve eksiklikler başka bir çalışmada daha kapsamlı ve güncel bir şekilde ele alınmıştır (Demirçivi, 2017).

- **Sit alanlarına yönelik koruma amaçlı imar planları:**

Yasak olmasına karşın, sit kapsamındaki alanlarda geçici koşullara karşın kaçak yapılaşma sürmektedir. Bu yüzden öncelikle sit alanlarına yönelik koruma amaçlı imar planlarının acilen tamamlanması gerekir, planlı yaklaşım çözümleri uzun süredir askıya alınmışçasına arka plana itilmiştir. Bu ihmalin acilen giderilmesi gerekmektedir, daha fazla geciktirilmemelidir.

Özellikle Türkiye'de turizm baskısından kaynaklanan kentsel dönüşüm riskleri ve önleyici koruma politikalarına yönelik olarak bu çalışmadaki şehir müzeciliğine yakın bir yaşam döngüsü perspektifi bölgesel ve yerel modeller olarak geliştirilmelidir.

Türkiye'deki “korunan alanlar”daki geçici yapılaşmanın alan üzerinde oluşturduğu sorunlar da hızla çözüme kavuşturulmayı beklemektedir, süren olumsuz koşulların artma olasılığının, ilgililerce sıkça dile getirildiği bu alanlarda belki geçici alan yönetimi hızla oluşturulabilir. Kaynak yetersizliği ise yerel sermayenin bilinçli katılımı ve desteği ile çözülebileceği düşünülmektedir.

- **Korunan eser ile koruma alanındaki fiziksel şartların tespiti ve önlemler:**

Eser ve koruma alanlarında fiziksel mevcut durum periyodik aralıklarla sürekli bir şekilde raporlanıp ortaya konularak, acil önlemlerin gecikmeden alınıp, ileriye yönelik beklentiler doğrultusunda gerektiğinde, alan yönetimi yaklaşımli plan ve programların da sürdürülmesi gerekir. Ayrıca terk edilen evlerden oluşan köhnemiş alanlar bakımsız bırakılmayarak sokak cephelerinin temizliği hızla sağlanmalıdır. Kentsel estetiğin iyileştirilmesine yönelik sokak sağlıklılaştırma vb çözüm projeleri (Görsel kirlilik vb sorunlar) ise kısmen başarılı ve sürdürülmesi beklenen diğer önerilerdir. Alanların farklı kesimlerinde doğal ve kültürel peyzajı bozucu nitelikteki görsel kirlilik sorunlarına da (baz istasyonları, TV vericileri, elektrik ve telefon direkleri ve telleri, kablolar, TV antenleri, vb) acilen çözüm bulunmalıdır.

- **Turizmde koruma-kullanma dengesi ve sürdürülebilirlik:**

Günümüzde kentsel, bölgesel ve artık küresel ekonominin hızla bozulabildiği dönemlerde koruma ve turizmle ilgili sorunların çoğu sahiplenilmeden ortada kalmaktadır. Bu yüzden turizme yönelik başarı hedeflerini sadece yerel olanaklarla ya da dış yardım almadan gerçekleştirmek zorlaşmıştır. Mimarlık ve şehircilik gibi turizmi destekleyici diğer yan alanlarda da kentsel gelişmenin sürdürülebilmesi için yine turizm ile yeterli bir talep oluşturmakta güçlük çekilebilmektedir. Örneğin yeni kurulan üniversiteler pek çok küçük kentin dinamosu olmuştur. Ancak bu kentlerde, tüketim alışkanlıkları ön plana çıkarılarak sadece eğlence mekanlarının sayısı arttırılmıştır. Spor alanları ise yıpranmakta çünkü yeterince kullanılmamaktadır. Tarihi mekanlarda kültürel aktivitelerle desteklenmelidir.

Kentlerin disiplinlerarası yaşam döngüleri bu vb. örneklerden dersler çıkarılarak kurulup, yerel ve ulusal kalkınmanın bölgesel ve küresel olanaklarla buluşturulması gerekmektedir. Tarihi eserlere yönelik tavırda ise koruma ve kullanma dengesi muhafaza edilerek, önce eserlere sahip çıkılmalı sonra kullanım işlevleri ile koruma desteklenerek halkın bilinçli katılımı sağlanmalıdır. Bu olanaklar yerinde istihdamla öncelikle yerel kalkınmayı sağlayacaktır. Eserlere yönelik bakım ve onarım ise hem kente kimlik kazandıracak hem de koruma bilincinin oluşumuna hizmet edecektir. Böylece kentlerimiz Prag örneğindeki gibi içinde yaşanılmaktan haz duyulan ve kendine özgün özellikleri yaşatılarak aidiyet hissi arttırılmış alanlara kavuşturulmuş olacaktır.

Kaynakça

- Batal, S. ve Tuğlu, K. (2018). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Çok Düzlemli Yönetişim ve Kent Diplomasisi Bakımından Değerlendirilmesi, TESAM Akademi Dergisi - Turkish Journal of TESAM Academy / Nisan - April 2018. Yerel Yönetimler Özel Sayısı 189- 214 ISSN: 2148 – 2462 DOI: 10.30626/tesamakademi.419251 (01.01.2018).
- Bogenc, (2016). Dünya Mirası Safranbolu Alan Yönetim Planının Geliştirilmesine Yönelik Bir Çalışma, Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın Üniversitesi.
- Demirçivi, B. (2017). “Göreme Millî Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri’ne İlişkin UNESCO Raporu Değerlendirmeleri ve Öneriler”, Turizm Akademik Dergisi., Cilt 4, Sayı 2, Oca 2017, s: 91 – 106.
- Diñçer , İ. (2013). “Kentleri Dönüştürürken Korumayı ve Yenilemeyi Birlikte Düşünmek: “Tarihi Kentsel Peyzaj” Kavramının Sunduğu Olanaklar”, ICONARP International Journal of Architecture and Planning, Volume 1, Issue 1, pp:22-40. ISSN: 2147-9380 <http://hdl.handle.net/123456789/3371> (01.01.2018).
- Hsieh, C. M., Park, Sung, H. ve Hitchcock, M. (2015). Examining the elationships among Motivation, Service Quality and Loyalty: The case of the National Museum of Natural Science, Asia Pacific Journal of Tourism Research, DOI:10.1080/10941665.2015.1013143 (01.01.2018).

- Khan, A.A. ve Somuncu, M. (2015). Dünya Miras Alanlarının Korunması ve Yönetimi Bağlamında Yerel Halkın Kalkındırılması: Hattuşa-Türkiye ve Taxila Pakistan Dünya Miras Alanları Örneği, TÜCAUM VI. Coğrafya Sempozyumu, s.377.
http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/semp6_41.pdf (01.01.2018).
- Jolliffe, L. ve Smith, R. (2001). "Heritage, Tourism and Museums: The Case of the North Atlantic Islands of Skye, Scotland and Prince Edward Island, Canada", *International Journal of Heritage Studies*, (7)2, 149-172.
- Kocalar, A. C. (2014). "Balkan Devletlerinde Kültür ve İnanç Turizmi Bağlamında Etnik Farklılıkların Barışçıl Anlayışlarla Yeniden Görünürlük Kazanışı", KBAM-5: "Toplumsal Çeşitlilik: Yeni Söylem, Politikalar, Mekânsal Planlama ve Uygulamalar", 5. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı Sempozyumu, , s.357-374, Çankaya Üniversitesi, Ankara, 16-18.10.2014.
- Kozak, M., ve Rimington, M. (2000). Tourist satisfaction with Mallorca, Spain, as an offseason holiday destination, *Journal of Travel Research*, 38(3), ss. 260-270.
- Kozak, M. (2010). Turizm Pazarlaması, 3. Baskı, Ankara: Detay.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://www.muze.gov.tr/> (01.01.2018).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2015). "Müze Nedir?" <http://www.kultur.gov.tr/TR,31145/muzenedir.html> (01.01.2018).
- Lau, J. M. (2007). Prague Then and Now (Then & Now Thunder Bay), 9781592236565: Amazon.com: Books, Thunder Bay Press, 2007.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı. <http://goreme.tabiat.gov.tr/> (01.01.2018).
- Státníková, P., Šefců, O., Dragoun, Z. (2013). The Stone Bridge in Prague / The History of Judith and Charles Bridges in Prague, The City of Prague Museum, 2013.
- Tunçer, M. (2018). Gezi fotoğrafları ve notları.
- Türkoğlu, H. ve Seçkin, Y.Ç. (2004). Tarihi Kentlerdeki Açık Mekânların Değişen Kullanımlarının Değerlendirilmesi: Amasya Örneği, Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2004.
- Umur, M. (2015). "Turist Rehberlerinin Müze Hizmet Kalitesi Algılamaları Üzerine Bir Araştırma: Göreme Açık Hava Müzesi Örneği", *Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Ekim 2015, Sayı:10.
- Uluslararası Müzeler Komitesi ICOM (2015). Definition of Terms. <http://archives.icom.museum/definition.html> (01.01.2018).
- UNESCO, (2014). Periodic Report-Second Cycle: Section II-Göreme National Park and the Rock Sites of Cappadocia. <http://whc.unesco.org/archive/periodicreporting/EUR/cycle02/section2/groupb/357.pdf> (01.01.2018).

<http://whc.unesco.org/en/list/357> (01.01.2018).

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Somut Kültürel Miras İhtisas Komitesi, (2009). Türkiye'nin Dünya Miras Alanları (Koruma ve Yönetimle İlgili Güncel Durum) Ankara.
http://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/Yayinlar/dma.pdf (01.01.2018).

[http://en.wikipedia.org/wiki/Old_Town_Square_\(Prague\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Old_Town_Square_(Prague)) (01.01.2018).

WTO, (2002). Sustainable Tourism in Protected Areas - Guidelines for Planning and Management (English version). <http://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284405435> (01.01.2018).

Yılmaz, İ. (2011). "Müze Ziyaretçilerinin Hizmet Kalitesi Algılamaları: Göreme Açık Hava Müzesi Örneği", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22 (2), Güz, ss. 183-193.

**Journal of Strategic Research in Social Science
(JoSReSS)**

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved

Evaluation of Motivation and Expectations of Postgraduate Students in Business Administration: An Application in İnönü University*

Mehtap BULUT DENİZ¹ & Şerife ANGUN GÖÇER²

Keywords

Graduate Education,
Master's Degree,
Doctorate,
Motivation,
Expectation.

Abstract

The postgraduate education, main purpose of which is to produce and develop knowledge, to contribute to this process and to train qualified people, is provided by institutes at the universities in Turkey. In Turkey, post-graduate education following graduate education includes master's Degree and doctorate education. The motivations and expectations of the postgraduate students in the departments they enrolled are one of the factors affecting their success. In this study, the expectations and motivations of the post-graduate (Master's degree and Doctorate) students who graduated from Department of Business Administration in the Institute of Social Sciences at İnönü University were examined. There are 599 enrolled Master's degree and doctorate students in Business Administration Department. Survey method was used in the research. Questionnaires were sent to the students' e-mail addresses that were obtained from Institute of Social Sciences. 207 students answered the survey questions via e-mail. The results of the research showed that the academic efforts of the graduate students change according to their motivation, expectations and demographic characteristics.

Article History

Received
27 Aug, 2018
Accepted
28 Sep, 2018

İşletme Ana Bilim Dalı Lisansüstü Öğrencilerinin Motivasyon Ve Beklentilerinin Değerlendirilmesi: İnönü Üniversitesi'nde Bir Uygulama*

Anahtar Kelimeler

Lisansüstü Eğitim,
Yüksek Lisans,
Doktora, Motivasyon,
Beklenti.

Özet

Temel amacı bilgi üretmek, geliştirmek, bilgi üretimine katkıda bulunmak, nitelikli insan yetiştirmek olan Lisansüstü eğitimi Türkiye'de üniversiteye bağlı enstitüler tarafından verilmektedir. Türkiye'de lisans eğitiminden sonra verilen lisansüstü eğitimi yüksek lisans ve doktora eğitimlerini kapsamaktadır. Lisansüstü öğrencilerinin bağlı oldukları anabilim dalındaki motivasyon ve beklentileri başarılarını belirleyen faktörlerden biridir. Bu çalışmada, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans ve doktora yapan öğrencilerin anabilim dalından beklentileri ve motivasyonları araştırılmıştır. İşletme Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans ve doktora yapan 599 öğrenci

* Bu makale 11-12-13 Nisan 2018 tarihlerinde Gaziosmanpaşa Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen 3.Lisansüstü İşletme Öğrencileri Sempozyumu'nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0002-6826-5502, Öğr. Gör. Dr., İnönü Üniversitesi, Malatya Meslek Yüksekokulu, mehtap.deniz@inonu.edu.tr

² ORCID: 0000-0003-1797-6440, Öğr. Gör. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Zara Veysel Dursun Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, serifeangun@cumhuriyet.edu.tr

Makale Geçmişi
Alınan Tarih
27 Ağustos 2018
Kabul Tarihi
28 Eylül 2018

bulunmaktadır. Araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Anket soruları öğrencilere, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden alınan e-posta adresleri aracılığıyla gönderilmiştir. E-posta üzerinden anket sorularını 207 öğrenci cevaplandırmıştır. Araştırmada lisansüstü eğitim alan işletme öğrencilerinin motivasyon, beklentilerine ve demografik özelliklerine göre akademik çabalarının değiştiği sonucu ortaya koyulmuştur.

1. Giriş

Bilginin üretildiği ana kaynak olan üniversiteler, toplumun bilimsel araştırma ve yüksek nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamak üzere kurulmuştur. Üniversiteler, yüksek düzeyde bilimsel araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal ve evrensel gelişmeye katkıda bulunmak gibi çok geniş görev, yetki ve sorumluluklara sahip olan kurumlardır. Her alanda, toplum yaşamı ile iç içe olan üniversiteler, eğitim sisteminin en üst kademesinde yer almaktadırlar. Sistemin diğer kademelerinin görevleri “var olan bilgiyi aktarmak” iken, üniversiteler esas olarak “bilgiyi üretmekle” görevlidir (Tuzcu, 2003:155).

Bilgiyi üretmekle görevli olan üniversitelerden mezun olan öğrencileri farklı sonuçlar beklemektedir. Kimi hemen iş hayatına atılırken, kimi lisansüstü eğitim olarak eğitim hayatını devam ettirmektedir. Bazıları da hem iş hayatına girip hem de lisansüstü eğitimi aynı anda almaktadırlar. Üniversiteden mezun olanların iş bulamamaları ise bu sonuçlardan en olumsuzudur. Bu sonuçların alınmasındaki en önemli faktör, toplumun lisansüstü öğrencilerinden beklentileridir. Bu beklentiler lisansüstü öğrencisinin motivasyonunu artırabilmektedir.

Motivasyon, “Kişilerin belli bir amaca ulaşmak için kendi arzu ve istekleri ile davranmaları süreci” olarak tanımlanmaktadır (Koçel, 1999:465). Kişilerin motive olmasında toplumun beklentilerinden, kişinin kendisinin lisansüstü eğitiminden beklentileri daha etkili olmaktadır.

Yükseköğretimde kalitenin sağlanması için temel şartlardan biri öğrencilerinin isteklerine tam olarak cevap verebilmektir. Yukarıda da söylenildiği gibi istekleri karşılanan öğrencinin motivasyonu da artacaktır. İsteklere cevap verilmediğinde ise başarısızlık oluşacak, bu durum ise istenen kaliteye ulaşılmasını engelleyecektir. Bu durumda ilk yapılması gereken lisansüstü öğrencilerin beklentilerini ve motivasyonlarını belirleyebilmektir (Zeytinoğlu, 2012:104). Lisansüstü eğitime başlama sebeplerini ve lisansüstü eğitimini tamamladıktan sonra yapması gerekenleri bilen öğrencilerin motivasyonlarını belirlemek daha kolaydır.

Türkiye’de lisans öğretimiyle ilgili mevcut yasal dayanak 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’dur. Bu kanuna göre, lisansüstü öğretim yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık ve sanatta yeterlik kademelerini kapsamaktadır. Lisansüstü eğitim de lisans eğitiminin devamı olarak verilmekte ve ilgili alanda eğitim öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama etkinliklerini kapsayan bir süreç olarak kabul edilmektedir. Nitelikli insan gücü yetiştirmek, araştırma yapmak, bilim insanı, öğretim üyesi ve işyerlerine uzman eleman yetiştirmek gibi görevler lisansüstü öğretiminin yerine getirmesi beklenen görevleridir. Vizyon 2023’de (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu [TÜBİTAK], 2005) donanımlı insan yetiştirmede çok önemli bir faktör olan lisansüstü eğitime daha çok önem

verilmesi, lisansüstü eğitiminde yeniliği teşvik eden ve kaliteyi geliştiren önlemlerin alınması gerektiğinden söz edilmektedir (Sezgin vd., 2011:163). Çünkü, lisansüstü eğitiminin, ulusal ve uluslararası bilim insanı yetiştirilmesindeki payının büyük olduğu kabul edilmektedir (Karaman ve Bakırcı, 2010:95).

Yüksek lisans ve doktora eğitimleri, bilim insanı olmak için gerekli olan önemli basamaklardır. Bu sebeple lisansüstü eğitiminin planlanması, etkili bir şekilde yürütülmesi ve kalitesinin artırılması gerekmektedir. Doktora danışmanlarının bilimsellik düzeyleri ve danışmanı oldukları lisansüstü öğrencilerine yeterli zaman ayırıp, bilgi ve birikimlerini onlarla paylaşmaları doktoranın kalitesini belirleyen en önemli faktörlerdendir. Lisansüstü eğitim programları ve özellikle de doktora eğitimi, uluslararası geçerliliği olan bilgileri üretebilen ve tek başına bir araştırma planlayıp sonuçlandırabilecek düzeye gelmiş, hem iş yaşamının hem akademik camianın ihtiyaç duyduğu bilim insanlarını yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Diğer bir anlatımla, özellikle doktora programları, üniversitelerin akademisyen ihtiyacını karşılayan ana kaynaklardır (Yalçınkaya vd., 2014:1012).

Yükseköğretimde lisansüstü eğitim alan öğrenciler, geleceğin lisansüstü öğrencisi yetiştiren akademisyenleri olduğu için aldıkları lisansüstü eğitiminin kalitesi ve bununla motive olmaları çok önemlidir. Çünkü kaliteli bir lisansüstü eğitim almış akademisyen değerli bilgilerini öğrencileriyle paylaşacak ve ortaya bilgili bilim insanları çıkacaktır.

Türkiye’de lisansüstü eğitiminin geçmişini anlayabilmek için öncelikle Türkiye’de lisans eğitiminin tarihçesine göz atmak gerekir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Osmanlı Devleti’nden kalan iki üniversite varken, 1946 yılında Ankara Üniversitesinin kurulmasıyla üniversite sayısı üç olmuştur. Üniversiteler 1950 yıllarında İstanbul ve Ankara’nın dışına çıkabilmiş, fakat Anadolu’ya yayılması uzun bir zaman almıştır. Üniversitelerin Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) altında toplandığı yıl olan 1983’de Türkiye’de sadece 27 üniversite bulunmaktaydı. Üniversite sayısının azlığına rağmen özel sektörün bu alana girmesine izin verilmemiştir. Sonraki yıllarda vakıfların üniversite açmalarına müsaade edilmiştir. (Bozan, 2012:179). Bugün Türkiye’de 112 Devlet, 73 vakıf olmak üzere toplam 185 üniversite bulunmaktadır.

Tablo 1. Öğrenim Düzeylerine Göre Öğrenci Sayısı (2016-2017)

Yükseköğretim	Öğrenci Sayısı	Yüzde
Önlisans	2.555.926	35,50
Lisans	4.071.579	56,56
Yüksek Lisans	480.215	6,67
Doktora	91.267	1,27
TOPLAM	7.198.987	100

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri

Tablo 1’de görüldüğü üzere Türkiye’de yükseköğretimdeki öğrencilerinin %35,50’i önlisans, %56,56’sı lisans, yüzde 7,94’ü lisansüstü düzeyinde eğitim almaktadır. Lisansüstü eğitim alan öğrenci sayısı %10’u bile bulamamıştır. Yeni teknikler bulmak ve teknoloji düzeyinde ilerlemek açısından bu sayı çok düşüktür.

Bu çalışmada İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı’nda yüksek lisans ve doktora yapan öğrencilerin motivasyonları ve

beklentileri araştırılmıştır. Bu çalışmanın lisansüstü eğitimlerde kısmen de olsa iyileştirme yapacağı düşünülmektedir.

2. Literatür Taraması

Literatür incelendiğinde motivasyon, beklenti ve lisansüstü eğitimle ilgili alakalı birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir.

Günay&Günay (2011) çalışmalarında, Cumhuriyet döneminde ilk üniversitenin kurulduğu 1933 yılından günümüze kadar Türk yükseköğretiminde görülen sayısal gelişmeleri göstermeyi amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda İstanbul'da diğer illerden çok daha fazla insan, üniversite, öğrenci ve öğretim elemanı olmasına rağmen; İstanbul'un yükseköğretim brüt okullaşma oranı bakımından çoğu ilin gerisinde kaldığı, Ankara'nın ise yükseköğretim brüt okullaşma oranının en yüksek il olduğu görülmüştür. Türkiye'de yükseköğretimde yapılan yayın sayılarının 2000'den itibaren sürekli artış gösterdiği ve öğretim elemanı başına düşen yayın sayılarının da genel olarak yükseldiği araştırma sonucunda elde edilen sonuçlardandır.

Zeytinoğlu (2012) çalışmasında, muhasebe bölümünde okuyan öğrencilerin yükseköğretimden beklentilerinin ne olduğunu, yükseköğretime ne kadar hazır olduklarını, üniversite eğitimine ne kadar motive olduklarını ve kendilerine ne kadar güvendiklerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin motivasyonlarının üst düzeyde olduğu ve başarılı olacaklarına inandıkları belirlenmiştir.

Atmaca & Çoşgun (2014) çalışmalarında, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'ne bağlı meslek yüksekokullarında muhasebe ve vergi uygulamaları bölümünü okuyan öğrencilerin yükseköğretimden beklentilerini ve motivasyonlarını ölçmeyi amaçlamışlardır. Analiz sonuçlarına göre, muhasebe eğitimini benimsemeye motivasyon araçları, muhasebe eğitiminden beklentiler, muhasebe bölümünü seçme nedenleri ve muhasebe eğitime bakış açısı faktörleri arasında doğrusal yönde ilişki bulunmuştur.

Öztürk & İlman (2015) çalışmalarında, Gazi Üniversitesi Sağlık Kurumları İşletmeciliği bölümü ile Ankara Üniversitesi Sağlık Kurumları Yöneticiliği bölümünde lisans eğitimi alan öğrencilerin bölümü neden seçtikleri, bölümden beklentileri ve motivasyon düzeyleri ile bölümlerinden memnuniyet düzeylerini saptamayı amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda; öğrencilerin bölümü seçme nedenlerinden en önemlisinin mezun olunca iş beklentisi olduğu, yaklaşık yarısının okudukları üniversiteden ve bölümden memnun oldukları, bölüme ilişkin beklentilerinin ve motivasyon düzeylerinin yüksek olduğu ve beklenti ile motivasyon arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Mehdiyev vd. (2016) çalışmalarında, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin bütün bölümlerinde okuyan öğrencilerin dil öğrenmeye ilişkin motivasyonlarını belirlemeyi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin çoğunluğunun yabancı dil öğrenme konusunda motivasyonlarının orta düzey ve üzerinde olduğu belirlenmiştir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın amacı, İnönü Üniversitesi (İÜ) Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören öğrencilerin, lisansüstü öğrenimden memnuniyetlerini ve beklentilerini analiz etmektir.

Araştırma evreni, İnönü Üniversitesinde aktif olarak lisansüstü İşletme öğrenimi gören toplam 599 öğrencidir. Veriler anket yöntem ile elde edilmiştir. 207 öğrenciden cevap alınmıştır.

Yapılan anket çalışması ile lisansüstü öğrencilerinin aldıkları eğitime yönelik memnuniyet ve beklentilerini belirlemeyi amaçlayan sorulara ek olarak memnuniyet ve beklentileri etkileyebileceği varsayılan faktörleri belirlemeyi amaçlayan sorular da sorulmuştur. Anket soruları oluşturulurken Atmaca ve Coşgun (2014) ile Zeytinoğlu (2012) çalışmalarından yararlanılmıştır.

4. Analiz

Çalışmanın bu aşamasında SPSS 21.0 paket programı kullanılarak yapılan istatistiksel analizler ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Kullanılan istatistiksel tekniklere ilişkin gerekli görülen bilgiler kısaca uygulama öncesinde verilmiştir.

Parametrik olmayan testlerden en yaygın olarak kullanılanı Ki-Kare testidir. Bu test, uygunluk ve bağımsızlık testi olarak kullanılmaktadır. Uygunluk testi, verilerin herhangi bir dağılımının uygunluğunu test etmek için kullanılırken, bağımsızlık testi ise iki bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi ölçmektedir. Ki-Kare testinde beklenen değerlerin 5'den küçük olması istenir (Yılmaz ve Yılmaz, 2005:179).

Çalışmada elde edilen veriler frekans ve Ki-kare (χ^2) Bağımsızlık Testi analizi yapılarak değerlendirilecektir.

Ki-kare bağımsızlık testi; 2x2 ya da r x c tipindeki çapraz çizelgelerde gözlenen frekansların (G_{ij}), marjinal olasılıklar yaklaşımına göre hesaplanan teorik frekanslara (T_{ij}) benzerliğini test etmeyi amaçlar. Bağımsızlık testinde test edilen hipotezler aşağıdaki gibi kurulur (Uzgören ve Uzgören, 2007:9).

H0: Bağımsız Değişken (Değişkenler arasında ilişki yoktur)

H1: Bağımlı Değişken (Değişkenler arasında ilişki vardır)

Ki-kare test istatistiği aşağıdaki formüle göre hesaplanır:

$$X_{hes}^2 = \sum \frac{(G_{ij} - T_{ij})^2}{T_{ij}}$$

5. Bulgular

İlk olarak 207 denekten alınan cevaplardan elde edilen frekans çizelgeleri düzenlenmiştir.

Tablo 2. Anket Sorularına Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

Sorular	Seçenekler	Frekans	%
1.Cinsiyetiniz?	Kadın	59	28,5
	Erkek	148	71,5
	Toplam	207	100,0
2.Yaşınız?	20-25	27	13,0
	26-40	155	74,9
	41-54	24	11,6
	55+	1	,5
	Toplam	207	100,0
3.Medeni Durumunuz?	Evli	109	52,7
	Bekar	98	47,3
	Toplam	207	100,0
4.Çalışma Durumunuz?	Çalışmıyorum	37	17,9
	Araştırma Görevlisiyim	10	4,8
	Öğretim Görevlisiyim	45	21,7
	Memurum	59	28,5
	Diğer	56	27,1
	Toplam	207	100,0
5. Gelir Durumunuz?	0-1450 TL	38	18,4
	1451-2500 TL	20	9,7
	2501-3500 TL	34	16,4
	3501-4500 TL	33	15,9
	4501+ TL	82	39,6
Toplam	207	100,0	
6. Eğitim Durumunuz?	Yüksek lisans (Ders Dönemi)	67	32,4
	Yüksek lisans (Tez Dönemi)	37	17,9
	Yüksek lisans (Mezun)	10	4,8
	Doktora (Ders Dönemi)	43	20,8
	Doktora (Tez Dönemi)	43	20,8
	Doktora (Mezun)	7	3,4
Toplam	207	100,0	
7.Lisanssta eğitim aldığınız bölüm?	İşletme	89	43,0
	Diğer İİBF Bölümü	59	28,5
	İİBF dışı Bölüm	59	28,5
	Toplam	207	100,0
8.Lisansüstü Bilim Dalınız?	Yönetim ve Organizasyon	104	50,2
	Muhasebe ve Finansman	60	29,0
	Sayısal Yöntemler	20	9,7
	Üretim Yönetimi ve Pazarlama	23	11,1
	Toplam	207	100,0

Tablo 2. devamı

9. Lisansüstü eğitim almaya karar verme nedeniniz?	Ales ve Yabancı Dil Sınavından almış olduğum puan	5	2,4
	Akademisyenlik idealim olduğu için	140	67,7
	İşsiz olduğum ve başka seçeneğim olmadığı için	4	1,9
	Çevrem (öğretmen, aile) tavsiyesi olduğu için	2	1,0
	Diğer	56	27,1
Toplam		207	100,0
10. Yayınlanmış Bildiri/Makale/Kitap gibi yayınlarınız mevcut mu?	Evet	71	34,3
	Hayır	116	56,0
	Yayına hazırlanan çalışmalarım var	20	9,7
	Toplam	207	100,0
11. Size göre farklı üniversitelerin Lisansüstü eğitimleri farklı mıdır?	Evet	139	67,1
	Belki	59	28,5
	Hayır	9	4,3
	Toplam	207	100,0
12. Bir lisansüstü öğrencisi olarak akademik anlamda çaba gösterdiğinizizi düşünüyor musunuz?	Evet	103	49,8
	Kısmen	77	37,2
	Hayır	27	13,0

Çalışmanın bu kısmında Ki-kare bağımsızlık testi için kurulan hipotezlere ve sonuçlarına göre (H0: Bağımsız Değişken (Değişkenler arasında ilişki yoktur), H1: Bağımlı Değişken (Değişkenler arasında ilişki vardır)) $p \leq 0,05$ değerini sağlayan ve aralarında anlamlı ilişki tespit edilen değişkenler yorumlanmaktadır. $p \leq 0,05$ olduğunda (H0: Bağımsız Değişken ve H1: Bağımlı Değişken hipotezi kabul edilir.

Çalışmada uygulanan Ki-kare testi sonucunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 3. Ki -Kare Analiz Sonuçları

Karşılaştırılan Değişkenler	N (Kişi Sayısı)	Serbestlik Derecesi	Ki- Kare	P
Akademik Çaba-Cinsiyet	207	2	5,897	0.05
Lisansüstü eğitim almaya karar verme sebebi- Yaş	207	15	115,979	0,000
Eğitim görülen lisansüstü bilim dalı-Çalışma Durumu	207	12	39,097	0,000
Akademik Çaba-Çalışma Durumu	207	8	15,793	0,045
Akademik Çaba- Gelir Durumu	207	8	19,005	0,014
Akademik Çaba-Eğitim Durumu	207	10	26,175	0,003
Lisans Mezuniyeti-Lisansüstü Bilim Dalı	207	6	48,855	0,000
Akademik Çaba- Lisansüstü Bilim Dalı	207	6	13,589	0,034
Akademik Çaba-Lisansüstü eğitim almaya karar verme sebebi	207	10	42,571	0,000
Akademik Çaba- Yayın Durumu	207	4	36,504	0,000
Lisansüstü eğitim mesleki anlamda motivasyonumu artırıyor- Çalışma Durumu	207	16	35,076	0,004
Lisansüstü eğitim kaliteli bir çevre edinme fırsatı sunmaktadır- Çalışma Durumu	207	16	30,810	0,014
Lisansüstü eğitimden beklentim; İlgili seminer, konferans ve sempozyumlar artırılmalıdır- Çalışma Durumu	207	16	31,131	0,013
Lisansüstü eğitimden beklentim; Bilimsel çalışma yapmak zorunlu olmalıdır-Çalışma Durumu	207	16	31,926	0,010
Lisansüstü eğitim almaya karar verme sebebi- Lisansüstü eğitim alıyorum çünkü; Lisansüstü eğitimin imkanları	207	20	47,172	0,001

6. Sonuç ve Öneriler

Akademik çaba gösterdiğini düşünen 101 katılımcının 35'i kadın, 66'sı erkek, kısmen akademik çaba gösterdiğini düşünen 77 katılımcının 21'i kadın, 56'sı erkektir. Genel itibariyle katılımcıların akademik anlamda çaba gösterdiği ve erkeklerin kadınlara göre daha fazla çabaladığı sonucuna varılabilir. Çalışmayan 37 lisansüstü katılımcının 34'ü akademik çaba gösterdiğini, akademisyen (Araştırma Görevlisi (10) ve Öğretim Görevlisi (45)) olarak çalışan 55 katılımcıdan sadece 2 öğretim görevlisi akademik çaba göstermediğini söylemiştir. Katılımcıların gelir durumu yükseldikçe akademik çabalarının arttığı görülmüştür. Akademik çaba göstermeyen katılımcıların % 59'unu yüksek lisans ders dönemi öğrencileri oluşturmaktadır. Akademik anlamda en fazla çaba gösterilen dönem doktora dönemidir. Muhasebe ve Finansman öğrencilerinin akademik anlamda daha fazla çaba gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Lisansüstü eğitimini akademisyenlik ideali ile tercih eden 132 kişinin 126'sı akademik anlamda çaba gösterdiğini söylemiştir. 207 katılımcıdan 90 katılımcının akademik yayını bulunmakta, yayın yapmayan 90 kişinin de akademik çaba gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. 26-40 yaş aralığındaki 153 katılımcının 102'si akademisyenliğin ideali olduğunu söylemiştir. Akademisyenlerin lisansüstü bilim dalı olarak muhasebe ve

finansmanda ve takiben yönetim ve organizasyonda, memurların ve diğer meslek grubundakilerin ise yönetim ve organizasyonda yoğunlaştığı görülmektedir. Genel olarak çalışan ve çalışmayan katılımcıların lisansüstü eğitim almaları mesleki motivasyonlarını artırmaktadır. 207 katılımcının 155'i lisansüstü eğitimin kendisine kaliteli bir çevre kazandırdığını düşünmektedir. Çalışan ve çalışmayan tüm öğrencilerin 188'i bilim dalı ile ilgili seminer, konferans ve sempozyumların artırılması konusunda ve 170'i bilimsel çalışma yapmanın zorunlu olması konusunda bir beklenti içerisindedir. Lisansüstü eğitime karar verme sebebi ne olursa olsun katılımcıların % 75'inin maaş ve prim imkanlarından yararlanmayı amaçladıkları görülmektedir.

Sonuç olarak, İnönü Üniversitesi'nde Lisansüstü İşletme öğrenimi gören öğrencilerin akademik anlamda çaba göstermesi, öğrencilerin lisansüstü eğitim alırken istekli olduklarına kanıt olabilir. Katılımcıların % 67,7'sinin akademisyenlik ideali ile öğrenime başlaması da bu duruma başka bir kanıttır. Akademik çabanın daha da artırılması için öğrencilerin beklentileri yönünde düzenlemeler yapılabilir. Lisansüstü öğrenim görmenin motivasyonu artırması, tüm meslek grupları üzerinde lisansüstü öğrenimin olumlu etkisini ortaya koymaktadır. Motivasyonu artırmak ve olumlu bakış açısı sağlamak için, öğrencilerin beklentileri olan seminer, konferans ve sempozyumları artırmak ve bilimsel yayın yapma konusunda öğrenim sürecinde zorunlu uygulama yapmak etkili olabilir. Yüksek lisans dönemindeki öğrencilerin akademik çaba ve yayın konusunda teşviki ile daha motive olmuş ve beklentileri sağlanmış bir öğrenim dönemi geçirmeleri sağlanabilir.

Bu çalışmada, memnuniyet ve beklentilerinin diğer öğrenci kesimlerinden farklı olabileceği tahmin edilerek lisansüstü işletme öğrencilerinin görüşleri değerlendirilmiştir. Yapılan analiz İnönü Üniversitesi Lisansüstü İşletme öğrencilerinin görüşleri hakkında bilgi vermektedir.

Çalışma daha genişletilerek Türkiye'deki tüm üniversiteler kapsamında hazırlanarak daha anlamlı sonuçlar elde edilebilir. Böylece tüm lisansüstü öğrenim gören öğrencilerin, öğrenim kalitelerini artırmaya yönelik yapılabilecek çalışmalara yol gösterici olabilir. Ayrıca Lisansüstü Öğrenim kalitesinin ve motivasyonun arttırılmasına, beklentilerin karşılanmasına ve bununla birlikte bilimin gelişmesine katkı sağlamak amacıyla yönelik atılması gereken adımlar için yaptığı öneriler ile literatüre katkı sağlayabilir.

Kaynakça

- Atmaca, M. & Çoşgun N. (2014). "Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'ne Bağlı Meslek Yüksekokullarında Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Motivasyonlarının ve Beklentilerinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma", Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4 (1), sayfa:167-184.
- Bozan, M. (2012). "Lisansüstü Eğitimde Nitelik Arayışları", Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 4 (2), sayfa:177-187.

- Günay, D. & Günay, A. (2011). "1933'den Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler", Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 1 (1), sayfa:22.
- Koçel, T. (1999). İşletme Yöneticiliği, 7.Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Mehdiyev, E., Usta, G. & Uğurlu, C. T. (2016). "İngilizce Dil Öğreniminde Motivasyon", Elektronik ve Sosyal Bilimler Dergisi, 15 (57), sayfa:361-371.
- Öztürk, Z. & İlman, E. Z. (2015). "Sağlık Yönetimi ve İşletmeciliği Bölümünde Okuyan Öğrencilerin Bölümü Tercih Etme Nedenleri ile Beklenti ve Motivasyon Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (1), sayfa:71-93.
- Sezgin, F., Kavgacı, H. & Kılınç, A.Ç. (2011). "Türkiye'de Eğitim Yönetimi ve Denetimi Lisansüstü Öğrencilerinin Öz Değerlendirilmeleri", Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 1 (3), sayfa:161-169.
- Tuzcu, G. (2003). "Lisansüstü Öğretim İçin Yurtdışına Öğrenci Göndermenin Planlanması", Milli Eğitim Dergisi, (160), sayfa:155-165.
- Yalçınkaya, M., Koşar, D. & Altunay, E. (2014). "Araştırma Görevlilerinin Bilim İnsanı Yetiştirme Sürecine İlişkin Görüşleri", Kastamonu Eğitim Dergisi, 22 (3), sayfa: 1009-1034.
- Uzğören, N., Uzğören, E. (2007). "Dumlupınar Üniversitesi Lisans Öğrencilerinin Memnuniyetini etkileyen bireysel özelliklerin İstatistiksel Analizi-Hipotez Testi, Ki-Kare Testi ve doğrusal olasılık modeli", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (17).
- Yılmaz, Y. & Yılmaz, Y., (2005). "Parametrik olmayan testlerin pazarlama alanındaki araştırmalarda kullanımı: 1995-2002 arası yazın taraması", Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7 (3), sayfa:177-199.
- Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Yükseköğretim İstatistikleri (2017). <https://istatistik.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi:02.03.2018.
- Zeytinoğlu, E. (2012). "Muhasebe Bölümü Öğrencilerinin Motivasyonu ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma: Dumlupınar Üniversitesi Örneği", Muhasebe ve Finansman Dergisi, (53), sayfa:103-115.

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSRess)

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 All Rights Reserved

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSReSS)

www.josress.com

ISSN: 2459-0029

Year: 2018

Volume: 4

Issue: 3

Social Valuation for Urban Green Spaces

Filiz ÇELİK¹ & Burak KURT²

Keywords

Cost, social benefit, urban green spaces, valuation, valuation methods.

Abstract

Valuation is often referred to as attribution of financial value in the measurement of social value. Urban green areas are places that create economic value for both themselves and their immediate surroundings. Urban green areas have positive effects on the real estate market. While the prices of houses near green areas are increasing, the prices of houses that have not in own garden or are not near the green area are lower. Economic and social values of urban green areas are ignored, although they have an positive impact on housing prices. Green spaces have generally been viewed as financial liabilities for local authorities. Urban green areas are one of the most important components in city management and cities' development given its social, cultural and ecological functions and financial and economic aspects. How can the economically measurable value of the ecological, psychological, physical, social and cultural benefits provided by the functions of the green areas used by the city people be calculated? In this context, it is necessary to make a comparison between the cost of green areas and the social benefit it provides. In this study, benefits, valuation necessities and valuation methods of urban green areas have been explained.

Article History

Received

6 Sep, 2018

Accepted

28 Sep, 2018

Kentsel Yeşil Alanlar için Sosyal Değerleme

Anahtar Kelimeler

Değerleme, değerlendirme yöntemleri, kentsel yeşil alanlar, maliyet, sosyal fayda.

Özet

Değerleme, sosyal fayda ölçümlemesinde etkiye çoğunlukla finansal değer atfetmeye denir. Kentsel yeşil alanlar, hem kendisi hem de yakın çevresi için ekonomik değer yaratan mekanlardır. Kentsel yeşil alanların gayrimenkul piyasası üzerinde olumlu etkileri bulunmakta; yeşil alanlara yakın konutların fiyatları artarken kendine ait bahçe veya yakınında yeşil alan olmayan konut fiyatları ise daha düşüktür. Konut fiyatları üzerinde etkili olmasına rağmen kentsel yeşil alanların ekonomik ve sosyal değerleri göz ardı edilmektedir. Yeşil alanlar genellikle yerel yönetimler için finansal borç olarak görülmektedir. Kentsel yeşil alanlar, sosyal, kültürel ve ekolojik işlevleri ile finansal ve ekonomik yönleri göz önüne alınarak şehir yönetimi ve kentlerin gelişiminde en önemli bileşenlerden biridir. Kent halkının kullandığı yeşil alanların işlevleri sonucu sağladığı ekolojik, psikolojik, fiziksel, sosyal ve kültürel faydanın ekonomik açıdan ölçülebilir değeri nasıl hesaplanabilir? Bu kapsamda yeşil alanların maliyetine karşılık sağladığı sosyal fayda arasında karşılaştırma yapılması gerekmektedir. Bu çalışmada, kentsel yeşil alanların yüksek maliyetlerine karşılık işlevleri sonucu ortaya çıkan sosyal faydaları, değerlendirme gerekliliği ve değerlendirme yöntemleri açıklanmıştır.

Makale Geçmişi

Alınan Tarih

6 Eylül 2018

Kabul Tarihi

28 Eylül 2018

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0002-4006-5947, Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, filiz@selcuk.edu.tr

² ORCID: 0000-0002-5044-7172, Peyzaj Mimarı-Gayrimenkul Değerleme Uzmanı, Selçuk Üniversitesi, kurt771@gmail.com

1. Giriş

Değerleme, sosyal etki ölçümlemesinde etkiye çoğunlukla finansal değer atfetmeye denir (Müftügil Yalçın & Güner, 2015: 110). Ayrıca bir gayrimenkulün değerini belirlemek amacıyla, tarafsız bir şekilde, söz konusu gayrimenkule ilişkin nitelik, fayda, çevre, kullanım koşulları gibi faktörlerin değerlendirilmesi işlemlerinin bütününe ise gayrimenkul değerlendirme adı verilir. Gayrimenkul değerlemesinde, gayrimenkulün konumu, değeri belirleyen en önemli ölçüt ve kararlardan birisidir (Büyükkaracı vd., 2017: 79). Kentsel yeşil alanların gayrimenkul piyasası üzerinde olumlu etkileri bulunmakta; yeşil alanlara yakın konutların fiyatları artarken kendine ait bahçe veya yakınında yeşil alan olmayan konut fiyatları ise daha düşüktür. Konut fiyatları üzerinde etkili olmasına rağmen kentsel yeşil alanların sosyal ve ekonomik değeri göz ardı edilmektedir.

Yeryüzünde insanlıktan daha önce oluşan ve kuşaktan kuşağa aktarılan zenginlikler olarak tanımlanan doğal veya çevresel mal ve hizmetler, sayısız insan etkinliğinde doğrudan ya da dolaylı yoldan kullanıldığı halde piyasa fiyat sisteminde temsil edilmemektedir. Piyasada bu unsurların serbest mal olarak nitelendirilmesi, üretim etkinliklerinde bedava yani sıfır fiyat ile hesaplanması, daha doğrusu hesaplara hiç katılmaması sonucunu doğurmuştur. Serbest ve çoğu kez başıboş piyasa sistemi içerisinde sayısız sıfır fiyatlı mal ve hizmet yer almakla birlikte bu mal ve hizmetlerin bedava (sıfır fiyatlı) oluşu, birçoğunun sömürü düzeyinde kullanılmasının temel nedenidir. Böyle bir yararlanma sürecinde bir kuşağın önceki kuşaktan devraldığı zenginlik, bir sonraki kuşağa çoğu kez değerini yitirmiş olarak devredilmektedir (Altunkasa, 2008: 1). Doğal veya çevresel mal ve hizmetlerin belirli bir pazarının (piyasasının) olmaması, dolayısıyla da fiyatlarının (ekonomik değerinin) bulunmaması, piyasa değeri olmayan bu tür varlıkların kullanımı nedeniyle ortaya çıkacak olan faydanın tam olarak tespit edilememesine neden olmaktadır. Tüketicilerin piyasa değeri olmayan varlıkları kullanmaları nedeniyle elde edecekleri faydanın farkında olmamaları, bu tür varlıkları bilinçsizce kullanmalarına yol açmaktadır. Piyasa değeri olmayan varlıkların korunmasını sağlamak için ekonomik değerlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Piyasa değeri olmayan varlıkların ekonomik değerlerinin tespit edilmesi durumunda kullanıcılar, doğal kaynakları eskiye nazaran daha bilinçli kullanacak, gelecek nesillerin de çevresel varlıklardan daha fazla yararlanmalarını sağlayacaktır (Gündoğmuş & Kalfa, 2016: 177).

Kentsel yeşil alanlar, doğanın ve doğadaki yaşamın kentteki uzantısını oluşturmakta; bu özellikleri ile hem kendisi hem de yakın çevresi için ekonomik değer yaratmaktadır. Ancak doğal veya çevresel mal ve hizmetlerde olduğu gibi belirli bir piyasaının olmaması, dolayısıyla da ekonomik değerinin bulunmaması, yeşil alan kullanıcılarının sağlayacağı faydanın tam olarak tespit edilememesine neden olmaktadır.

Kentsel yeşil alanlar, özel mekan, tam ve yarı kamu mekanları olarak, mülkiyeti kamunun elinde olan ve kent mekanı içinde çeşitli işlevlere sahip alanlardır. Kentsel yeşil alanların kent mekanı bütününde kapladıkları alan ve işlevsel nitelikleri, mülkiyet yapılarının getirdiği toplumsal ortak kullanım olanağı, kentsel kamu mekanı olarak yorumlanmalarını sağlarken, faydalarının ekonomik anlamda doğrudan ifade edilmesini olanaksız kılmaktadır. Bir kamu yatırımı olmaları

nedeniyle, planlamacı, tasarımcı ve uygulayıcıların cevabını aradığı asıl soru yapım, sürdürülebilirlik ve yönetim maliyetleri karşısında, elde edilecek uzun dönemli faydanın ekonomik bir değer olup olmadığıdır. Bu açıdan bakıldığında, kentsel yeşil alanların bir kentsel-kamusal bir fonksiyon alanı olarak ekonomik değeri ve verimliliği konusu gündeme gelmektedir (Alkay ve Ocakçı, 2003: 61).

Nitelikli bir çevre için gerekli olan temiz hava, huzurlu, sakin ve güvenli bir çevre, yeşil alanlar ve sosyal donatılar ekonomide piyasada parasal değer olarak ifade edilmesi için farklı değer biçme yöntemleri geliştirilmiştir (Boyacıgil, 2003: 4). Kentsel yeşil alanların ekonomik bir değer olarak ölçülebilir olmaması nedeniyle ekonomi literatüründe “serbest mal” olarak nitelendirilmektedir. Farklı çalışmalarda yeşil alanların ekonomik ölçülebilirliğine yönelik yöntemler geliştirilmeye çalışılmış; “faydacı fiyat” (hedonic price) olarak adlandırılan yöntem, konut fiyatlarında çevresel konforun etkisini tahmin etmek için kullanılmıştır (Donovan ve Butry, 2010: 79).

Özellikle yerel yönetimler yeşil alanları kent içerisinde yapılandırarak buldukları bölgede fayda-maliyet analizleri ile birlikte insanların ihtiyaçlarını gidermenin yanı sıra ekonomik getirisini de yani harcadıkları paranın ekonomik anlamda geri dönüşümünün de olmasını beklerler. Bu anlamda yerel yönetimler tarafından kent halkına sağlanan bu yatırımların sürdürülebilirlik açısından geri dönüşümü oldukça önemlidir. Ekonomik anlamdaki geri dönüşüm uzun vadede düşünülmelidir. Çünkü kentsel yeşil alanlarının çevreye ve insana faydaları uzun dönemlerde etkisini göstermektedir. Konut çevresindeki yeşil alanlar başta olmak üzere kentsel yeşil alanların ekonomik değerlerinin ölçülmesi yerel yönetimlere kaynak sağlama açısından önemlidir (Bayramoğlu, 2017).

Bu makalenin amacı, kamu mekanı olarak kentsel yeşil alanların yüksek maliyetlerine karşılık işlevleri sonucu ortaya çıkan faydaları, değerlendirme gerekliliği ve değerlendirme yöntemlerini açıklamaktır.

2. Kentsel yeşil alanların yarattığı değerler

Kentsel yeşil alanlar, işlevleri doğrultusunda kent mekanında;

- Çevresel,
- Sosyal,
- Kültürel,
- Ekolojik,
- Eğitim,
- Sağlık,
- Fiziksel,
- Ekonomik açıdan değer yaratmaktadır.

Bu çalışmanın kapsamı nedeniyle yeşil alanların yarattığı sosyal ve ekonomik değerler üzerinde durulmuştur.

2.1. Kentsel yeşil alanların yarattığı sosyal değer

Kentsel yeşil alanlar, politik değer takdiri büyük ölçüde fark edilmeyen veya göz ardı edilen bir dizi sosyal ve toplumsal fayda sağlamaktadır (Active Living Research, 2010: 5). Bunlar;

- Yeşil alanlar uygun bir şekilde tasarlandığında ve bakımı yapıldığında, toplumları bir araya getirerek, sosyal bağları teşvik eder (Lipton, 2003: 12).
- Yeşil alanlar, bireylere düşük maliyetli ve yüksek oranda tercih edilen sosyal aktiviteler sunarak sosyal etkileşim için ortak bir alan sağlar.
- Sosyal bütünleşmeyi ve sosyal uyumu artırarak kültürler arası etkileşim için ortak bir alan sağlar (Orr vd., 2014: 2).
- Cinsiyet, yaş, inanç, kültür ve ekonomik özellikler gibi farklı niteliklere sahip insanların toplanması için bir mekan oluşturarak sosyal adalete katkıda bulunması ve farklı gruplar arası ilişkiler kurulmasını sağlar,
- Göçmenler ve yerel halk arasında bir etkileşim ve yerel kültürlerin ifade edilmesi için bir alan sunar.
- Boş zaman aktivitelerinde etkileşime giren insanlar arasında büyük bir sosyal birlik oluşturur (Qi vd., 2012: 3).
- Suç ve suç korkusunu azaltır (Lipton, 2003: 10).
- Kitle davranışının gelişmesine yardımcı olur.
- Sosyal kimlik ve toplumsal bağları geliştirerek toplumun gelişimini sağlar (Rakhshandehroo, 2015: 61).
- Boş zaman aktivitelerinde etkileşime giren insanlar arasında bir sosyal birlik oluşturur
- Özgüven, özsaygı, ait olma ve kendini gerçekleştirme gibi kişisel gelişim sağlar (Garret & Stark, 2017: 10).

Kentsel yeşil alanlara yönelik sosyal talep, hızlı kentleşmenin bir sonucu olarak artmaktadır. Kamu harcamalarının verimliliğini sağlamak için yeşil alanların tesisi ekonomik kriterlere dayandırılmalıdır (Choumert & Salanié, 2008: 331).

2.2. Kentsel yeşil alanların yarattığı ekonomik değer

Kentsel yeşil alanlar, sosyal, kültürel ve çevresel fonksiyonları ile finansal ve ekonomik yönleri göz önüne alındığında kent yönetimi ve kentlerin gelişiminde en önemli bileşenlerden biridir (Masoomzadeh vd., 2016: 111). Kentsel yeşil alanlar, yakındaki yerleşim yeri ve konutun ekonomik değeri üzerinde olumlu etkiler yapabilir; yerel yönetimler için daha yüksek emlak vergisi gelirleri sağlayabilir (Active Living Research, 2010: 3). Bu nedenle tasarımcılar ve yerel yönetimler, tasarım önerilerini geliştirirken kentsel yeşil alanların yarattığı sosyal ve ekonomik değerleri kapsamlı olarak ele almalıdır (Liliehholm & Fausold, 1999: 2).

Pazar değeri: Yeşil alanın ekonomik değerinin doğrudan ölçüsü, emlak piyasasındaki satış değerleridir. Arazinin en yüksek ve en iyi kullanımının yeşil alan olduğu kırsal alanlarda, bu durum piyasa işlemlerinin incelenmesiyle

kolaylıkla belirlenebilir. Ancak yeşil alan, kentsel veya kentleşen bölgelerde ise alanın yapılaşmasına göre yeşil alanın pazar değeri artış gösterebilmektedir.

Geliştirme değeri: Yeşil alanların varlığı, bitişik veya yakın arazilerin değerini etkileyebilir. Yeşil alan bulunan çevredeki gayrimenkulun değer artışına geliştirme veya iyileştirme değeri denilmektedir. Peyzaj mimarı Frederick Law Olmstead, 1919 yılında, “yerel bir parkın, üzerinde yer aldığı arazinin değerinden daha çok hizmet ettiği yerleşim bölgesinde kalan arazilerin değerine daha fazla katkı sağladığını” belirtmiştir. Ancak yeşil alanlarda gerekli periyodik bakım (temizlik, sulama, gübreleme, budama, çapalama, hastalık ve zararlılarla mücadele, onarım, yenileme vb.) yapılmadığı takdirde bu alanlar yakın çevresindeki emlak ve arazi değerlerini düşürebilmektedir.

Üretim değeri: Yeşil alanlar, toplum tarafından değer verilen mal ve hizmetlerin üretimi için hayati önem taşıyan bir çalışma alanının parçasıdır. Bu ekonomik değer, üretilen mal veya hizmetin değeri olarak doğrudan ve kolayca hesaplanabilmektedir (Lilieholm & Fausold, 1999: 3).

İstihdam ve vergi gelirleri: Yeşil alanlar, bir yandan kullanıcılarına hizmet sunarken diğer yandan istihdam sağlamaktadır. Piyasa değeri taşıyan mal ve hizmetleri sunmanın yanı sıra yeşil alan arazileri yerel, bölgesel ve ulusal ekonomi için değerli olan işleri ve ilgili gelirleri desteklemektedir.

Yeşil alanlardaki faaliyetlerde yapılan harcamalar: Yeşil alanlarda yer alan çeşitli faaliyetler ve hizmetler (yürüyüş, avcılık, balık tutma, kuş gözlemciliği, doğa fotoğrafçılığı, kayak ve dağ bisikleti gibi alanla ilgili faaliyetler ile konaklama, yemek-içme, ulaşım, rehberlik hizmetleri vb), önemli harcamalar yaratabilir; işletmeler ve yerel yönetimler için önemli bir gelir kaynağı sağlayabilir.

Doğal sistem değeri: Yeşil alanlar, yeraltı suyunun yeniden şarjı, yağmursuyu yönetimi, iklim yönetimi, hava, su ve toprak kirliliğini azaltma, habitat oluşturma gibi doğal ekosistem işlevlerini desteklemektedir. Ekonomistler ekosistem faydalarını giderek daha fazla dikkate alıyorlar çünkü insan hayatı onlar olmadan sürdürülemiyor. Ekosistem faydalarının ekonomik değerini tahmin etmenin yolu, fayda sağlanmadığı takdirde ortaya çıkabilecek maddi zararların hesaplanması veya doğal sistemlerin işlevlerinin yerine geçmesi amacıyla altyapı inşa etmek için gerekli olan kamu harcamalarının maliyetinin hesaplanmasıdır (Lilieholm & Fausold, 1999: 3).

Maddi olmayan değer: Yeşil alanların, ekolojik etik ve ekosistem açısından yarattığı soyut bir değer olup gelecek nesillere aktarılacak bir “hediye” olarak görülür.

Kullanma-kullanmama değeri: Yeşil alanların niteliklerine yönelik öznel değer, “kullanım değeri” ve “kullanmama değeri” olmak üzere iki geniş kategoriye ayrılabilir. Kullanma değeri, yeşil alanda dolaylı ya da dolaysız çeşitli faaliyetleri gerçekleştirmenin değeridir. Üç tip kullanım değeri tanımlanmıştır: avcılık, balıkçılık gibi tüketime dayalı kullanımlar; estetik katkı, yürüyüş ve kamp yapma gibi tüketim olmayan kullanımlar; kitap okuma veya yeşil alandaki etkinliklere katılma gibi dolaylı kullanımlardır.

Kullanmama değeri ise kullanıcıların gelecekteki kullanım olasılıklarıdır. İki tip kullanmama değeri tanımlanmıştır: tercih değeri ve varoluş değeri. Tercih değeri, bireyin gelecekte yeşil alan kullanmak için ödeme yapma isteğini gösterir. Varoluş değeri, bir kişinin yeşil alanda mevcut olan bazı kaynakların varlığını garantiye almak için ödeme isteğini gösterir (Lilieholm & Fausold, 1999: 3).

Kentsel yeşil alanların ekonomik değeri ve verimliliği, Şekil 1’de belirtildiği gibi kullanım değeri ve kullanım dışı (kullanılmama) değeri olmak üzere iki bileşen tarafından yansıtılmaktadır.

Şekil 1. Doğal ya da çevresel bir kaynağın toplam ekonomik değerini oluşturan unsurlar

Kaynak: Altunkasa, 2008: 11.

2.3. Kentsel yeşil alanlarda maliyet

Kentsel yeşil alanların tesisi ve devam eden yıllarda kent halkına amacına uygun bir şekilde sürekli hizmet verebilmesi için belirli maliyet kalemleri ortaya çıkmaktadır. Bunlar;

- Arazi temini,
- Tasarım,
- Uygulama,
- Bakım,
- Onarım ve yenileme,
- İş gücü ve personel giderleri,
- Elektrik, su ve doğalgaz vb. giderler,
- Güvenliğin sağlanması şeklinde sıralanabilir.

Kentsel yeşil alanlarda maliyet oluşturan kalemler için yerel yönetimler, hizmet alımı ve ürün temini veya kendi bünyelerinde yer alan personelin çalışması ve ürün temini yoluyla tasarım, uygulama, bakım, onarım ve yenileme faaliyetlerini sürdürmektedir. Türkiye’de kentsel yeşil alanlar, yerel yönetimlerin temel sorumluluklarından olup kendi bütçelerindeki maddi imkanlarla kent halkına rekreasyon hizmetini sağlamak için kentsel yeşil alanları oluşturmaktadır. Yeşil alanlar, yerel yönetimler için çok yüksek maliyet kalemi oluşturmaktadır. Maliyet oluşturan kalemler, maliyetleri oluşturma şekli ve süresi Tablo1’de belirtilmiştir.

Yeşil alanlar, bilindiği üzere yerel yönetimler için finansal açıdan yük olarak görülmektedir. Buna rağmen yeşil alanların yakınındaki mülkiyet değerleri üzerindeki olumlu etkisi, daha yüksek değerlemelere ve yerel yönetimler için daha yüksek emlak vergisi gelirleri sağlamaktadır (Active Living Research, 2010: 4).

Tablo1. Kentsel yeşil alanlarda maliyet ile ilgili kalemler ve temin yolları

Maliyet kalemleri	Hizmet ve ürün temin edilme şekilleri	Maliyetler	Süre	
Arazi temini	Hazine arazisi	---	Resmi süreç	
	Kamulaştırma yoluyla	Kamulaştırma bedeli	Resmi süreç	
Tasarım	Kendi bünyesi dahilinde	Bünyesinde yer alan teknik personelin giderleri	Yeşil alanın büyüklüğü ve kapsamına göre değişir	
	Dışardan hizmet alımı ile	Peyzaj mimarları odasının belirlediği birim fiyatlar		
	Yarışma ile	Ödüller	Yarışma takvimi	
Uygulama	İşgücü-personel	Kendi bünyesi dahilinde	Bünyesinde yer alan işçi giderleri	Yeşil alanın büyüklüğü, kapsamı ve mevsimsel faktörler
		Dışardan hizmet alımı ile	Hizmet alımı yaptığı kurum ile yaptığı anlaşmaya göre personel giderleri	
	Emek Zaman		Tecrübeli eleman ihtiyacı	
			Gecikme	
	Materyal	Kendi bünyesi dahilinde	Kendi bünyesinde üretmek ve saklamak için harcanan masraflar	
		Temin yolu ile	Ürün satın alma masrafı	
Periyodik bakım	Sulama	Su yetersizliği, sulama sistemi ve malzeme maliyeti	Yeşil alan tesis edildikten sonra var olduğu süre boyunca	
	Gübreleme	Organik ve kimyasal gübre uygulama, temin ve fiyat farklılıkları		
	Çapalama-havalandırma	İşgücü ve kullanılan makine maliyeti		
	Budama, çim biçme	İşgücü ve kullanılan makine maliyeti		
	Hastalık ve zararlılarla mücadele	İşgücü ve kullanılan ilaçların maliyeti		
	Temizlik	İşgücü ve kullanılan makine maliyeti		
Onarım ve yenileme	Canlı materyal (bitkiler)	Kendi bünyesi dahilinde	Fidanlıktaki üretim, yetiştirme, bakım ve işgücü maliyeti	Yeşil alanın var olduğu süre boyunca
		Temin yolu ile	Ürün satın alma masrafı	
	Cansız materyal (yapı malzemeleri, donatı elemanları)	Kendi bünyesi dahilinde	Malzeme, üretim, montaj, uygulama ve işgücü maliyeti	
		Temin yolu ile	Ürün satın alma masrafı	
Elektrik, su ve doğalgaz giderleri	Şehir şebekesi	Birim fiyatlar	Yeşil alan tesisi ve yeşil alanın var olduğu süre boyunca	
Güvenliğin sağlanması	Güvenlik elemanı	Kendi bünyesi dahilinde	Bünyesinde yer alan personel giderleri	Yeşil alanın var olduğu süre boyunca
		Hizmet alımı	Hizmet alımı yaptığı kurum ile yaptığı anlaşmaya göre personel giderleri	

Mali Etki Analizi, yerel yönetimlerde kalkınmanın mali etkisini belirlemek için alternatif arazi kullanımlarıyla ilişkili kamu maliyetlerini ve gelirlerini karşılaştırmak için kullanılmaktadır. Yapılan çalışmalara göre ekonomistler, konut geliştirme sürecinin genellikle net mali açık yarattığını, yeşil alanların ise daha fazla değer ürettiği tespit etmişlerdir. Örneğin, New England'ta 6 kırsal kasaba üzerinde yapılan bir çalışma, konut gelirlerinden üretilen her 1\$ değerine karşılık belediye hizmetlerinde 1,13 \$'lık maliyet çıkarırken; buna karşılık yeşil alanlar, üretilen her 1\$ için yalnızca 0,29\$ tutarında bir servise ihtiyaç duymaktadır (Liliehalm & Fausold, 1999: 2).

3. Kentsel yeşil alanlar için değerlendirme yöntemleri

Faydalarının ekonomik değerini belirlemek üzere geliştirilmiş çeşitli ölçüm yöntemleri bulunmaktadır. Bu yöntemler piyasa mali olmayan kamu mallarının ekonomik değerlerini piyasada alınıp satılan diğer mallar üzerinden ölçmek amacıyla geliştirilmişlerdir. (Alkay ve Ocakçı, 2003: 62).

Kentsel yeşil alanlar, sosyal ve çevresel fonksiyonları ile finansal ve ekonomik yönleri göz önüne alındığında kent yönetimi ve kentlerin gelişiminde en önemli bileşenlerden biridir (Masoomzadeh, 2016: 111). Ayrıca yeşil alanlar kentsel altyapının önemli bir parçası olup sadece estetik açıdan değerlendirilmemelidir. Ancak, nasıl değerlendirildiklerine dair bir asimetri vardır. İnsanlar yeşil alanları kaybetmek istemezken; yeşil alan kullanımı için ödeme istekliliği zorunluluk olarak yansıtılmamaktadır. Bu nedenle de yeşil alanların değeri yeterince anlaşılmamıştır (Orr vd., 2014 :2).

Kentsel yeşil alanların sundukları tüm hizmetleri dikkate alan daha iyi araçlar ve yeşil alanlara değer biçme yolları gereklidir. Serbest mal ve hizmetlerin değerlemesinde kullanılan yöntemlerden en yaygın olanları, doğrudan ölçüm yöntemlerinden koşullu değerlendirme yöntemi (KDY) ve dolaylı ölçüm yöntemlerinden seyahat-maliyet yöntemi (SMY) ile hedonik fiyat yöntemidir (HFY) (Alkay ve Ocakçı, 2003: 62).

Alkay (2002), "Hedonik Fiyat Yöntemi ile Kentsel Yeşil Alanların Ekonomik Değerlerinin Ölçülmesi" konulu tez çalışmasında, kentsel yeşil alanların faydalarının uzun dönemde içselleştirilmesi, kamu yararı adına meşrulaştırılması ve katlanılan mali külfete karşın ekonomik değerlerinin doğrudan ortaya konamaması, önemlerine karşın yoksunluğun temel nedenini olduğunu vurgulamıştır. Bu durumda, önemleri gözlemlenebilir ve inkar edilemez olan bu alanların değerleri hangi yolla ölçülecektir? sorusu, sorunların tanımladığı problem ekseninde çalışmanın konusunu ve konunun ele alınış biçimini oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı; çevre ekonomilerinin kullandığı "dışsallık" kavramı altında, sağladıkları toplumsal fayda, kullanım olanakları ve mülkiyet yapısına bağlı olarak kamu mekanı ile kavramsal özdeşlik gösteren kentsel yeşil alanların dışsallıklarının, ekonomik anlamda ifade edilebilir olduğunun ortaya konmasıdır. Yeşil alanların dışsallıkları ekseninde, fiziksel ve sosyal çevreye yönelik sağladıkları faydaların ekonomik değerlerini ölçmek üzere kullanılacak yöntemlerin irdelenmesi, seçilecek en uygun yöntemin belirtilen amaç kapsamında uygulanması, ölçüm sonuçlarının elde edilmesi ve elde edilen sonuçların değerlendirilmesi ise araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır. Kamu

mekanlarının ekonomik değerlerini ölçmek üzere geliştirilmiş modellerin kurgularını anlatabilmek üzere değer kavramı, değer ölçme yöntemleri ve değer ölçme yöntemlerinin neoklasik iktisatla ilişkileri tanımlanmıştır. Ölçüm amacıyla geliştirilen ve literatürde en yaygın kullanım alanı bulan üç önemli ölçüm yöntemi, kavramsal olarak ortaya konmuştur. Araştırmanın uygulama bölümünde, Hedonik Fiyat Yöntemi (HFY) kullanılmıştır. Yöntemin uygulamasında kullanılacak değişkenler tanımlanmış, değişkenlerin elde edilmesi yönünde yapılan anket çalışmasının kurgusu anlatılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel genel değerlendirmesi amacıyla yapılan betimleyici istatistiklerin ve araştırma önsavları ve araştırma yöntemi varsayımları paralelinde kurgulanan çözümleyici istatistiklerin sınama sonuçları ortaya konmuştur. Hedonik fiyat fonksiyonları tahmin edilmiş, sonuçları yorumlanarak genel değerlendirilmesi yapılmıştır. Yöntemin uygulanmasıyla elde edilen sonuçlara dayanarak, araştırma önsavları sınanmış, hedonik fiyat yöntemi kısıtları ve olanakları çerçevesinde değerlendirilmiş, çıkarım ve öneriler ortaya konmuştur.

Boyacıgil (2003), "Hedonic Pricing Yönteminin İskenderun Kenti Örneğinde Uygulanması" konulu tez çalışmasında, İskenderun'da kentsel çevre niteliğinin geliştirilmesinin toplumsal fayda ve maliyetlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada genel, yerel ve konuta ait yeşil alan varlığı, hava niteliği, gürültü düzeyi ve sosyal donatı alanlarının varlığının belirli düzeyleri ile konut fiyatları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla Hedonic Pricing (Hedonik Fiyatlandırma) ve Contingent Valuation (Koşullu Değerleme) yöntemleri kullanılmıştır. Hedonic Pricing yöntemi uygulanarak nitelikli bir kentsel çevre ile konut fiyatları arasında olumlu yönde yüksek bir ilişki olduğu saptanmıştır. Hedonic Pricing yöntemi uygulanmasından alınan sonuçlar Contingent Valuation yöntemi ile kontrol edilmiştir. Bireylerin ödemeye isteklilik eğilimlerini esas alan Contingent Valuation yöntemi uygulaması sonucunda, çevresel özelliklerin geliştirilmesinden elde edilecek toplumsal faydanın piyasa fiyat sistemi içerisinde nasıl yer alabileceği irdelenmiştir. Çalışmadan elde edilen en önemli sonuç, kentsel çevrenin niteliği konut fiyatları üzerinde değişimler yarattığı ve kullanıcıların nitelikli bir kentsel çevreden sağlayacakları faydanın karşılığı olan maliyete katlanacakları doğrultusundadır.

Hedonik (hedonic) sözcüğü, mal ve hizmetlerin tüketimi sonrası ortaya çıkan haz, tatmin, memnuniyet ya da fayda anlamına gelmektedir. Hedonik fiyat ise kişinin memnuniyeti için ödemeyi göze aldığı miktardır (Çetintahra ve Çubukçu, 2012: 87). Hedonik fiyat yönteminin temel düşüncesi, piyasadaki mal ve hizmetlerin fiyatlarını, kendi niteliklerinin yanı sıra çevresel nitelikleri de hesaba katarak belirleyebilmektir. Çevresel unsurların olumlu ya da olumsuz değerleri, piyasadaki ürünlerin fiyat oluşumuna önemli düzeyde yansıtılabilmektedir. Piyasadaki mal ve hizmetlerin değerlerindeki bu artış ya da azalış çevre niteliğinden kaynaklandığına göre, çevre niteliğini iyileştirebilmek için katlanılacak her türlü özveri ya da harcama, aynı zamanda çevresel maliyetleri belirleyen değerleri de tanımlayacaktır (Altunkasa, 2008: 32).

Hedonik fiyat yöntemi, çevresel nitelik ile piyasa mal ve hizmetlerinin fiyatları arasındaki ilişkiyi amaca uygun istatistiksel tekniklerle deneyerek;

- Çevresel nitelik açısından farklı koşullarda bulunan, piyasada alınıp satılabilen unsurların (konut, işyeri, arsa gibi) değerlerini, çevresel koşullardaki farklılıkların hangi düzeyde değiştirdiği ya da etkilediği,
- Çevresel koşulların istenilen nitelikte bulunması için hangi miktarda insanın hangi miktarda para ödemeye isteklilik gösterdiği yani çevresel iyileşmenin toplumsal değerinin ne olduğu sorusuna cevap aramaktadır (Altunkasa, 2003: 199).

Alkay ve Ocakçı (2003), “Kentsel Yeşil Alanların Ekonomik Değerlerinin Ölçülmesinde Kullanılabilecek Yöntemlerin İrdelenmesi” başlıklı makalelerinde kentsel yeşil alanların mekansal yapılarına ve işlevsel özelliklerine bağlı olarak kent mekanında fiziksel ve sosyal çevre bakımından faydalar üreten fonksiyon alanları olduğunu vurgulamıştır. Kamu mekanı olma niteliklerinden dolayı sağladıkları faydalar, kamu yararı adına meşrulaştırılan ve uzun dönemde içselleştirilen faydalardır. Bu nedenle, faydalarının ekonomik değerlerinin doğrudan ölçülmesi mümkün değildir. Ancak kamu mekanlarının ürettikleri faydaların ekonomik değerlerini ölçecek yöntemler bulunmaktadır. Bu makalede, ölçüm yöntemlerinden koşullu değerlendirme yöntemi, seyahat maliyet yöntemi ve hedonik fiyat yöntemi açıklanmış ve kentsel yeşil alanların ekonomik değerlerinin ölçümünde kullanılabilecek en uygun yöntem, kavramsal olarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Akbari Shahabi (2012), “Açık-Yeşil Alanların Yarattıkları Ekonomik Değerlerin Hedonik Fiyat Model Yöntemi ile Tespiti: Ankara Botanik Park Örneği” başlıklı tez çalışmasının amacı deneysel olarak, yeşil alanların yarattıkları ekonomik değerleri Ankara/Botanik Park örneğinde sorgulamaktır. Tezde Botanik Parkı'nın yakın çevresindeki konut satış fiyatları üzerinden, parkın parka yakın konutlar üzerindeki etkisi irdelenmiştir. Botanik Parkı'na yakınlık derecesi ve konut değeri arasındaki ilişkiyi incelemek için hedonik fiyat modeli uygulanmıştır. Ankara Botanik Parkı'nın yakın çevresindeki konutların değerinin arttırdığı tespit edilmiştir.

Sosyal etki ölçümleme alanında yaygın olarak kullanılan ve değerlendirme (valuing impact) adı verilen yöntem, etkiye değer atfetmeye dayanır. Değerleme yapmak için kullanılan Yatırımın Sosyal Getirisi (Social Return on Investment, SROI) ve Sosyal Maliyet-Fayda Analizi (Social Cost-Benefit Analysis, SCBA) temel tekniklerdir (Müftügil Yalçın & Güner, 2015: 110).

3.1. Yatırımın Sosyal Getirisi

Yatırımın Sosyal Getirisi (Social Return on Investment, SROI), sosyal temelli projelerin yarattığı sosyal değer hesaplanması için oluşturulmuş bir yöntemdir. Projelerin faydasının hesaplanmasına ekonomik olduğu gibi sosyal ve çevresel fayda ve maliyetleri de dahil ederek, toplumda eşitsizliği ve çevresel bozulmayı azaltmak ve refah seviyesini arttırmayı hedeflemektedir. Yatırımın sosyal getirisi, değişimi, bu değişimi yaşayan ya da ona etki eden paydaşları kapsayacak şekilde hesaplanır. Yatırımın sosyal getirisi anaizinde alan çalışmaları yoluyla paydaşlar üzerinde oluşan sosyal değişimi anlama hedeflenir ve bu değişimin, finansal değerler kullanılarak yansıtılması ile değişimin hikayesi anlatılmaya çalışılır. Bu

sayede sosyal kazanım ve maliyetleri yansıtacak bir oranın hesaplanması mümkün olur (S360 ve ISE, 2017: 6).

Yatırımın sosyal getirisi, bir proje başına ya da etkinlik başına hesaplanabildiği gibi, bütün bir kurumun tüm çalışmalarını kapsayacak şekilde de hesaplanabilir. Tüm kurumun yarattığı sosyal değeri hesaplarken de etkinlik/proje bazında hesaplanıp sonradan tüm etkiler toplanır.

Bu yöntem, fayda-maliyet analizinin araçlarını, ekonomistlerin kar amacı gütmeyen projeleri ve programları değerlendirirken kullandığı metotla özel sektörde finansal analiz yaparken kullanılan araçları bir araya getirmiştir.

Yatırımın sosyal getirisi yöntemi proje bazında bulunan göstergelere bir finansal değer atfeder, sosyal etkinin değerini finansal terimlerle belirtir. Örneğin, bir kent parkı veya mahalle parkının başarı göstergesi belli bir zaman diliminde (hafta sonu, yaz mevsimi gibi) daha fazla kişinin yeşil alanı kullanması olabilir. Yatırımın sosyal getirisi, bir organizasyonun yarattığı sosyal faydaların değerini, bu değere ulaşmak için kullanılan bedele oranlar. Böyle bir çaba farklı projelerin etkilerinin karşılaştırılmalı değerlendirilmesini mümkün kılabilir. Yatırımın sosyal getirisinin bir başka özelliği de projenin farklı paydaşlarındaki (kullanıcılar, tasarımcılar ve yerel yönetimdeki) değişimleri de analizinin içine almasıdır (Müftügil Yalçın & Güner, 2015: 112).

3.2. Sosyal fayda-maliyet analizi

Fayda-maliyet analizi (F-M), faydanın nakit değerinin ölçülmesidir. Kamu ekonomisinde yatırım projelerini etkinlik yönünden değerlendirmeye yarayan, topluma en yüksek faydayı sağlayacak olan projelerin seçiminde veya öncelik sırasının tespit edilmesinde yararlanılan bir tekniktir. Aynı şekilde kamu yatırımlarında israf ve savurganlıkların ortadan kaldırılmasında fayda-maliyet analizinin uygulanması son derece önem taşımaktadır. Fayda-maliyet analizi özel sektördeki yatırım projelerine uygulanmakla birlikte zamanla kamu yatırım projelerinde de geniş bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır (Aktan ve Sakal, 1999: 103).

Fayda-maliyet analizi, belirli bir yatırım projesinin bütün ömrü boyunca sağlayacağı fayda ve maliyetler parasal olarak belirlenir. Fayda ve maliyetler parasal olarak ifade edildikten sonra uygun bir iskonto oranı ile iskonto edilerek fayda ve maliyetlerin bugünkü değerleri karşılaştırılarak yatırım projesinin uygulanabilir durumu hakkında karar alınır. Fayda-maliyet analizi kamu kesiminin bütün alanlarında uygulanabilir bir niteliğe sahip değildir. Fayda-maliyet analizi, piyasa değeri olan kamu yatırım projeleri için uygulanabilir. Bu yatırım projelerinin en önemlileri ise; sulama, karayolları, ulaştırma, eğitim, sağlık ve elektrik projeleridir (Aktan ve Sakal, 1999: 104).

Yatırım projelerinin toplumsal boyutunda gerekli olan, projelerin bireysellikten ziyade toplumsal fayda ve maliyetlerine göre değerlendirilmesidir. Bu değerlerin, genellikle toplum kaynaklı yönetsel eylemlerin, politikaların, programların ve projelerin toplumsal fayda ve maliyetlerinin kıyaslanmalarına imkan tanımaları gerekmektedir. Toplumsal fayda ve maliyet değerlendirmelerinin hedefinde,

ekonomik faaliyetlerin, toplum ve çevresi üzerindeki etkilerinin olumlu ve olumsuz yönleri ile sonuçları yatmaktadır (Alkan, 2015: 11).

Sosyal Fayda Maliyet Analizi (Social Cost Benefit Analysis, SCBA) genel olarak kentsel gelişim projelerinin sebep olduğu bütün etkileri araştırmak/inceleme için kullanılan sistematik bir çerçevedir. Bu analizde hem mali etkiler (vergi ve harçlar gibi yatırım maliyeti, doğrudan kazanç), hem de kirlilik, güvenlik, dolaylı iş pazarı, yasal yönler gibi sosyal etkiler değerlendirilir. Sosyal maliyet fayda analizinin asıl amacı olabildiğince çok etkiye fiyat biçerek heterojen etkileri homojen bir yapıda ağırlıklarına göre değerlendirmektir. Sonuç olarak, bu fiyatlar toplumun yaratılan etkiler üzerindeki görüşlerini yansıtır ve karar verenlerin bir projenin yarattığı net sosyal refah etkilerini açıklamasına yardımcı olur (Müftügil Yalçın & Güner, 2015: 113).

Sosyal maliyet fayda analizinin özellikleri:

- Farklı etkilerin karşılaştırılması için entegre edilmiş bir yöntem sunar. Farklı proje uygulamalarının (alternatiflerinin) ilgili bütün maliyet ve faydaları tanımlanır ve mümkün olduğunca paraya çevrilir. Paraya çevrilemeyen etkiler tanımlanır ve mümkün olduğunca nicel hale getirilir.
- Sosyal maliyet fayda analizi kimin maliyeti üstlendiği ve kimin fayda sağladığına ilişkin bilgi verir.
- Sosyal maliyet fayda analizi proje alternatifleri arasındaki farklılıkları göstermek ve iyi düşünülmüş bir karar için gerekli bilgileri sağlamak için kullanılabilen bir metottur (Müftügil Yalçın & Güner, 2015: 113).

4. Tartışma ve Sonuç

Hızlı kentleşme ve doğal alanların yok olmasının bir sonucu olarak kentsel yeşil alanlara yönelik ihtiyaç ve talep günden güne artmaktadır. Bu nedenle kentsel yeşil alanların kent halkı, kent mekanı ve yaşamı için vazgeçilmez bir parça olduğu tartışmasız kabul edilmektedir.

Gayrimenkul değerlendirme konusunda yapılan çalışmalar göstermektedir ki:

- Kentler yatırım çekmek için birbirleriyle giderek daha fazla rekabet ettikleri için iyi parklar, meydanlar, bahçeler ve diğer kamusal alanların varlığı önemli bir iş ve pazarlama aracı haline gelmekte; konutlar ve şirketler iyi tasarlanmış mekanlara çekilirken iyi yönetilen kamusal alanlar da müşterileri, çalışanları ve hizmetleri çekmektedir (Lipton, 2003: 4).
- Yeşil alanlar, bulunduğu kentsel mekanlar için finansal değer üretmektedir (Lilieholm & Fausold, 1999), (Dökmeci vd., 2003), (Erna, 2009), (Active Living Research, 2010), (Yayar & Karaman, 2014), (Alkan, 2015).
- Konut yakın çevresinde yeşil alan varlığı, erişim kolaylığı, miktarı, niteliği ve yeşil alandan memnuniyet durumunun kira ve satış değeri üzerinde etkili olduğu görülmektedir (Lilieholm & Fausold, 1999), (Alkay, 2002), (Boyacıgil, 2003), (Dökmeci vd., 2003), (Lipton, 2003), (Erna, 2009), (Active living Research, 2010), (Akbari Shahabi, 2012), (Ekşioğlu Çetintahra &

Çubukçu, 2012), (Yayar & Karaman, 2014), (Alkan, 2015), (Taşcıoğlu vd., 2015).

- Yeşil alanlar yerel yönetimler için daha yüksek emlak vergisi geliri sağlamaktadır (Active Living Research, 2010), (Lipton, 2010), (Lawton vd., 2018).

Bu çalışmalardan anlaşıldığı üzere kentsel yeşil alanların var olma değeri üzerinde durulurken doğrudan kullanım değeri (sosyal, kültürel ve sağlık açısından faydaları) göz ardı edilmiştir. Ağırlıklı olarak ekonomik açıdan nicelleştirme yapılarak yeşil alanların sağladığı değerlerin ekonomik değeri belirlenirken yeşil alanların kendi öz değerleri geri planda kalmıştır.

Kentsel yeşil alanlar, kent halkı tarafından çok sık kullanılan ve buna paralel olarak çok fazla miktarda ölçülebilir sosyal fayda sağlamaktadır. Kentsel yeşil alanların yüksek maliyetlerine karşılık ölçülebilir sosyal faydaları, yerel yönetimler için doğru bir yatırım olup olmadığını ve sosyal getirisini ortaya koymaktadır. Özellikle Türkiye’de yerel yönetimlerin yeşil alanların sosyal faydalarını ölçmek için kullanabilecekleri güvenilir ve transfer edilebilir modellere ve uygulanacak değerlendirme metodolojilerine ihtiyaç vardır. Bu çalışma kapsamında Yatırımın Sosyal Getirisi (Social Return on Investment, SROI) ve Sosyal Fayda Maliyet Analizi (Social Cost Benefit Analysis, SCBA) yöntemleri açıklanmıştır. Bu değerlendirme metodolojileri, yeşil alanların gelecekteki planlaması, sürdürülebilirliği ve finansmanı açısından en önemli etkiyi yaratabilecek potansiyele sahiptir. Kentsel yeşil alanların değerlerini tam olarak yakalayabilmeleri, sosyal fayda ve maliyetine göre dengelenebilmeleri, yerel yönetimlerin yatırımı daha etkin bir şekilde önceliklendirmelerine ve hedef almasına yardımcı olmada çok önemli olacaktır.

Kaynakça

- Active Living Research, (2010). The Economic Benefits of Open Space, Recreation Facilities and Walkable Community Design, Research Synthesis, May, 1-28.
- Akbari Shahabi, L. 2012. Açık-yeşil alanların yarattıkları ekonomik değerlerin hedonik fiyat model yöntemi ile tespiti: Ankara Botanik Park örneği, Gazi Üniversitesi FBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Aktan, C. C. ve Sakal, M. (1999). Kamu Yatırım Projelerinde İsrarları Ortadan Kaldırmak ve Rasyonel Karar Almak İçin Fayda Maliyet Analizi, Yeni Türkiye, Mart-Nisan,103-119.
- Alkan, Y. (2015). Aktif Yeşil Alanların Konut Fiyatları Üzerine Etkisinin Araştırılması: Mersin İli Yenişehir İlçesi Örneği, Çuuoova Üniversitesi FBE Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Alkay, E. (2002). Hedonik Fiyat Yöntemi ile Kentsel Yeşil Alanların Ekonomik Değerlerinin Ölçülmesi, İTÜ FBE Doktora tezi, İstanbul.

- Alkay, E. & Ocağcı, M. (2003). Kentsel Yeşil Alanların Ekonomik Değerlerinin Ölçülmesinde Kullanılabilecek Yöntemlerin İrdelenmesi, *itüdergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım Dergisi*, 2(1), 60-68.
- Altunkasa, M. F. (2008). Çevrenin Ekonomik Değeri, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü Lisansüstü Ders Notu, Adana.
- Altunkasa, M. F. (2003). Çevresel Sürdürülebilirlik, Çukurova Üniversitesi Genel Yayın No: 255, Adana.
- Bayramoğlu, E. (2017). Kentsel Açık-Yeşil Alanların Ekonomik Değeri, Erişim tarihi: 25.08.2018, <http://www.plantdergisi.com/yrd-doc-dr-elif-bayramoglu/kentsel-acik-yesil-alanlarin-ekonomik-degeri.html>.
- Boyacıgil, O. (2003). Hedonic Pricing Yönteminin İskenderun Kenti Örneğinde Uygulanması, Çukurova Üniversitesi FBE Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Büyükkaracıgan N., Altınışik İ. & Uzun H., (2017). Türkiye’de Gayrimenkul Değerleme Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 14, 77-91.
- Choumert, J. & Salanié, J. (2008). Provision of Urban Green Spaces: Some Insights from Economics, *Landscape Research*, 33, 331-345.
- Donovan, G. H. & Butry, D. T. (2010). Trees in the City: Valuing Street Trees in Portland, Oregon. *Landscape and Urban Planning*, 94, 77-83.
- Dökmeci, V., Önder, Z. & Yavaş, A. (2003). External Factors, Housing Values and Rents: Evidence from Survey Data, *Journal of Housing Research*, 14(1), 83-98.
- Ekşioğlu Çetintahra, G. & Çubukçu, E. (2012). Hedonik Fiyat Modeli İle Konut Fiyatları Üzerine Yapılan Araştırmalar Üzerine Bir Literatür Taraması, *Planlama*, 1-2, 86-98.
- Erna, L. (2009). İstanbul Kentsel Gelişim Alanlarında Üst-Orta ve Üst Gelir Grubu Konut Fiyatlarına Etki Eden Faktörler, İTÜ FBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Watt, W., Lawton, R. & Fujiwara, D. (2018). Revaluing Parks and Green Spaces Measuring their Economic and Wellbeing Value to Individuals, Field in Trust, UK.
- Garret, J. T. & Stark, A. (2017). Catalyzing the Social Impacts of Parks in Underserved Neighbourhoods, Ontario Trillium Foundation, Toronto.
- Gündoğmuş, M. E. & Kalfa, V. R. (2016). Piyasa Değeri Olmayan Varlıkların Ekonomik Değerinin Belirlenmesi, *Journal of Life Economics*, 3 (4), 177-200.
- Liliehalm, R. J. & Fausold, C. J. (1999). The Economic Benefits of Open Space in Utah, Institute of Outdoor Recreation and Tourism, Urah State University Extention, No. NR/RF/003, USA.
- Lipton, S. (2003). The Value of Public Space, CABE- the Commission for Architecture and the Built Environment, London.

- Masoomzadeh, J., Rahmani, M. & Jafari, A. (2016). Cost Management of Urban Green Space (Case Study: Tehran), *The Scientific-Research Quarterly Journal of Urban Economics and Management*, 4, 111-125.
- Müftügil Yalçın, A. S., Güner, D. (2015). Sosyal Etki Ölçümlemesi KUSIF 4 Adım Yaklaşımı, KUSIF Yayınları, İstanbul.
- Orr, S., Paskins, J. & Chaytor, S. (2014). *Valuing Urban Green Space: Challenges and Opportunities*, UCL public policy, UK.
- Qi, Q., Qi, J., Guo, C., Hong, Y., Wang W. & Mao, L. (2012). Studies on Social Functions of the Urban Park Greens in Changchun City, *World Automation Congress*, Mexico, 1-5.
- Rakhshandehroo, M., Mohdyusof, M. J., Tahırholder, O. M. & Yunos, M. Y. M. (2015). The Social Benefits of Urban Open Green Spaces: A Literature Review, *Management Research and Practice*, 7(4), 60-71.
- S360 ve ISE (2017). *Turkcell Diyalog Müzesi Sosyal Etki Değerlendirmesi*, S360 ve ISE, İstanbul.
- Taşcıoğlu, S., Günadın, A. S., Yücekaya, M. & Altunkasa, M. F. (2015). Yeşil Alan Donatısının Konut Fiyatlarına Etkisi: Kilis Örneği, *Ormancılık Dergisi*, 10(2), 43-53.
- Yayar, R. & Karaca, S. S. (2014). Konut Fiyatlarına Etki Eden Faktörlerin Hedonik Modelleme ile Belirlenmesi: TR83 Bölgesi Örneği, *Ege Akademik Bakış*, 14(4), 509-518.

**Journal of Strategic Research in Social Science
(JoSReSS)**

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved

Termination of Employment Agreement for Misuse of Social Media*

Tuğcem ŞAHİN¹

Keywords

Social media, termination of employment agreement, freedom of expression, discrimination, labour relations.

Article History

Received
30 Apr, 2018
Accepted
15 Sep, 2018

Abstract

Termination of employment agreement for misuse of social media is becoming a dense topic in labour relations. As it is well known, social media has become an essential part of our daily routine. Therefore in labour relations, misuse of social media is started to be accepted as a termination reason in employment law. However, there is a fine line between rightful termination and unjust termination arising from social media disagreements. To this respect we may specify that this termination reason must be examined in the concepts of privacy, discrimination, personal liberty and freedom of expression. In this paper, it was aimed to study this popular topic within the scope of court decisions.

1. Introduction

Termination of employment agreement for misuse of social media is becoming a dense topic in labour relations, because the use of social media is lately reshaping workplace policies. It is very difficult to regulate employees' online behaviors especially outside of the workplace. However, employers started to regulate new rules about the use of social media at workplace to prevent possible disputes. Social media policies of employers generally include prohibitions which may be considered as overly broad and punitive in some cases (Thorntwaite, 2018: 122).

It is not easy to decide which law would apply or how they would apply and who would be responsible for the misuse of social media platforms. In the absence of specific legislation regarding social media disputes, it can be difficult to lawfully sanction employees for the misuse of social media (Reitz vd., 2015). For that reason, we can use the concept of right to life, right to privacy and personal liberty to solve these disputes (Reitz vd., 2015). Almost in every legal system, right to privacy is based on constitutional guarantee. For example, according to Constitution of the Republic of Turkey everyone has the right to demand respect

*This article modified and enlarged version presented in 8th International Conference of Strategic Research on Scientific Studies and Education (ICoSReSSE) which held in Vienna University, Vienna-Austria from 11 to 13 May 2018.

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0001-7121-1217, Research Assistant, Hasan Kalyoncu University, Faculty of Law, Labour and Social Security Law, tugcem.sahin@hku.edu.tr

for his private and family life. Privacy of private or family life shall not be violated. Besides, mostly right to privacy is accepted in a strong relation with personal liberty.

Drawing a clear demarcation between rightful termination and unjust termination arising from social media disagreements is difficult. Within this context, we may state that employee's social media posts which are against terms of the employee's agreement and workplace regulations can be accepted as a rightful termination reason of the employment. Even if the posts are shared from a personal and private account, this may violate the terms of employment agreement.

2. Social Media and Right to Privacy

Social media challenges may be considered as in two main categories. First challenge is right to privacy which means no one shall be subjected to an arbitrary or unlawful interference with his or her privacy, family, home or correspondence nor to unlawful attacks on his honor and reputation, and that everyone has the right to the protection of the law against such interference or attacks. Second challenge is sensitive personal information which are concerning a data subject's racial or ethnic origin, political opinions, religious beliefs, trade union activities, physical or mental health, sexual life, or details of criminal offences. For example, according to Turkish Personal Data Protection Law numbered 6698, data relating to race, ethnic origin, political opinions, philosophical beliefs, religion, sect or other beliefs, appearance and dressing, membership of association, foundation or trade-union, health, sexual life, criminal conviction and security measures, and biometrics and genetics are special categories of personal data. The concept of data privacy and protection is a developing issue. Electronically stored information itself is dynamic in the sense that it is incomprehensible when separated from the system that created it; therefore, understanding it depends on the environment in which it is displayed. Moreover, electronically stored information lasts longer than paper documents and is more easily altered (Curreri, 2005: 1562). For that reason, countries have recently codified their regulations regarding these issues.

At the same time, behaving against right to privacy may cause discrimination claims, because employers sometimes assess their employees in the light of private information such as sexual preference or religion which are collected from personal social media accounts. In some cases employees mention employer's discrimination during recruitment procedure, because of these private information. Discrimination claims which are arisen from social media disputes are frequently coming before courts, therefore employers should not behave against prohibition of discrimination which is almost in every legal system regulated in laws. For example, according to Turkish Labor Law numbered 4857, no discrimination based on language, race, sex, political opinion, philosophical belief, religion and sex or similar reasons is permissible in the employment relationship.

In one case which came before the Labour Court of Mannheim, an employee posted a comment about immigrants on official facebook page of Ntv from his personal account. His post stated that *"I hope they will all burn"*. The employer immediately terminated his employment agreement. The court considered this termination

justified. The court stated that this post is directly against prohibition of discrimination which is guaranteed by constitution. This post can damage employer's workplace principles, because workplace information is available on employee's facebook page which is available for everyone (Az. 6 Ca 190/15). However, in another case which came before the Labour Court of Herne, an employee shared some pictures from Auschwitz Concentration Camp. He wrote "*Arbeits macht frei*" under these pictures. This is a German phrase meaning "*work sets you free*". The slogan is known for appearing on the entrance of Auschwitz and other Nazi concentration camps. The employer terminated his employment agreement because of this phrase. By contrast with previous decision, the court considered this termination unjustified. According to court decision, it is important that the facebook account of employee is only available for his friends (Az. 5 Ca 2806/15).

One may also suggest that employees should not use social media sites to communicate for business purposes. On the other hand, employers would like people to visit their social media pages of their brands. There occurs a dilemma here. Actually, the main challenge is to balance an employer's commercial interests against an employee's right to privacy (Reitz vd., 2015: 209).

3. Social Media and Right to Freedom of Speech and Expression

Almost in every legal system, every citizen has the right to freedom of speech and expression which is guaranteed by Constitutions. The right to freedom of speech and expression can be extended to use of social media as an expression of opinion (Reitz vd., 2015: 2013). We rarely consider employees' conversations or small talks as a termination reason. Because of the fact that this kind of expression of opinions may be accepted in the frame of right to freedom of speech and expression. However, we must not forget that social media posts as an expression of opinion can reach wide population. In one case which came before the court of Australia, the court stated that facebook give comments a different characteristic which means these posts can reach more people. Because of the nature of social media sites, comments and posts may easily be forwarded on to others which give them wider circulation. Also social media comments and posts are written, that's why they be read or saved at any time. For these reasons, the court decided that employees must be careful with their posts (FWAFB 7097, 2012).

The written form of defamation contains more malice than spoken speech. Prior to social media platforms, employees voiced their objections and opinions in person (Mangan, 2017: 203-204). For that reason, employers generally did not have the chance to become aware of employees' objections and opinions. Even they could get the chance to learn these objections and opinions; it was often very difficult to prove before courts (Teitel, 2012: 2). However, social media posts can be accepted as evidence in cases of employee litigation, for example in one case which came before the Supreme Court of New Jersey, the first grade teacher shared a post about her students on her personal facebook account. The post stated that "*I'm not a teacher; I am a warden for future criminals.*" As soon as her former principal noticed that post, her employment contract was terminated (2013 WL 132508). In another case which came before the High Court of Turkey, an employee posted some libelous content about the prime minister. The post stated that "*in my 41*

*years life, I haven't seen such a d*k, besides he is in power.*" Employer terminated his employment agreement as soon as he noticed that post. Although employee's claims about freedom of speech and expression, the court decided that the post break the terms of employment agreement. The court found this post above the limit of criticism. For that reason the court decided that this post damaged the employer's business (Y9HD 2016/31552 E., 2017/19088 K.).

The breach of confidential information would generally lead to disciplinary action or termination of employment. For example, when an employee shares employer's customer information on his personal facebook account, this may break the employment agreement. For example, according to article 25 of Turkish Labour Law numbered 4857, when the employee is guilty of any speech or action constituting an offence against the honor or dignity of the employer or a member of his family, or levels groundless accusations against the employer in matters affecting the latter's honor or dignity, employer may break the contract, whether for a definite or indefinite period, before its expiry or without having to comply with the prescribed notice periods. In one case which came before the High Court of Turkey, an employee collected female customer's personal information such as name, surname, and mobile phone number. He used this information to communicate these female customers via social media sites to become friends. The employer terminated employee's employment agreement, when he learned this behavior. The court considered this termination justified (Y9HD 2016/13507 E., 2017/8478 K.).

While labor law establishes limits to employer's control of employee conduct outside work and the circumstances in which termination based on those activities may be unfair, privacy law directly addresses the circumstances in which individuals can challenge alleged privacy breaches (Thorntwaite, 2018: 125). In one case which came before High Court of Us, employee forwarded the news of BBC on his personal facebook account. The news stated that *"Gay church marriages set to get the go-ahead"*. Under this post some fellow employees started to argue about this news. At the end of the discussion, employee stated that *"bible is quite specific that marriage is for men and women if the state wants to offer civil marriage to same sex then that is up to the state; but the state shouldn't impose its rules on places of faith and conscience"*. These were his personal opinions about gay marriage. Because of this discussion, the employee was dismissed. Employer claimed that these opinions damaged the company's principles. However court decided that any reasonable reader of employee's facebook wall page could rationally conclude that his two postings about gay marriage in church were made in any relevant sense on the employer's behalf, because employee's brief mention at the top of the page that he was employed as a manager by the company could not possibly lead a reasonable reader to think that his wall page consisted of, or even included, statements made on his employer's behalf. A brief mention of the identity of his employer was in no way inconsistent with the general impression to be gained from his facebook wall, that it was a medium for personal or social, rather than work related, information and views (EWHC 3221, 2012).

4. Social Media In or Out of the Workplace

The impact of social media in recruitment and disciplinary processes is recently becoming a frequent problem in labour law. The trend cases which are arising from these issues are coming before courts lately. Employers use social media not only assessing their future employees but also for keeping existing employees under observation. Currently, there is no legal regulation which forbids employers from accessing publicly available information from social media sites such as facebook, twitter, linkedin or instagram (Siow, 2013: 12). Since employees share publicly available information on social media site, employers can access and use private information for recruitment procedure (Reitz vd., 2015: 210).

According to current regulations of almost every legal system, employers can receive social media content from a page with no privacy setting. However there is no certain sanction, when employer receives content from a page with low or high privacy settings or from individuals with lawful access to the page. In other words, if the employer and employee are friends on social media, is employer allowed to collect and store employee's private information? (Herbert, 2013: 431). For example according to Indian labor law, employers are free to collect and store personal information of employee from social media sites whether before, during or after employment. Indian law restricts the employer to collect and store information from private sources (Reitz vd., 2015: 211). In other words, Indian law only permits employer to access employee's publicly available information.

When employers collect and store personal information from social media sites which give the opportunity to discover far more about applicant, it is possible to violate right to privacy, since employers assess the applicant in the light of the information which are collected from social media sites. Thus employers can reach more private information than the face to face interviews (Reitz vd., 2015: 2010). Sometimes when employers are accessing, collecting and storing personal information from social media sites, they may be in breach of the employee's right to privacy. As already mentioned above, when employers make their decisions about recruitment process regarding applicant's social media posts, breach of the right of privacy and prohibition of discrimination come into question.

Apart from this issue, some companies search their potential employees from social media sites. Applicants send their resumes via social networks to the companies. While use of social media provides many benefits to employers and companies, they must be very careful with possible risks such as false information about applicants on their online resumes. When the applicant send the company his resume which include false information, employer can may break the employment contract because of immoral, dishonorable or malicious conduct of applicant (Reitz vd., 2015: 211). The other possibility is that employees may post false information about their work experience on social media sites such as linkedin or xing. When employer collect this false information beyond employee's knowledge and decide to employ that applicant, can we accept this false information as a rightful termination reason? For example, according to article 25 of Turkish Labour Law numbered 4857, when the contract was concluded, the employee misled the employer by falsely claiming to possess qualifications or to satisfy requirements which constitute an essential feature of the contract or by

giving false information or making false statements, employer may break the contract whether for a definite or indefinite period, before its expiry or without having to comply with the prescribed notice periods.

Employees' behaviors outside of working hours may also be accepted as a termination reason of the labour contract. In other words, if there is an adequate causality between employee's behavior and termination, there may cause a rightful termination reason for employer (Siow, 2013: 12). In one case which came before high court of Australia, the employee posted some libelous content about his coworker on his facebook page from his personal computer outside of the working hours. This post stated that *"Damien O'Keefe wonders how the f* work can be so f* useless and mess up my pay again"*. The respondent contended that there was an intimate link between what the applicant published on his facebook page and his work. Specifically, the respondent says that what was published about a co-worker and was published so that some of his co-workers could see what he had written. The applicant said that his facebook page is set to the maximum privacy setting and only his select group of friends could see what he had written. He stated that nowhere on his page is the company's name mentioned. Although his facebook page was only available to his friends, court decided that this facebook post about his coworker should be accepted as a rightful termination reason. Because even employee's facebook page was only available to his friends, there were several fellow employees among his facebook friends. Even it was outside of the working hours and workplace, this behavior has violated other employee's rights and employer's workplace policies such as anti-harassment policy (FWA 5311, 2011).

5. Social Networking Policy at Workplace

Social media sites serve not only as a forum to socialize but also play a major role in commercial life. Social media has reshaped the form of communication and expression between people (Thorntwaite, 2015: 332). People can express their feelings on social media more carelessly, because their posts will not be edited or censored. Especially employees can express their feelings clearly about their employers and fellow employees without any hesitation. They do not think that their posts may break the terms of employment agreement. In my opinion, they mostly do not consider social media platforms as a part of real life. However, technology cannot be blamed for unprofessional behavior such as sharing unethical posts on social media.

Since workplace policies are regulated by employer, we may state that employers are allowed to restrict employee's social media usage while at workplace. Apart from that employers can block or prevent access to social media sites on company's devices via company's internet access. Some employers also prohibit the use of personal devices such as mobile phones or laptops at workplace, because employers expected their employees to devote their working time only for business purposes. Especially when employers pay employee's salary based on hourly rate. For example an employee who works at a call center can be prohibited the use of mobile phone.

On the other hand, employer cannot regulate an employee's social media access after working hours on his personal devices. In one case which came before the High Court of Australia, employer regulated some provisions about social media forums. According to these provisions, employees must notify their managers immediately when they find inappropriate content about their company on social media sites. Also employees must assist the company to remove this content in or outside of the working hours (HCA 32, 2012). These provisions are accepted against to freedom of expression inside and outside of the workplace and working hours. Therefore, at the end of the day company has changed these provisions was it should be (Thorntwaite, 2015: 343).

There are two primary issues which should be focused on about workplace policies. First issue is the lawfulness of employer's policies. At this point, we primarily need to specify that workplace policies are against right to freedom of speech and expression or not. Second issue is the legality of adverse actions taken against social media post (Herbert, 2013: 440). In one case which came before National Labor Relations Board of US, an emergency medical technician posted some critical opinion about her supervisor. This post was also supported by fellow employees. The company terminated employment agreement for her facebook post and for breaking workplace policy. According to company's written policies, employees are prohibited from making disparaging, discriminatory or defamatory comments when discussing the company, supervisors or fellow employees. National Labor Relations Board stated that company's workplace policy is overbroad and tended to chill the freedom of speech and expression (NRLA, 34-CA-012576). In other words, it is not possible to prohibit employees from commenting about employer's company on any social media site at any time. Eventually, the regulations cannot be against laws (Thorntwaite, 2015: 343).

The National Labor Relations Board Acting General Counsel has also issued three reports about future social media cases which are very important for resolutions of social media disputes (Eastman, 2011: 9). Decisions of National Labor Relations Board share certain de facto justifications for resolutions of social media disputes. According to National Labor Relations Board, in determining whether an employee's behavior has crossed the line, there are four basic factors. These factors are the place of the discussion, the subject matter of the discussion, the nature of the employee's outburst; whether the outburst provoked by the employer's unfair labor practices (Herbert, 2013: 448).

Courts shall not accept every social media post which is about workplace, working conditions or employers as a rightful termination reason. Additionally, in order to deal with disputes which are arisen from misuse of social media, mediators, arbitrators or judges need to become familiar with all kinds of social networks. Firstly they need to specify the extensiveness of an employee's posts and confidentially settings of social media account of employee (Herbert, 2013: 434). In one case which came before the High Court of Turkey, the employer claimed that an employee shared some posts about a workplace fire. According to employer's claim, when a fellow employee posted that "*the factory is burning*", he posted as an answer that "*let it burn*". After that the employer terminated his employment agreement. The employer claimed that with this post employee

violated the obligation of loyalty between parties. On the contrary, the employee did not accept that he is the owner of the said facebook account. Although the local court decided that the termination was justified, the court of appeal has stated that first of all the local court should have investigated the owner of the facebook page (Y22HD 2017/41932 E., 2017/23822 K.).

6. Conclusion

Employees may consider social media like a platform to complain about their employers, managers or fellow employees. However, employees must be very careful with their posts about their managers or fellow employees on social media. If their posts damage their interests, an action for defamation comes into question. By using social media, employee also may harass fellow employees. This can be accepted as unethical practice by courts (Reitz vd., 2015: 2014). Besides, workplace harassment has been added lately to the list of issues which arise from social media disputes (Mangan, 2014: 5).

In many countries, employers started to regulate specific policies which are about social media usage at inside and outside of the workplace and working hours. These policies are vital important, because in actions for unfair dismissal, courts often refer to these organizational social media policies when determining the question of fairness (Thornthwaite, 2018: 122). There is a fine line between rightful termination and unfair dismissal. For that reason, first of all we may specify if social media post damage employers workplace policies or not (Siow, 2013: 13). In other words, employers must consider whether their employees' posts on social media damage their brand or break the employment agreement. Employer primarily must prove that an actual harm has been suffered by employee's social media post (Mangan, 2014: 6).

Finally we may state that termination of employment agreement for misuse of social media is a complicated issue, because of the lack of specific regulation. We should assess this issue in the frame of court decisions. However, as we have seen above, there are no framework principle decisions about this issue yet. Courts mostly consider the case according to the present conditions and the fundamental principles of law such as right to privacy and freedom of speech and expression.

References

- Curreri, S.M. (2005). Defining Document in the Digital Landscape of Electronic Discovery, *Loyola of Los Angeles Law Review*, 38 (1), 2005, s. 1541-1590.
- Eastman, M. J. (2011). A Survey of Social Media Issues before the NLRB, U.S. Chamber of Commerce Labor, 1-40.
- Herbert, W.A. (2013). Can't Escape from the Memory: Social Media and Public Sector Labor Law, *Northern Kentucky Law Review*, 40 (3), 427-505.
- Mangan, D., (2014). Book Review: Employment Law and the New Workplace in the Social Media Age, *European Journal of Law and Technology*, 5(3), 1-6.
- Mangan, D., (2017). *The Legal Challenges of Social Media: Social Media in the Workplace*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham United Kingdom, 201-221.
- Reitz, A., Rudolph, J., Berkowitz, P., (2015). *Social Media and Employment Law: An International Survey*, International Bar Association Series, Kluwer Law International.
- Siow, V., (2013). The impact of social media in the workplace: An Employer's Perspective, *Commutations Law Bulletin*, 32(4), 12-14.
- Teitel, J., (2012). Fired Over Facebook: The Consequences of Discussing Work Online", *Western Journal of Legal Studies*, 2(2), 1-24.
- Thornthwaite, L. (2015). Chilling Times: Social Media Policies, Labour Law And Employment Relations, *Asia Pacific Journal of Human Resources*, 54 (3), 332-351.
- Thornthwaite, L. (2018). Social media and dismissal: Towards a reasonable expectation of privacy?, *Journal of Industrial Relations*, 60(1), 119-136.
- <https://dejure.org/>
- <https://www.yargitay.gov.tr/>
- <https://www.fwc.gov.au/>
- <https://www.supremecourt.gov/>
- <https://www.judiciary.gov.uk/>
- <https://www.nlr.gov/>
- <http://www.supremecourtfindia.nic.in/>

**Journal of Strategic Research in Social Science
(JoSReSS)**

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved